

Літаратурнае мастацтва

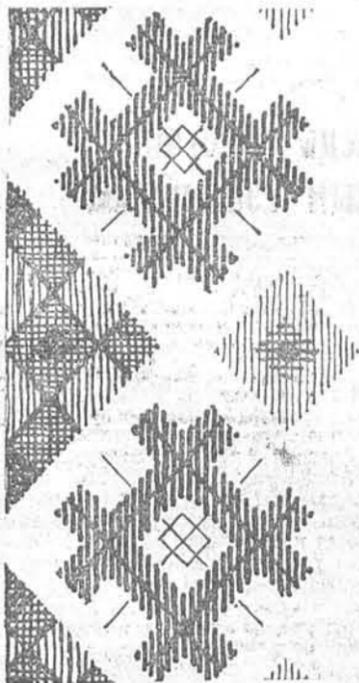
Выдаецца з 1932 г.
№ 31 (2557)
ПЯТНІЦА
30
ліпеня 1971 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

І КОЛАС ДОЛУ ХІЛІЦЦА Ў ПАШАНЕ...

ХЛЕБ...

Адно з найвялікшых цудаў, створаных чалавецтвам... Тысячагоддзі назад чалавек упершыню, пасля доўгай карпатлівай працы, зведаў смак хлеба. Але і сёння ён прыходзіць на наш стол нялёгкім шляхам. І сёння за спіткай хлеба — дні і месяцы стараннай працы хлебараба. Не тая яна цяпер, хлебарабская праца, якой была калісьці. Не сошка-кывулька і не худая сіўка, а трактар і камбайн з'яўляюцца сёння сімваламі працы земляроба. Але ад гэтага не меншае цана хлеба, бо ён — аснова жыцця. І па-ранейшаму жыве ў народзе святая пашана да яго, і па-ранейшаму найвялікшае свята ў сялянскай хаце бывае ў той дзень, калі на стапе паяўляюцца гарачыя, пульхныя боханы, спечаныя з мукі новага ўраджая, і па-ранейшаму пачатак жніва — урачысты момант у гадавым працоўным кругавароце селяніна, бо жніва — свята, бо яно вянчае ягоныя заўсёдня — зімовыя і вясеннія, ранішнія і вясчэрнія — клопаты і турботы.

Паўсюдна — ад Магілёва да Брэста і ад Гродна да Гомеля — выйшлі на палі камбайны. Хорошы, радасны настрой у працоўнікоў калгаснай і саўгаснай вёскі. Натхнёныя мудрымі і велічнымі рашэннямі XXIV з'езда роднай партыі яны слаўна папрацавалі, каб ужо сёлета, у першым годзе новай пяцігодкі, узяць добры старт магутнага і шырокага наступу ў наступныя гады, каб выканаць сваю галоўную, найважнейшую задачу — даць краіне як мага больш хлеба.

І колас долу хіліцца ў пашане перад імі. Зямля расплочваецца шчодро — яна выспеліла на сваіх шырокіх далонях багаты ўраджай. І гэта добра. Бо чым больш збожжа будзе засыпана ў дзяржаўныя засекі, тым багацейшай і мацнейшай будзе наша вялікая маці-Радзіма.

Спорнага намалоту вам, хлебарабы!

Мікола Гіль.
Фота Ул. Крука.

ГНЕЎ І АБУРЭННЕ САВЕЦКАГА НАРОДА

Як паведамляе ТАСС, у Судане працягваецца кампанія праследавання камуністаў і беспартыйных сіл, якія абвінавачваюцца ў дачыненні да руху 19 ліпеня.

Арганізуюцца аблавы, вобыскі і арышты камуністаў. Жыццё соцень суданскіх патрыётаў, якія самааддана змагаліся супраць імперыялізму і рэакцыі, за вызваленне і незалежнасць Судана, знаходзіцца ў небяспецы. Рад патрыётаў прыгавораны да пакарання смерцю.

Пакараны смерцю генеральны сакратар Федэрацыі рабочых прафсаюзаў Судана, віцэ-старшыня Сусветнай федэрацыі прафсаюзаў, лаўрэат Міжнароднай Ленінскай прэміі «За ўмацаванне міру паміж народамі» Шафія Ахмет Аш-Шэйх.

Да пакарання смерцю праз павешанне прыгавораны военным трыбуналам сакратар ЦК СКП Абдэль Халек Махджуб. Прыгавор прыведзены ў выкананне.

Як паведамляе радыё Амдурмана, военны трыбунал прыгаварыў да пакарання смерцю праз павешанне былога міністра па справах судана, аднаго з кіраўнікоў Суданскай кампартыі Джазэфа Гаранга. У правінцыі Кардафан арыштавана 230 чалавек, у горадзе Атбара — 184 чалавекі, у Ведзі-Медані — 400 чалавек.

Кампанія праследавання прагрэсіўных сіл Судана суправаджаецца антыкамуністычнай істэрыяй.

Савецкія людзі выказваюць гнеўны пратэст і абурэнне супраць рэпрэсій у Судане. Яны патрабуюць спыніць крывавае расправа над камуністамі, вызваліць усіх арыштаваных. У нашай краіне зараз прыходзяць мітынгі, на якіх працоўныя рашуча патрабуюць спыніць крывавае рэпрэсіі.

Сусветная грамадскасць далучае свой гнеўны голас да галасу савецкіх людзей. Камуністы ўсіх краін свету патрабуюць пакласці канец масавым забойствам у Судане. Тое, што адбываецца ў Судане, прычыняе шкоду не толькі суданскаму народу, але і ўсяму антыімперыялістычнаму фронту, — гаворыцца ў тэлеграме, накіраванай уладам у Хартуме Сусветным Саветам Міру.

Драматычныя падзеі ў Судане глыбока ўсхвалявалі ўсе міралюбівыя сілы змянога шара, якія выказваюць брацкую салідарнасць з суданскім народам, які змагаецца за нацыянальнае адзінства супраць імперыялізму.

ГОСЦІ БЕЛАРУСКІХ ПІСЬМЕННІКАУ

Стала ўжо традыцыяй, што кожнае лета выкладчыкі беларускіх школ Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў прынялі пастанову, у якой прадугледжаны меры нашырэння і паліпашэння культурна-шэфскай работы на сяле. Тэатрам, канцэртным арганізацыям, творчым саюзам, гарадскім культасветустановам рэкамендавана часцей арганізоўваць выезды на сяло кампазітараў, мастакоў, артыстаў, работнікаў нію для прапаганды савецкага мастацтва, для таго, каб больш стварыць на сяле творчых арганізацый і калектываў, аказаць ім практычную дапамогу. Регулярна будучь наіроўваюцца ў навігасы і саўгасы агітацыйна-мастацкія брыгады, аўтаагінні з перасоўнымі атракцыёнамі. Сістэматычная дапамога будзе аказвацца сельскім культасветустановам у стварэнні народных універсітэтаў, музеяў, карцінных галерэй, правядзенні тэатралізаваных святаў. Творчыя работнікі памогуць ствараць літаратурна-музычныя кампазіцыі і г. д.

Фота Ул. КРУКА.

З КАЛЕГІІ МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ БССР

ШЫРЫЦЬ КУЛЬТУРНЫЯ СУВЯЗІ З СЯЛОМ

Калегія Міністэрства культуры і Прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў прынялі пастанову, у якой прадугледжаны меры нашырэння і паліпашэння культурна-шэфскай работы на сяле. Тэатрам, канцэртным арганізацыям, творчым саюзам, гарадскім культасветустановам рэкамендавана часцей арганізоўваць выезды на сяло кампазітараў, мастакоў, артыстаў, работнікаў нію для прапаганды савецкага мастацтва, для таго, каб больш стварыць на сяле творчых арганізацый і калектываў, аказаць ім практычную дапамогу. Регулярна будучь наіроўваюцца ў навігасы і саўгасы агітацыйна-мастацкія брыгады, аўтаагінні з перасоўнымі атракцыёнамі. Сістэматычная дапамога будзе аказвацца сельскім культасветустановам у стварэнні народных універсітэтаў, музеяў, карцінных галерэй, правядзенні тэатралізаваных святаў. Творчыя работнікі памогуць ствараць літаратурна-музычныя кампазіцыі і г. д.

Каардынаваць усю шэфскую культурна-асветную работу на сяле будзе спецыяльная рэспубліканская камісія. Зацверджана паліжэнне аб ёй.

Для тых, хто дасягне найлепшых паказчыкаў у шэфскай рабоце, прадугледжаны ўзнагароды: два пераходныя Чырвоныя сідлі з уручэннем прэміі па чатырыста рублёў, тры вымпелы з уручэннем прэміі па 250 рублёў і трыццаць дыпламаў.

Вышкі шэфскай работы на сяле будучь падведзінца ітогод да Дня работнікаў сельскай гаспадаркі.

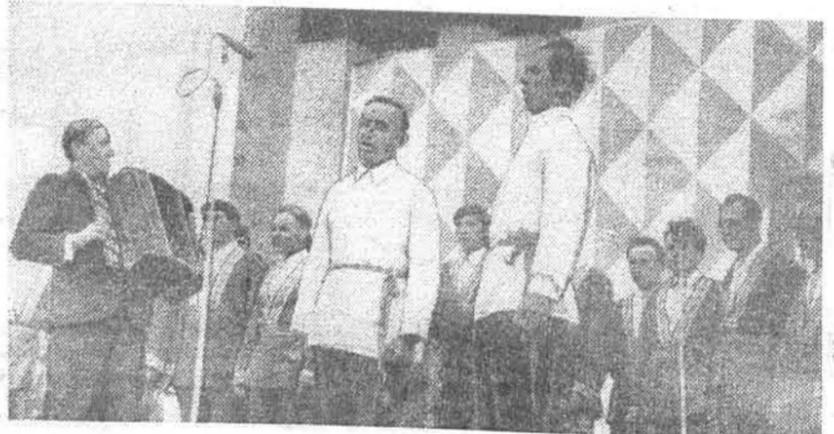
ЯК ІДЗЕ АГЛЯД РАК І ГАК?

Як адзначалася на калегіі, многія раённыя і гарадскія дамы культуры Гомельшчыны актыўна прапагандуюць рашэнні XXIV з'езда КПСС і XXVII з'езда КПБ. Часта арганізуюць яны сустрэчы з дэлегатамі з'ездаў, перадавікамі вытворчасці, наладжваюць тэматычныя вечары, праводзяць вусныя часопсы, ствараюць лекторны грамадска-палітычныя ведаў.

За час агляду ў вобласці створаны шэраг новых калектываў мастацкай самадзейнасці, у Калінкавіцкім і Гомельскім раённых дамах культуры адкрыты народныя універсітэты культуры. Лепшыя калектывы мастацкай самадзейнасці часта выступаюць па радыё і тэлебачанні. Арганізавана праводзяцца тут абменныя канцэрты, рэйды ўзаемаправеркі работы дамоў культуры, іх справядліва перад насельніцтвам.

Разам з тым на пасяджэнні калегіі адзначалася, што Калінкавіцкі, Жыткавіцкі, Ельскі і Мазырскае дамы культуры культурна-масавую работу праводзяць на нізкім узроўні. Кепска аформлена тут або зусім адсутнічае наглядная агітацыя, якая раскажвала б пра новыя палітэады план развіцця народнай гаспадаркі краіны.

У Капаткевіцкім, Стрэшынскім, Добрушскім дамах культуры яшчэ не прынялі мер, каб павялічыць колькасць гурткоў мастацкай самадзейнасці, палепшыць іх работу. Толькі ў два-

З вялікім поспехам выступаў у Маскве — на ВДНГ і ў парках сталіцы — народны хор Бароўскага сельскага клубу Іўеўскага раёна. Цёпла прымалі масквічы мужчынскую групу хору. Найбольшы поспех мела беларуская народная песня «Прымаілі».

Фота В. БЕЛІКОВА.

КВІТНЕЙ, БЕЛАРУСЬ!

У панядзелак 26 ліпеня на сцэне Вялікага тэатра СССР адбыўся вялікі канцэрт беларускіх артыстаў, якім закончыліся сёлета гастролі нашага тэатра оперы і балета ў Маскве. Разам з калектывам музычнага тэатра выступалі і прадстаўнікі іншых жанраў.

Яркім эпіграфам святочнай праграмы стала вакальна-харэаграфічная кампазіцыя «Зары вясуграты» Я. Гаебава. У ёй беларускія артысты ўспяваюць тых, хто ішоў у першых радах у барацьбе за свабоду народа, хто перадаў эстафету рэвалюцыйна-вперанню пакаленням, які славяць вялікага Леніна, родную Камуністычную партыю.

Аб многіх старонках жыцця беларускага народа, які воль ужо больш за паўвека ідзе ў адным страі з народамі-братамі, расказалі песні і вершы, фрагменты з опер і балетаў, вакальныя і харэаграфічныя нумары. Гледачы горача прынялі творы «Кастрычнік семнаццаціга года» А. Холмінска, «Радзіма мая дарагая» Ул. Алоўнікава, «Нёман» Н. Сакалоўскага, «Расцвітай, Беларусь» Ю. Семянціна.

Беларусь здаўна славяцца прыгожымі галасамі, высокай вакальнай культурай. І ў справядлівым канцэрте гэту рэпутацыю дастойна падтрымалі многія выканаўцы. Цёпла прынялі гледачы народную артыстку СССР Т. Ніжнікаву — першую выканаўцу многіх савецкіх песень і рамасаў, артыст опер сучасных беларускіх кампазітараў. З поспехам выступіў у канцэрте народны артыст

БССР З. Бабій, які праспяваў рускую народную песню «Радзіма». Цудоўным голасам зачаравала слухачоў і маладая спявачка — заслужаная артыстка рэспублікі С. Данілюк. Творы савецкіх аўтараў выканалі народны артыст БССР В. Чарнабаеў, заслужаны артыст БССР А. Саўчанка, лаўрэаты міжнародных конкурсаў В. Ючыніскі і А. Сухін, хадзіста тэатра І. Шыкунова.

Творы класічнай харэаграфіі паказалі народныя артысты БССР Н. Давідзенка, В. Давыдаў, заслужаныя артысты БССР Я. Паўловіч, К. Машыца, лаўрэат міжнароднага конкурсу В. Саркісіян, салісты балета Л. Брыжаўская, Н. Паўлава, Ю. Траян.

На сцэне ўспыхае феерыя фарбаў. Зідор маладосці прыязелі сюды артысты ансамбля танца Беларусі. Яны выканалі харэаграфічную партынку «Міцеліца». Танцоўраў змянілі народны хор і харавая капэла Беларускай ССР, якія выканалі песні беларускіх аўтараў.

Канцэрт падыходзіць да канца. Усе яго ўдзельнікі выконваюць песню «Слаўся, Масква» І. Лучанка.

На канцэрте, які прайшоў з вялікім поспехам, прысутнічалі таварышы А. П. Кірыленка, Ф. Д. Кулакоў, К. Т. Мазураў, Д. Ф. Усцінаў, І. В. Канітонаў. У зале знаходзіліся таксама сакратар ЦК Кампартыі Беларусі А. Т. Кузьмін, намеснік Старшыні Савета Міністраў Беларускай ССР, Н. Л. Сняжкова.

ТАСС.

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за заслугі ў развіцці савецкага тэатральнага мастацтва і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння галоўнага рэжысёра Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР тав. Кандрашій Ціхан Аляксеевіч ўзнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

За ланіную работу ў галіне беларускай савецкай літаратуры і ў сувязі з 60-годдзем з дня нараджэння Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР ад 23 ліпеня 1971 года пісьменнік Астрэйка Акім Пятровіч (Анатоль Астрэйка) ўзнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

пацці дамах культуры з 32 ёсць гурткі дзіцячай самадзейнасці.

Не ўсе дамы культуры ўкамплектаваны тэхнічнымі сродкамі прапаганды, музычнымі інструментамі. Марудна арганізуюцца ў дамах культуры метадчныя кабінеты, мастацкія майстэрні і студыі.

Калегія рэкамендавала абласному ўпраўленню культуры, раённым і гарадскім аддзелам культуры ажыццявіць інтэра мер, каб палепшыць сваю дзейнасць, ліквідаваць адзначаемыя недахопы.

САМАДЗЕЙНАСЦЬ ПАПОЎНІЦА АРЫГІНАЛЬНЫМ РЭПЕРТУАРАМ

Калегія Міністэрства культуры, абмеркаваўшы становішча, якое складалася з рэпертуарам у калектывах мастацкай самадзейнасці Брэстшчыны, рэкамендавала ім шырыць скарыстоўваць творы беларускіх пісьменнікаў, кампазітараў, харэаграфіаў, ажыццявіць рад мер, каб палепшыць арганізацыйную работу з самадзейнымі кампазітараў і людзьмі творчай думкі. У кожным Доме культуры, клубе патрэбна стварыць фанатэні з лепшых народных песень і песень савецкіх кампазітараў, танцаў народаў СССР і беларускіх народных танцаў. Абласному ўпраўленню, гарадскім і раённым аддзелам культуры даручана рэгулярна праводзіць агляды этнаграфічных харавых і танцавальных калектываў, збіраць і прапагандаваць лепшыя ўзоры іх творчасці, праводзіць конкурсы на лепшае выкананне народных песень і танцаў. Мастацкія саветы гарадскіх і раённых аддзелаў культуры лавіны значна актывізаваць сваю работу, весці шырокі адбор новых твораў беларускіх кампазітараў і фальклору для ўвасаблення на сцэне.

ЛЮДИ, які прайшлі праз вайну, да канца сваіх дзён будучы бацьчы наванольны свет пбы ў патрэнай экіпажы, як на экране кіно, калі падрыб сённяшняга дня сумняваюцца ў малюнкамі даваеннага жыцця і націнамі ваенных разбурэнняў: конны раз, калі я гляджу на свой горад, на сучасны Мінск, я бачу і тыя яго вуліцы і завулі, якіх зніклі трыццаць гадоў назад у агні пажараў. І бачу чорныя і коміны трагічнага лета сорак першага года. Коміны... Коміны... Коміны... Могілі даваеннага горада...

Мне шкада гэты даваенны горад, шкада да было, і часам здаецца, што ён бы лепшы за сённяшні. Мілья горад, у якім пахла не столькі бензінам, колькі конямі, антонаўскімі абыткамі і кропам, бо нават і на цэнтральных вуліцах стаялі побач з каменнымі і драўлянымі хацінамі і калі кожнай шуму сад і гучаравіліся зелянінай грады. Але я разумю, што маё замілаванне гэтым даваенным горадам — крыху ад узросту, ад сьветлага суму на днях дацінства, не партызанскага, якое прынала на жорсткія гады акупацыі, а таго, бесклапотнага, даваеннага...

Так, мне шкада стары горад, мой родны даваенны Мінск, ды траба ўсё ж прызнаць, што не быў ён лепшы за сённяшні. Не, не быў! Усё ж у многім ён нагадваў вялікую вёску, а калі гаварыць пра такія раёны, як Грушаўка, Кама-роўка, Старажоўка альбо Пярэ-па, дык яны і былі амаль што вёскамі, дзе ўранку і ўвечары брылі па вуліцах каровы, дзе ў хля-чунах рохкалі парсюкі, дзе трэслі бародамі брудныя козы і тарлапа-нілі пегіны. Патрыярхальная ідылія. Але ідылія гэтая танула ў гразі камароўскага багота, марнела ў касабондх грушаўскіх хібарках, у пацлепаватых хатках Старажоўкі і Пярэпы. Каменны цэнтр з яго будынкамі Дома Чырвонай Арміі (ціпер Агруговы Дом афіцэраў), Анядомі навуц, Дома ўрада толькі падірэліваў поўвясковы характар горада, бо ўвесь астатні каменны Мінск, за выключэннем названых будынкаў, быў падобны на мяс-тэчавую Нямігу, на тую Нямігу, якая літаральна толькі што аді-пла ў пубыт.

Ціпер, калі знеслі Нямігу, на твары нашага горада не засталася амаль што ніводнай рыскаці было-га Мінска, і зноў-тамі сціснутае сэрца ў старых мішчан, як не стала Нямігі, але калі гаварыць пра горад, няма чаго яе шкадаваць — брыд-кі мясцічавы раён пасярод сучас-ных кватэраў.

Толькі барані бог адмовіцца ад самой назвы, барані бог даць раён былой Нямігі інае Імя! З ча-соў «Слова аб палку Ігаравым» жыць гэтая назва, і траба памятаць, што любоў наша да новага горада, да Мінска нашых дзён, выроствае з гістарычных пластоў, з глыбін той зямлі, на якой ён стаіць, з нашай памяці аб тым, якім ён быў, што з ім дзелялася, што дзелялася тут, на гэтым месцы, дзе стаіць сёння твой дом.

Мой дом стаіць на Усходзе-2. І я не магу не прыгадаць у гэтай размове пра свой мікрараён глы-бокую восень сорак першага го-да.

Акупацыйныя ўлады абвясцілі мішчанам, што за горадам, у раёне вёскі Сяпня, засталася вялізнае бульбянае поле, многія дзесяткі гектараў нявыбранай бульбы. І што мішчане, хто жадае, могуць пайсці капаць гэтую бульбу. Ко-жны дзесяткі мех можна браць са-бе.

І вось сотні людзей кінуліся пад Сяпню, бо гэта быў ратунак ад голаду, бо горад жыў невадома чым, адным хіба ўспамінам пра хлеб... Падаўся капаць гэтую буль-бу і я, і трапіў пек у лів шчаслі-цаў, каго прапусцілі на поле, — набегла ж людзей значна больш, чым патрабавалася. Цэлы дзень пад халодным дажджом задубіне-нымі рукамі капалі мы гэтую бульбу і нагрукалі ёю кузавы вя-лізных грузавікоў, а калі выбраці ўсю і сталі кожны капаць сваіх двух-трох млоху, чакаючы, што на-тых жа самых грузавіках даламо-гудь падкінуць гэтую бульбу да хаты. Верхам на кані прыскакаў на поле нейкі гад у скуравым панто і скуравым капялюшы, у бліску-чых жоўтых крагах, і зароў, каб усе неадкладна апаранілі мяхі ў кузавы, ссыпалі тую бульбу, што лічылася нашай. А хто будзе ўнар-ціцца, будзе пакараны, як злодзей, бо гэтая бульба належыць «вадкай германскай арміі». Ён дадаў яшчэ, што дазваляецца толькі перакіпаць

поле і ўзяць сабе тую бульбу, якая засталася ў зямлі. Ужо ў прыцем-ках корпаліся на полі людзі, у большасці бабы і дзеці, корпалі-ся і плакалі, бо амаль нічога не за-сталася ў зямлі, бо выбралі ж старанна, памятаючы, што конны дзесяткі мех — твой. Ці мог паду-маць я ў той змрочны восенскі дзень, што праз трыццаць год на гэтым полі будучы стаць дамы мі-крараёнаў Усход-2 і Зялёны Луг, ці мог я падумаць, калі ас-півіваўся здранцвелым ад хола-ду нагамі ў гразкай баразне, што іду па вуліцах будучыні, па цём-ным, раўніотнім асфальце вуліц Славінскага і Каліноўскага!

Маё асаблівае пачуццё да свай-го мікрараёна — ад гэтай памяці, і сёння, летам семдзесят першага года, праз тры дзесяцігоддзі пасля пачатку фашыстоўскай акупацыі, мне па-новаму радасна ўсведам-ляць, што мы іх пабілі, што і эле-

«Павысіць якасць і скараціць тэрміны будаўніцтва жылых дамоў, палепшыць іх архітэктур і вонкавую аддзелку...»
З рашэння XXIV з'езда КПСС.

ДУМКІ ПРА МІКРАРАЁН

Валянцін ТАРАС

ду не засталася ад таго фашыстоў-скага мярзотніка ў жоўтых крагах, а мы — жывём, жывём на былым гаротным полі, палітым нашымі слязьмі, нашай крывёю, і дужоць, шумяць над намі пасляваенныя дрэвы, добрыя дрэвы міру і жыц-ця.

Тут хораша. Нават у самы спя-котны дзень на Усходзе-2, і ў Зя-лёным Лузе лёгка дыхаецца, бо тут няма такой загазованасці паветра, як у цэнтры горада. З аднаго бо-ку мікрараёны ахінае вялікі леса-парк, яго маладыя таполі, ліпы, бярозы і клёны, а з другога — сасновы бор; вялікая зялёная зона і ў саміх мікрараёнах: прамысло-выя прадпрыемствы далёка; боль-насць дамоў стаіць у зацінку ад асноўнай транспартнай маг-істралі — вуліцы Каліноўскага; плашчэўка кватэр такая, што ўвесь дзень ханае і сонца і ценю.

Наўрад ці траба гаварыць пра-тое, што кватэры ў мікрараёнах з усімі выгодамі, але ўсё ж такі наш народ гэтак доўга жыў у ква-тэрах нязручных, у бараках, у да-мах з камунальнымі кухнямі і на-рыдорнай сістэмай, што дагэтуль у сваіх аб'явах, сваіма, пра кватэр-ны абмес, людзі падірэліваюць наўнасць усіх выгод: асобная ку-хня, газ, ванная. Як быццам ціпер будуюцца дамы, у якіх гэтага ня-ма! Ды, відаць, людзі ўсё яшчэ не прызвычаліся да таго, што гэта — норма, што інакш і быць не можа.

Але гэтая радасць, новага жыц-ця, радасць новага быцця, зручна-ці і выгоды кватэр, якія атрымоў-ваюць усё новыя і новыя тысячы перасяленцаў з драўлянага Мін-ска, з нязручных камунальных да-моў, засланяюць на пэўны час і некаторыя агрэхі і архітэктараў, і будаўнікоў, агрэхі, якія пачынаею заўважаць пазней. Я і сам пасля маленечкай кватэры з прахаднымі пакойчыкамі, з грукатам трамваяў і «МАЗаў» пад самымі вокнамі доў-гі час не мог нарадавацца на сваю новую кватэру на Усходзе-2.

Я і сёння радуюся гэтай свай-гой новай кватэры, як радуюцца амаль восем тысяч жыхароў Усходу-2, і тысяч дванаццаці жыхароў Зя-лёнага Луга, і тысячы навасялаў Усходу-1, які вырас у канцы вулі-цы Каліноўскага ўсяго толькі за тры гады, літаральна на маіх ва-чах. Але сёння, праз тры гады з дня свайго навасялення, я бачу і многае такое, што пераінкаджае майму мікрараёну і іншым назва-ным тут мікрараёнам быць сапраў-ды ўзорнымі кварталямі горада.

Я не буду многа гаварыць пра архітэктур, бо тут справу ўжо не напружы. Скажу толькі, што нель-га не пазайздросціць жыхарам мі-крараёнаў літоўскай сталіцы Віль-нюса, дзе з тых жа самых паноміў пабудаваны дамы з індывідуаль-ным абліччам, дзе конны дом мае свае асаблівае, свае адметныя рысы, а не гэтак, як у нас: усё да-мы ў мікрараёнах на адзім капым, аднолькавыя, як касцішкі дамяно,

да таго ж усё аднастайнага шэрага колеру.

Прычына аднастайнасці архітэ-ктурнага вырашэння мікрараёнаў караніцца ў супярэчлівасці самой праблемы жыллёвага будаўніцтва ў нашай краіне наогул, у супярэ-члівасці самога прагрэсу ў гэтай галіне.

Адна справа, калі архітэктар выконвае заказ прыватнай асобы, як гэта робіцца на капіталістыч-ным Захадзе. Тут архітэктар мо-жа ўлічыць усё пажаданы заказ-чыка, нават яго капрызы. Але ні-як немагчыма вырашыць жыллё-вую праблему на такой аснове ў маштабах такой велізарнай кра-іны, як наша, дзе жыллё будуюцца для соцень мільянаў працаўнікоў. Таму зусім зразумела, што без ін-дустрыялізацыі будаўніцтва, без стандартаў, без тыпавых праектаў проста немагчыма было б за тая-ці сцільны тэрміны пабудоваць столь-

каваго сігналу. І разам з тым бу-дуюцца жыллыя дамы, у якіх пра-ектам не прадугледжана гукаізаля-цыя, дамы, усе паверхі якіх на-скрозь «прабывае» магнітафон, да-мы, у якіх праз сценку чуваць, пра што гавораць твае суседзі.

І мой дом не лепшы, бывае так, што не ў радасць табе два прастор-ныя пакоі, сасновы бор у вокнах і пчодрасе сонца, і цяжка зразумець тых, хто праекціраваў і будаваў го-ты дом, не падумаўшы пра тое, каб хоць бы паміж паверхамі зрабіць гукаізаляцыю, накласці паміж па-догай і пацельнай плітой столі плакавату альбо які-небудзь ін-шы гукаізаляцыйны матэрыял. Ня-хай бы, калі гэта выдзе да ўздар-жання будаўніцтва, крыху вышэй-шай была кватэрная плата, затое чалавек быў бы пазбаўлены ад многіх пакут, звязаных з шумам.

Нядаўна ў дамах Усходу-2 па-чалі перакладаць падлогу. З гэ-тае прычыны я наведваюся ў дома-іраўніцтва № 29 і запытаўся, ці нельга цяпер, калі перасцілаюць падлогу, выправіць памылку будаўнікоў і пакласці гукаізаляцыю паміж паверхамі. Мне растлумачы-лі, што гэта не ўваходзіла ў пра-ект забудовы і не ўваходзіць, тым болей, у смету домаіраўніцтва, грошы адпунчаны толькі на тое, каб перасцілаць падлогу. У індыві-дуальным парадку, як выключэнне, сказаці мне, і за ваннай гроні, і калі вам удацца дамовіцца з май-страмі, вы можаце «гукаізаляваць» ад сваіх суседзяў знізу. А зверху? А зверху — гэта іх, вер-хніх суседзяў, добрая воля. Можа, і яны згодзяцца, каб вы за свой кошт «гукаізаляваліся» ад іх.

Але гэта не вырашэнне пытання. У доме сто драццаці кватэр, і ві-даць, ёсць сэнс прыкласці агуль-ныя намаганні. Думаецца, што калі б домаіраўніцтва прапанавала жы-харам унесці пэўныя сродкі для паліпшэння гукаізаляцыі ў доме, мала хто пашадаваў бы на гэта некалькі рублёў. Бо людзям жыць тут не месціцца, а многія гады, пра што забыліся аўтары праекту Ус-ходу-2 і будаўнікі.

Праўда, узровень шуму ў жы-лых дамах залежыць у многім ад саміх жыхароў. Зусім неабавязно-ва ўключыць свой магнітафон, тэле-візар альбо радыёпрыёмнік на поў-ную гатунку, гэта прыкмета нель-гаці да людзей, а часам і прыкмета звычайнага духоўнага невуцтва і хамства.

Улічваючы дрэнную гукаізаля-цыю ў дамах мікрараёна, домаі-раўніцтва і іх актыўны павіны пра-весці растлумачальную, выхава-чую работу з тым, каб знізіць узро-вень «музычнага шуму» ў дамах, бо і гэты шум — вораг нашага здароўя. Аднак нельга не скончыць размову пра гэта з таго, з чаго яна пачалася: з папроку праекціроў-шчыкам і будаўнікам мікрараёна, з швей ласкі тысячыя людзей жывуць нібы ў музычных скрынках. І хо-цяца запытання: можа ўсё ж ёсць нейкае выйсце з такога становішча? Можа ў будучым пры капітальным рамонце дамоў можна значна па-лепшыць гукаізаляцыю? Думаецца, што можа!

І яшчэ адзін папрок праекціроў-шчыкам і будаўнікам: у абодвух мікрараёнах — на Усходзе-2 і ў Зялёным Лузе — дагэтуль няма прамтаварных магазінаў, на увесь велізарны жыллёвы комплекс адзі-ная аптэка, на вуліцы Сядых, да якой з вуліцы Славінскага не менш дзвядцятці мінут хадзі, а для старога чалавека і прала гадзіна; бліжэй-шы кінаатэр — «Партызан»; блі-жэйшы магазін гаспадарчых тавар-аў — на вуліцы Якуба Коласа; няма ніводнага кніжнікага магазіна, няма бібліятэкі, няма пляцоўкі, дзе моладзь можа б патанцаваць; няма ніякага месца для адпачынку нао-гул, месца, дзе чалавек мог бы пасядзець з газетай альбо з часопі-сам, згуляць у шахматы.

І яшчэ няма гаспадара жэста, які побач з мікрараёнамі. Тут, па-туральна, і праекціроўшчыкі і бу-даўнікі ні пры чым, лес гэты, ві-даць, знаходзіцца ў веданні мінеска-га ласціштва, але за тры гады я ні разу не бачыў у гэтым лесе ласці-ка, затое бачыў і бачу конны дзень, як гэты няпачасны лес зні-чаюць на караню. Сасновы бор, ягадны, амаль ужо сталы, высоні, уперамежку з кудоўным ельнікам, з мноствам сонечных палля — гэ-эта гэтачасе для жыхароў мікрара-ёна, якая радасць для вока, для душы! Але паглядзіце, што робіцца

[Заканчэнне на 11-й стар.]

ГАСТРОЛІ СКОНЧЫЛІСЯ—

З МАСКВЫ ВЯРНУЛІСЯ ДАМОЎ

Сёння пасля гастрольнай паездкі ў Маскву вяртаецца дамоў Беларускі тэатр оперы і балета. Гэтыя гастролі— чацвёртыя ў жыцці калектыву. І таксама, як помняць ветэраны тэатра самую першую маскоўскую паездку (аб ёй добра ведае і моладзь па матэрыялах тэатральнага музея і па ўспамінах яе ўдзельнікаў), так ніколі не пабякнучы ў памяці беларускіх спевакоў і артыстаў балета ўражанні гэтых ліпнёвых дзён. Не забудзецца тое трапяткое хваляванне, што валодае кожным з іх штодзённа перад выходам на сцэну, якая выставляла столькі слаўных артыстаў... Не забудзецца гарачыя апладысменты масквічоў і воклічы: «Брава, беларусы!»... Усхваляваны твар Івана Казлоўскага ў дырэктарскай ложы... Ветлівая, падбадзёрваючая ўсмешка Маі Плісецкай, якую можна было ўбачыць некалькі разоў на дзень у балетных класах або побач, за сталікам у буфэце, дзе стаіць расійскі самавар і дзе выпівалі не адну шклянку добра заваранага смачнага чаю вялікія Шалілін і Собінаў, Няждэнава і Галаваняў...

Кожны спектакль прыносіў не толькі радасць выступлення на маскоўскай сцэне, але і сустрэчы з цікавымі людзьмі, майстрамі савецкага опернага і балетнага мастацтва. Іх словы, водгукі, парады натхнялі, дапамагалі... Ці змогуць калі-небудзь забыць выканаўца балета Я. Глебава «Альпійская балада» К. Малышава і Л. Чахоўскі, як іх восем разоў прымушвалі выходзіць на сцэну пад дружнае скандзіраванне глядзельнай залы! Словы захаплення пасля гэтага спектакля выказалі пастаноўшчыкам і артыстам народныя артысты СССР Р. Захараў, выкладчык Дзяржаўнага інстытута тэатральнага мастацтва харэограф А. Шацін, загадчык аддзела навуковай прапаганды Дзяржаўнага тэатральнага музея імя Бахрушына Ю. Пекеліс. Юлія Пекеліс была адным з тых глядачоў, якія не прапускарлі ніводнага спектакля беларускіх артыстаў. Яна глядзела ўсе саставы, хвалявалася за дэбютантаў, рабіла і кампліменты, і заўвагі.

— Вы адна з лепшых Марф, якіх мне даводзілася бачыць, а бачыла я нямала,— сказала яна Святлане Данілюк.— А вашаму таленавітаму Віктару Саркіс'яну трэба яшчэ працаваць над удасканаленнем свайго майстэрства,— заўважыла, паглядзеўшы балет «Пасля балю».

Творчае задгвалненне прыносілі артыстам канцэрты. Ні адзін з іх не праходзіў без кветак. Кветкі ад рабочых завода імя Ліхачова, хіміка-фармацэўтычнага прадпрыемства, дзе з поспехам выступілі народныя артысты БССР А. Карзянкова, Т. Шымко, В. Давыдаў, заслужаныя

артысты БССР П. Дружына, В. Гур'еў, артысты Т. Цішчанка, Ж. Летнякова, М. Зданевіч...

Добрыя словы, выказаныя з самай шчырай сардэчнасцю, пачулі беларускія артысты ў Доме ветэранаў сцэны імя народнай артысткі СССР А. Яблочкинай, дзе яны пабывалі разам з Ларысай Пампееўнай Александроўскай. Ларыса Пампееўна расказала пра тэатр, пра гастрольныя спектаклі ў сталіцы. Перад старымі рускімі акцэрамі выступілі вядучыя салісты опернай і балетнай сцэны Беларусі—народная артыстка БССР Н. Давыдзенка, заслужаныя артысты рэспублікі Р. Красоўская, В. Ганчарэнка, Я. Паўловіч, артысты І. Шыкунова, Н. Адзіноца, лаўрэат міжнароднага конкурсу В. Саркіс'ян...

Беларускія спевакі і артысты балета былі жаданымі гасцямі ў падмаскоўным калгасе імя Леніна, ім апладыравалі маскоўскія металургі...

21 ліпеня артыстаў і мастацкае кіраўніцтва Беларускага опернага тэатра запрасілі ва Усерасійскае тэатральнае аб'яднанне, дзе адбылася сустрэча з дзеячамі мастацтва Масквы—музыкантамі і рэжысёрамі, харэографамі і мастакамі. У абмеркаванні гастрольнага спектакля тэатра прынялі ўдзел дырэктар Дзяржаўнага музычнага тэатра імя Станіслаўскага і Неміровіча-Данчанкі К. Абдулаеў, дацэнт інстытута імя Гнесіных А. Арфёнаў, крытык М. Эльш, заслужаны мастак РСФСР М. Курыльа, рэжысёр тэатра імя Станіслаўскага і Неміровіча-Данчанкі М. Мардвінаў.

Абмеркаванне было карысным, змястоўным, павучальным. Усе прамоўцы адзначылі вялікую работу, якую вядзе тэатр з беларускімі кампазітарамі—гэта відаць і па колькасці нацыянальных спектакляў у рэпертуары, і па ўзроўні іх сцэнічна-мастацкага ўвасаблення. Высокую ўважлівую атрымала тэатральная дзейнасць беларускіх кампазітараў Г. Вагнера і Я. Глебава. Надзвычай сучасныя, таленавітыя, вельмі тэатральныя—так характарызаваліся гэтыя аўтары. Тэатр павінен і надалей мацаваць з імі сваю творчую сувязь... У падрабязным аналізе гастрольнага спектакля было выказана шмат добрых слоў пра работу пастаноўшчыкаў і выканаўцаў, але разам з тым—і шчырых крытычных заўваг. І ў адрас кампазітараў, і ў адрас выканаўцаў рабіліся закіды па асобных момантах, выказваліся і супярэчлівыя думкі. Гэта яшчэ трэба ўзважыць, асэнсаваць творчаму калектыву.

Прадстаўнікі тэатра шчыра падзякавалі маскоўскім калегам за прынцыповую і добразычлівую ацэнку.

Беларускія артысты на Маскоўскім аўтамабільным заводзе імя Ліхачова. Злева направа — заслужаная артыстка БССР канцэртмайстар Ніна Ражынова, народныя артысты БССР Тамара Шымко і Аллціна Карзянкова. Фота В. КАПЫЛОВА.

У МІНСКУ закончыліся гастролі Чарнага абласнога Украінскага музычна-драматычнага тэатра імя Т. Шаўчэнкі. Калектыву, які гасцяваў у нас упершыню, паказаў мінчанам спектаклі па п'есах савецкіх і ўкраінскіх драматургаў, рускай і зарубежнай класікі. Сярод іх — камедыя лаўрэата Ленінскай прэміі А. Карпінчука «У стэпах Украіны», спектакль паводле твораў А. Мадэльна «Тарас Шаўчэнка», драма І. Рачады «Суд маці», народная камедыя «Сарочынскі кірмаш», музычная драма М. Старыцкага «Цыганка Аза», драма В. Васільева на В. Кабылінскай «У цяжкіх раінах збірае», п'еса І. Друцэ «Каса Марэ», камедыя В. Кола «Каханне па-амерыканску»

«СПАДЗЯЁМСЯ, НЕ Ё АПОШНІ РАЗ...»

І інш. Артысты гэтага тэатра пабывалі ў Віцебску, выступілі са спектаклямі і канцэртамі ў Пясвяжы, Баранавічах, Салігорску, Лагойску, Чэрвені і іншых гарадах Міншчыны, а таксама на сяле.

Кветкі на памяць.

МНАГАЛЮДНА НА БЕРАГАХ ВОЛГІ

Было на апошнім канцэрце сімфанічнага сезона 1970-71 гг. і гэта невядакова. Цікавая праграма (Малер, Шостакавіч, Гершвін), сустрэча з лаўрэатам Ленінскай прэміі Л. Коганам прывабліла многа меламанаў на гэты цікавы вечар музыкі. Калі адгукаў апошні акорд і музыканты пакінулі эстраду, за кулісамі абмяркоўваліся будучыя гастролі аркестра. Лета для выканаўцаў—гэты ж напружаны час, як і зима. Нягледзячы на далёкія пераезды, часам складаныя ўмовы работы, беларусія артысты адраўляюцца за сотні і тысячы кіламетраў за межы рэспублікі.

З майстэрствам нашага сімфанічнага аркестра знаёмы працоўныя Сібіры, Урала, Прыбалтыкі, Ленінград. І калі да гэтага дадаць шматлікія запісы беларускай музыкі, якія гучаць па радыё і

на пласцінках, то колькасць прыхільнікаў калектыву будзе вельмі саліднай.

Сёлета геаграфія гастрольных маршрутаў працягнулася па новых дарогах. Бранск, Растоў, Волгаград, Саратаў, Куйбышаў, Ульянаўск, Горкі, Уладзімір слухалі выступленні Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР. Гастролі скончыліся. З вялікім задавальненнем і цеплынёй гавораць аб іх удзельніках канцэртаў.

— Мы далі 32 канцэрты за 40 дзён,— расказвае дыпламант дырэктара Ю. Яфімаў.— Гэта многа. Работа была напружаная. Усяляк бывала. Складанасці пераездаў і арганізацыі работы імгненна забываліся пасля паспяховага выступлення аркестра. У Горкім мы ігралі ў новай

зале Крамля. Перапоўнена была музычная рэкавіна на беразе Волгі. Запомніліся нашы канцэрты перад рабочымі аўтазавода і ў раённых цэнтрах Язынава і Кузаватава. На радзіме Уладзіміра Ільіча Леніна мы выступалі ў канцэртнай зале мемарыяльнага Ленінскага цэнтра. Многа цікавых сустрэч было ў Волгаградзе, Саратаве, Куйбышае, Бранску...

Вялікае месца ў нашых праграмах мы адвалі беларускай музыцы. У часе гастролі аркестр выконваў сімфонію № 2 Л. Абелівіча, № 1 Г. Вагнера, творы М. Чуркіна, Я. Глебава. Лаўрэат міжнародных конкурсаў Р. Нодэль пазнаёміў слухачоў са скрыпачным канцэртам № 2 П. Падшавірава.

Р. ГЛАЙХЕНГАУЗ.

ВІНШУЕМ З УЗНАГОДАЙ!

За актыўную прапаганду дасягненняў савецкага тэатральнага мастацтва і плённую работу па культурным абслугоўванні працоўных у перыяд знаходжання на гастроліх у Беларускай ССР Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета

БССР ад 26 ліпеня 1971 года Ленінградскі дзяржаўны ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічны тэатр драмы імя А. С. Пушкіна ўзнагароджаны Ганаровай Граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

ГАСТРОЛІ ПРАЦЯГВАЮЦА

Танцуе артыстка Н. Федарэнка.

Жартоўны танец выконвае артыст А. Катэнка.

У сталіцы Беларусі яны далі канцэрты для рабочых мінскіх трактарнага, аўтамабільнага і радыёзавода. Былі на фарфора-фаянсавай фабрыцы, і вось зараз — у клубе мотавелазавода.

...Закончыла работу першая змена. Проста з цохаў рабочыя паіроўваюцца не да праходной, а ў чырвоны куток. Тут перад сцэнай ужо размясціўся аркестр тэатра імя Шаўчэнка. Пасля кароткага разказа пра тэатр, які прадставіў рабочым яго дырэктар С. Шаўчэнка, пачынаецца канцэрт. Песні савецкіх пазнамітараў, сцэны і ўрыўкі з музычных спектакляў, жартоўныя танцы, гумарэскі з цыркаваццю і вельмі цёпла сустрэты гледачамі. Асабліва спадабаліся салеты тэатра В. Конашова, І. Дзяржан.

В. Свіцков, А. Барысенка, В. Луцэвіч, якія былі ўзнагароджаны працяглымі воіцескамі. Доўга не адпускаюць сваіх гасцей і пасля таго, як канцэрт закончыўся. Надпесны ўжо кветкі, а гледчы Імунца выказаць сваё захапленне. Работніца заўсёма Т. Ліцка ад імі ўсіх прысутных дзякуе артыстам за даступную радасць, запрашае прывітаць яшчэ і яшчэ.

Т. Качур (табелычыца аўтаматнага цоха). Больш за ўсё спадабалася музыка і выкананне яе аркестрам.

І. Луцэвіч (іраўнік цокавай самадзейнасці). Выдатна выконваліся танцы, асабліва цыганскія. Дзякуй артыстам.

І. Цёма (намеснік начальніка ліцейнага цоха). Для мяне гэта бы-

ла сустрэча з землякамі. Ці спадабалася? Яшчэ б! Што можа быць прыгажэй за ўкраінскую песню. Малайцы артысты!

Р. Зіпкевіч (табелычыца цоха). Лічу, што лепш за ўсё — танцы. Можа таму, што сама люблю танцаваць, займаюся ў заводскай самадзейнасці. Танцы — простыя па малому, але з якім задорам і душэўным жарам выконваліся!

А. Корык (інжынер-тэхнолаг). Вельмі цікава былі спектаклі «Тарас Шаўчэнка», «Юстына», «Сарочыніскі кірман». І вось зараз у нас на заводзе закончыўся канцэрт артыстаў гэтага тэатра. Вельмі ўдзячны ім, асабліва спявачцы, якая выконвала песню «Рамонкі». Выконвала задумана, шчыра. А наогул такія канцэрты пасля змены — лепшы адпачынак. Застаецца пажадаць, каб такія канцэрты былі на заводах часцей, каб артысты радалі нас сваім мастацтвам не толькі ў залах тэатраў, але і на заводскай сцэне.

— Гастролі нашага тэатра прайшлі нават больш паспяхова, чым мы чакалі. — гаворыць дырэктар тэатра С. Шаўчэнка. — Нам вельмі спадабаўся добразычлівы, цёплы мінскі гледач, які добра разумее ўкраінскую мову. Спадзяемся, што і мінчане не засталіся абякавымі да нас. Сведчанне таму — запоўнены залы тэатраў, дзе мы выступалі.

Відавіне, дарэчы, запрашалі нас паўтарыць маршрут Чаркасы—Віцебск.

Для нас паездка ў Мінск была цікавай яшчэ і таму, што тут мы сустрэліся з артыстамі Ленінградскага тэатра драмы імя Пушкіна, артыстамі Беларускага тэатра імя Янкі Купалы, відомым беларускім драматургам А. Малаўчанам, з якім мы вялі размову пра асацыяцыянае на нашай сцэне яго п'есы «Зацэвалі апостал» і драпаўную пастаноўку «Трыбунал».

У зале мотавелазаводцы. Фота Ул. КРУКА.

Апроч таго, мы наведалі сталінскі музей, мемарыяльны комплекс Хатынь, Дом-музей І з'езда РСДРП, мастацкі музей.

Што датычыць гастроліў на Беларусі, дык яны пераацанілі нас у тым, што асабліва добра ўспрымаецца гледачом сучасны тэматыка. І нават некаторы адыход ад традыцый класічнай драматургіі. І ўшэсціне рыскаў сучаснасці апраўдвае сябе.

Гастролі яшчэ раз пацвердзілі тую думку, што беларускі гледач — вельмі блізі да ўкраінскага па густах, на эстэтычных запатрабаваннях, на мове.

На нашай зямлі мы былі ў першы раз, але, спадзяемся, не ў апошні раз...

ЗАПРАШАЮЦЬ ЖНІВЕНЬСКІЯ АФІШЫ

Мінск робіцца ўсё больш і больш тэатральным горадам. Пацверджанне таму — анілагі ў тэатрах і тое, з якой ахвотай едуць да нас славетныя калектывы і маладыя тэатры. Сёлетні сталінскі гледачы пазнаміліся з пуніцкім тэатрам з Ленінграда, убачылі, як важны, жывымі сваіх кінакуміраў: Н. Ургант, І. Гарбачова, А. Барысав, К. Адашэўскага, Ул. Меркур'ева і іншых. Пра тэатр гэты шмат гаварылі, шмат чулі, шмат чыталі, але зусім іншая справа — убачыць... Спектаклі ленінградцаў навідаць больш за 45 тысяч мінчан і гасцей сталіцы.

Прывабна выглядала афіша другога тэатра, які паралельна з пуніцкім паказваў свае спектаклі — Чаркаскага абласнога музычна-драматычнага імя Шаўчэнка.

А зараз нас чакаюць сустрэчы адразу з трыма тэатрамі, якія пачнуць свае гастролі ў жніўні: Дзяржаўным цэнтральным тэатрам лялек (мастацкі кіраўнік С. Абраццоў), Рускай драматычным імя Грыбаедава з Тбілісі і Ровенскім музычна-драматычным імя М. Астроўскага.

Лялечны тэатр Сяргея Абраццова, відаць, у рэкамендацыях не мае патрэбы. Яго ведаюць і дарослыя і дзеці — такі шчаслівы лёс у тэатра. А лёс — гэта талент і мудрасць яго кіраўніка, чалавека, пра якога сусветна вядома балерына Мая Пінскавая сказала: «Я шчаслівая тым, што жыў у адзін час з Сяргеем Абраццовым». Той, хто аднойчы набываў у гэтым тэатры, робіцца яго прыхільнікам на доўгія гады.

У чым жа прычына поспеху? У надзейнасці? Так. У сучаснасці? Так. «Лялька ў руках акцёра ўсемагутная, калі гэта добрая лялька і добры акцёр і калі ў ажыўлены лялькі ёсць нейкая мэта». — гаворыць С. Абраццоў. І ў тым, што

тэатр ажыўляе ляльку з існай мэтай, — таксама поспех гэтага паказання.

«Лялька — алегарычнае выяўленне чалавека. Як усвая алегорыя, яна валодае сілай графічнага абавязвання. Алегорыя як спосаб раскрыцця жыццёвай праўды заўсёды была ў мастацтве і заўсёды будзе. Мала гэтага, менавіта спосабам алегорыі ўскрызлі часта найбольш вострыя праблемы сучаснасці. Казкі і байкі ўсіх народаў і ўсіх краін былі графічна сучаснымі ў сваю пару, і менавіта таму іх так беражліва захоўвае народная памяць ва ўстойлівых характарыстыках чалавечай эласці, эканасці, глумства, мудрасці, смеласці, дабраты». — так гаворыць С. Абраццоў.

Дзякуючы гэтаму і магчыма ў лялечным тэатры ствараць такія спектаклі, якія нельга паставіць у іншых тэатрах, раскрываюць жыццёвыя з'явы такім чынам, якім іх нельга раскрыць ніякімі іншымі мастацкімі сродкамі.

Абраццоў — шматбакова адукаваны чалавек. Ён піша артыкулы і кнігі, здымае кінафільмы. Усе, відаць, памятаюць цудоўны фільм «Дзівоснае побач» і другі — трышчы і чалавечы — «Кінакамера абывавае». А зараз ён здымае яшчэ адзін — пра жывёл, і зноў, відаць, будзе шмат нечаканага, як у тых, першых, як ва ўсім, што ён робіць.

Мінчане пабачаць чатыры спектаклі тэатра лялек — два для дарослых «Невычайны канцэрт» і «Боская камедыя» (і два для дзяцей) «Зачая школа» і «Па пчупаковым загадзе». Хацелася б папісаць: «спячайцеся купляць біле-

ты», але білетаў ужо няма. Яшчэ адно надзіраджанне, што існуюць нябачныя каналы, па якіх імгненна распаўсюджаюцца весткі пра мастацтва сапраўднае і штурчанае. Сіціла афіша абразцоўскага тэатра прыцягнула ўвагу соцень мінчан і гасцей сталіцы...

Першы раз прывітаюць да нас артысты рускай драмы з Тбілісі. Тэатр гэты створаны ў 1922 годзе, першым яго спектаклем была п'еса М. Горкага «На дне». Яго пастаноўку ажыццявіў рэжысёр К. Марданішвілі, супрацоўнік і выхаванец МХАТа.

Тэатр ставіць спектаклі рускай і сусветнай класікі, п'есы сучасных савецкіх і зарубежных драматургаў. Тут ілі «Інтэрвенцыя», «Славіна і «Дні Турбіных» Булгакава, «Дзеці Ванюшына» Пайдзёнава і «Сірано дэ Бержерак» Растаны. У тэатры ставілі спектаклі рэжысёры Г. Таўстаногаў і Л. Варнахоўскі. Цяпер на чале тэатра — народны артыст Грузінскай ССР Г. Лордзіпаідзе. З нецярплівацю чакаем першы спектакль тбілісцаў, бо афіша на якой — «Ад вечара да поўдня» Розава, «Кроні камандора» Карастыдэва, «Не турбуйся, мама» Думбадзе (гэтага аўтара мінскія гледачы ведаюць па спектаклі Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы «Я, бабуля, Іліко і Ігарыё»), «Маскарад» Лермантава, п'есы Дальмара, Арбузава, Жухавіцкага, — сведчыць, што тэатру ёсць пра што расказаць, чым дзяліцца са сваім гледачом. Першая сустрэча адбудзецца паслязаўтра...

Кожны год (гэта стала ўжо традыцыяй) едуць да нас на гастролі тэатры з суседняй Украіны. Вось і сёлетня на амену Чаркаскаму прывітае музычна-драматычны тэатр імя М. Астроўскага з Роўна. У яго рэпертуары — і традыцыйныя творы ўкраінскай класікі, і п'есы сучасных драматургаў.

Гастрольныя афішы лета—71 абяцаюць новыя цікавыя сустрэчы.

І ПЕСНЯ, І ТАНЕЦ—СЯБРАМ

АНСАМБЛЬ «НЕМАН» НА БЕЛАСТОЧЧЫНЕ

З вялікім поспехам прайшлі ў Беларускай вобласці канцэрты вядомага беларускага мастацкага калектыву — Народнага ансамбля песні і танца «Неман». Гродзенскія артысты-аматары наведлі гарады і вёскі, аддаючы польскім сябрам сваё натхненне, талент і майстэрства.

Ансамблю — дванаццаць гадоў. Пад кіраўніцтвам заслужанага дзеяча культуры БССР Адама Чопчыца і харэаграфі, заслужанага дзеяча культуры БССР Ларысы Лашанка калектыву вырас у арыгінальны, самабытны, з выразным нацыянальным творчым абліччам артыстычны ансамбль.

Творчыя магчымасці нёманцаў даюць яму права з сучаснай тэматыкай. Напрыклад, яны паказвалі польскім гледачам «Беларускую маладзёжную рапсодыю», дзе скарыстана музыка Юрыя Семіянікі для раскрыцця вобразаў і настрою сучаснага маладзёжнага сьвета. Тэму ансамбль падказаў агледы самадзейнага мастацтва Гродзеншчыны, у прыватнасці, фестывалі моладзі і студэнтаў, у якіх актыўна ўдзельнічаюць хімікі і чыгуначнікі, будаўнікі і тэхстыльшчыні, навучнікі і студэнты горада над Нёманам.

Палкі асабліва гарача прымалі такія нумары багатага рэпертуару гродзенцаў, як «Святла над Нёманам» Алесандра Шыдлоўскага, сцэна з оперы «Прададзена яна нлваста» Б. Сметаны, ваналяна Карціна «Мора» польскага кампазітара Казімежа Проснака, ваналяна-харэаграфічная сцэна «Залатыя класы» на музыку Яўгена Петрашэвіча, славуіты «Мяцеліцу» і іншыя.

Беластоцкі друі адзначаў высоні прафесійны ўзровень і шчырую адукацыю гасцей, вітаў іх рэпертуарную разнастайнасць, параўноўваючы выкананне асобных нумароў з выступленнямі ПНР «Мазоўшэ» і «Шлёнскі».

Былі гарачыя авацыі, вонлічы «бравы» сяброўскія суверніры, былі запрашэнні наведаць Беларуска-чужыню зноў. Ансамбль вярнуўся дадому з яркімі уражаннямі і пачаў рэпетыцыі новай праграмы. 115 артыстаў-аматараў прывезлі з сабой ад сусерзю і навінкі для свайго рэпертуару. Гэта быў трэці візіт «Неман» у Польскую Народную Рэспубліку.

Л. БУРНІС.

КАЖУЦЬ, і ў тэатры былі скептыкі — каму, маўляў, цяпер, у эпоху кібернетыкі патрэбны фальклорна-казачны спектакль? Навошта саборнічаць з вядомай пастасноўкай «Несцеркі» ў коласаўцаў?

Перамаглі гарачыя прыхільнікі казачнага відовішча, і прэм'ера адбылася.

Праўда, на рэпетыцыях спачатку не ўсё ладзілася ў маладога рэжысёра Галіны Кандрашовай: яна аддала ўсю ўвагу лагічна-паслядоўнай лініі паводзін дзеючых асоб, выпрацоўвала ўнутраную праўду акцёрскага самаадчування, патрабуючы, каб «кропка» ігралася «кропкай», а «коска» была абавязкова «коскай». Тады, кажучы, уступіў у свае правы кіраўнік пастасноўкі Павел Малчаню, адзін з лаўрэатаў прэміі, якой некалі быў узнагароджаны «Несцерка», пастасулены коласаўцамі. Ён «падтуркнуў» выканаўцаў на свабодную, імпрывізацыйную манеру дзеяння на сцэне. Як быццам і В. Вольскі падхапіў гэта, напісаў па-сённяшняму дасціпныя рэплікі. Цяпер пан Бараноўскі дыспутуе з Несцеркам, ці можа квочка з вараннага «дызтычнага» яйка выседзець куранё, а Несцерка на час гэтага дыспуту атрымлівае «імпартныя, замежнай работы» боты...

Кажучы, што з трох артыстаў, прызначаных на ролю Несцеркі, больш за ўсіх захапіўся ёю Віктар Турмовіч. Амаль у кожную хвіліну сцэнічнага жыцця акцёр у «нерве» спектакля, яму карціць сказаць тэкст (бо той яму літаральна губы апыкае), паэдзеквацца з шляхцюкоў, з асалодай паесці або падхапіць песню. Ад першай сустрэчы з залай — «Эге, колькі вас тут сабралася — не раўнуеце, як дроў у лесе!» — і да фіналу, дзе па законах казкі пераадолены ўсе перашкоды да шчасця добрых герояў і высмеяны злыя персанажы, дзе грывіць вясялле, Несцерка ёсць Несцерка, як гаворыцца, ад галавы і да пятаў.

Кажучы...

Ды што слухачы калятэатральных «спратыстаў!» Спектакль атрымаўся. Гэта бачыць кожны: нас, зроста, не дацьчыць, марудна ці, наадварот, адразу ў націскавай рэдакцыі нарадзіўся вернік паэта, браўся за труды ў спірацы заўважар і аўтар тэксту ці адразу прасіявалі песню ў зашэраным суладдзі. Для чытача і глядача — галоўнае, што ў гэце атрымалася, націскавы плён тваіх працаў.

Даўно ні ў каго з тых, хто шма пра тэатр, не ўзнімалася рука, каб павішавань ТЮГ з бяспрэчнай перамогай. Мабыць, з тых часоў, калі іслетывам ірвала, незабыўныя Любоў Мазалеўская. «Несцерка» пачуць што таксама не дае падстаў гаварыць пра доўгія поспехі. Слова «перамога» неакотна спавілае з пра і ў дзясенім выпадку. Штосці знача замінае тэатру дружна ўзніцця на вышнім сапраўднай творчасці. Часцей бываюць професіяналізму добраахвотнасць у выкананні роляў, а какаеш — і даўно! — артыстычнага гаварыць. Так і ў «Несцерку» індывідуальным правам на сцэнічную яркасць карыстаюцца не ўсе ўдзельнікі спектакля.

Скажам, Людміла Цімафеева і Валерыя Мельніца іграюць ролю, якія звычайна на тэатральным арго называюць «благітнымі» — Насця і Юрась у п'есе толькі кахаюць адзін аднаго, і, каб не хітрыкі галоўнага героя, ніякага вясялле ім не сыграць. Гэта правільна. Ды толькі ж акцёрам трэба ведаць, што драматург вынес на сцэнічныя падмошкі далёка не ўсё, чым жывуць гэты персанажы. Іграць бы ім яшчэ і тое, што засталася па-за тэкстам і сітуацыямі п'есы. Так, напрыклад, як гэта рабілі Зінаіда Канапелька і Анатоль Шлег у коласаўцаў: іх героіам даводзілася не адзін раз, не ўпершыню — гэта адчувалася па ўсіх «нямых» сутычках з Мальвінай — выконваць дасціпную волю Насцінай маці, Цнатліва чыстыя ў душы, лны выглядалі запалохонымі глебам Мальвіны і памужыцку разважлівай абмяккаваці Мацей, бацькі, чалавек з нейкім сваім духоўным жыццём (Анатоль Трус). А на сцэне Тэатра юнага глядача ходзяць і вядуць разам звыш абмежавана рамкамі тэксту і драматычных сітуацый. «Благіт» застаецца, а яркіх натур няма!

Занадта жанравым атрымаўся і Мацей у Анатоля Каляды. Акцёр не

Сцэна са спектакля «Несцерка». У ролі Несцеркі — артыст В. Турмовіч, пана Бараноўскага — заслужаны артыст РССР У. Говар Бараноўскі.

ка» — свята. Апалонія Ротэр у Мальвіне, Віктар Лебедзеў у школяры Самахвальскім, Уладзімір Говар Бараноўскі ў пана Бараноўскім, Леў Міхайлаў у Суддзі адчуваюць сябе так, быццам Віталь Вольскі спецыяльна для іх напісаў гэту камедыю. Яны ведаюць, што ў казцы дарэмна шукаць псіхалагічна абгрунтаваны характары, што персанажы ў ёй часцей за ўсё нагадваюць сцэнічныя маскі з устойлівымі рысамі. Няма ніякай патрэбы тут, як гэта бывае ў літаратурна-традыцыйным тэатры, адчуваць «чатыры сцэны», з якой адна толькі — у глядзельную залу — адкрыта. Не, ты лепш трымай сябе так, нібы іграеш на плошчы, — адусюль цябе бачыць, адусюль чуюць. І на паўзы не налягай: калі па п'есе ты жамчына, якая прымуціла мужа трымацца за спадніцу, дык такая і будзе. Няма патрэбы рабіць добранькі і фанабэрыста пана, падбадзёранага вялікім келіхам віна. Просталінейнасць уласціва казачнаму жанру — яе вымагаюць ад акцёраў батлейка і лубок, тэатр паяцоў і раешнік. Ды ёсць адна загвоздка — такую просталінейнасць іграць бывае куды цяжэй за псіхалагізм бытавой драмы, якая вымагае ад выканаўцы «сіцыны страцей». Тут поспех здабывае той, хто набліжаецца да віртуознага мастацтва — у руху, у манеры гаварыць, хто бачыць свой персанаж і паказвае яго праз павелічальнае шкло нібыта і жартам расказанай, але сур'ёзнай, з маральнымі высновамі жыццёвай гісторыі.

Чаму так верыш У. Говару Бараноўскі? Дурны яго пан Бараноўскі. Ды толькі ён ведае пра гэта і ўжо таму «не дузім» дурна. Пачуўшы, што не-

ТЭАТР

ПАСМЯЕШСЯ — СТАНЕШ РАЗУМНЕЙШЫ

«НЕСЦЕРКА» В. ВОЛЬСКАГА
У РЭСПУБЛІКАНСКІМ ТЭАТРЫ ЮНАГА ГЛЕДАЧА

уззяў пад увагу, напрыклад, тую з едліваю іронію, з якой гэты мужык пытае школяра Самахвальскага пасля яго ганарлівай заявы — «Для вучоных людзей ніякі мядзведзь не страшны...»: «Гэта чаму ж, дазвольце запытаць?» Сыграць тут можна многае, калі па-акцёрску раскусіш адно хоць бы «дазвольце запытаць!» А ў вуснах А. Каляды і гэта застаецца дзяжурнай рэплікай аднапланавага зместу: «Чаму?»..

Без добрага акцёрскага запалу выступваюць у спектаклі ўдзельнікі мазавых сцэн. Яны павінны ведаць, што з залы мы заўсёды бачым, дзе ім легка ад сэрца спавіацца, дзе яны толькі «выконваюць» песню як усаўны нумар; дзе іх персанажы сапраўды захапляюцца ірматыўнымі сфармамі; дзе толькі махаюць рукамі і нешта крычаць, робячы «шум патоўлу». Без уласцівага ім артыстычнага захаплення павяць эпизаднымі ролямі на гэты раз «выконваюць абавязкі» галоўныя скармарох Кастусь Сянкевіч і яго партнёры.

І гэта прыўда, бо адзначаныя вышэй ролі маюць у тым відовішчы вялікае значэнне. Тэмперамент у народнай казцы, дзе так шмат за тэатраў ёсць гарэзлівы падтэст, дзе выканаўцы маюць маральнасць прадставаць бланзіамі, для якіх няма нічога дарэжэй ад дасціпнага жарту — такі тэмперамент знешне паказваць не ўдаецца. Хай ад вядомай якой дасціпнай асобы інагды халадком машынальнай ігры — і нешта ў агульным настрой сапсуецца.

Такім чынам, Г. Кандрашовай і П. Малчаню варты зваць на працаўдзіц артыстамі, занятымі ў «Несцерку», каб дамагчыся ад іх творчай актыўнасці ва ўсіх сцэнах спектакля. Гэтага нестые яму.

Але для тых, каму даручаны галоўныя ролі, кожны спектакль «Несцер-

дзе з'явілася мода на вучоныя дыспуты, ён таксама не хоча адставаць ад ле і скіпае да слабе вучоных гаварукоў. Местачковы Мецэнат! А тут і праца знайшоўся месцовому школяру Самахвальскаму нішто сабе данкурант. «Пан Несцеркові ёсць выдатны знаўца ў навуках філасофскіх і бага-слоўных... З замежных краін. Той, хто застаецца пераможцам у дыспуте, атрымае ад мяне ўзнагароду, каб квітнелі паўкі ў нашым местачку...» Ах, як смачна, і шма правільна, яльным гонарам гучыць у артыста Говара гэтае «шма местачка!» Пан і па Бараноўскі тут вышэйшы аўтар, тэт. І першы, што яго ўзнагарода — зарука росквіту навуки. Напішлівы і самаўзбудзены, ён зараз жа напраўляе дыспутанта Несцерковіча Несцерку, калі той завіў, што там, дзе лірава стаяла яго левая нага, знаходзілася сярэдзіна зямлі. Самы пун, «Цэнтр!» — выдзінуў з слабе пан. Бацьце, цэнтр хоць і пад «левай» нагой... І потым, калі ён праз суд будзе вяртаць сабе тое «шляхетнае адзенне», у якім дыспутантаў Несцерка, пан і самому здасца, што ён нешта не тое... Судзія ж наша: «Калі б усё гэтыя рэчы былі вашы, яны былі б на вас, а не на ім. Гэта ясна ўсім!» Дылектант не па яго баку, і пан Бараноўскі абантэжаны дарэшткі...

Востры меліюнак персанажу надае А. Ротэр. Яе Мальвіна зяцята гаспадыня ўсяго, нэд чым толькі лёс дэваліае камандаваці. Гаршкі, Мацей, суседкі... Актрыса прымушае геранію спавадзца перад намі, і мы пачынаем разумець, адкуль такі начальніцкі спрыт у Мальвіны: «Усе мае падружжы ў людзі выйшлі. Адна за войтам, другая — за эканомам, трэцяя — за пісарам, за вучоным чалавекам! А я што? Гаюшкім гандлюю...»

Прыкрасць якая: Мацей — не пісар, не вучоны чалавек! Дык

Насця будзе Самахвальскай!..

А ён, школяр, местачковы наватар, які прыпрымліваецца «найвышэйшай філасофскай формы дыслування»: сапраўдным вучоным не патрэбны доўгія прамовы для таго, каб зразумець адзін аднаго, ім не патрэбны ні лічбы, ні словы... Я дыслуваю на жэстах. Выказваць свае думкі звычайным чалавечым словам можа, выбачайце, кожны дурань... У рэпертуары В. Лебедзева былі і раней такія ролі. У «Несцерку» ён з пачуццём акцёрскай свабоды здэкуецца са свайго школяра, ствараючы анекдатычны тып фанабэрыстага местачковага грэмца, перакананага ў сваёй недасціпнай вучонасці. Нікчэмны балбатун выкрыты артыстам па законах народнага тэатральнага відовішча — кідка, саркастычна, па-гратэскаму. Толькі чаму В. Лебедзеў не грывіруецца? У яго Карала («Сярэбраная табакерка») хоць бародка была, а тут артыст абмежаваў сябе налейкай на носе. Калі б да ўнутранага акцёрскага пераўвасаблення даць яшчэ і знешняе, то мы не мелі б падстаў вінаваціць артыста ў тым, што нешта знаёммае ён ужо іграў...

І яшчэ пра Несцерку. Зноў ж В. Турмовіч у асобных мясцінах паўтарае свайго папярэдняга героя Янку музыканта («Цудоўная дудка»), Мабыць, калі ён, развіваючы ўжо знойдзенае ім тэмпераментнае напаяненне ролі, глыбей «прачытае» акцёрскім вокам і сэрцам тое, што герой «ідзе на хутары, каб зарабіць трошкі, адчыне ўсю тугу адзінокага, па сутнасці, Несцеркі («Куды ж гэта мне ісці? Нікога ж я тут не ведаю, першы раз суды трыпці!») — у яго, мажліва, з'явіцца новыя, арыгінальныя інтэнцыі.

У Аляксандра Ільінскага ў коласаўцаў, як вядома, Несцерка глядзеў на Юрася і Насцю як на сваіх дзятцей, дзеля іх стараўся. Зразумела, В. Турмовічу, акцёру маладому, цяжка гэта сыграць. Але яго Несцерка можа быць не толькі весялуном і містыфікатарам па прызыванні, а і чужым да чужой бяды чалавекам. Гэта ўжо ёсць у яго, але часам губляецца за скарагаворкай, за імніненнем быць пацешна-дасціпным на кожным кроку. Штучна «паўзіць», канечне, яму не варты, але з пачуццём мастацкай меры расставіць неабходныя акцэнтны ў ролі, відаць, трэба. Як у пана Бараноўскага і ў Мальвіны мы здагадваемся пра матывы іх паводзін, так і ў Несцерку яны могуць быць больш асныя, чым у ігры В. Турмовіча. Гэта ў творчых магчымасцях здольнага акцёра.

Агульны настрой відовішча, дэр у суладдзі гучыць знойдзенае ражысёрвай, мастаком Юрай Турам і кампазітарам Георгіем Сэрэсам, набліжаецца да багатазнага. Антэра і жывуць у вобразах, і як бы балануюць. Гэта ў духу народнай камедыі. Тоні знаўца мастацтва А. Фадзеў у свой час адзначыў такую якасць «Несцеркі», пісаў драматургу, што смех, ні так натуральна вынікае «Несцерка», блізі таму, што вышэйшайца вяселым — з перцам — народнымі казкамі або «Вечарамі на хутары каля Данчанькі». Яна адначасова «і стылізаваная трохачка, у ёй ёсць ужо і пэўная ўвесміна ў адноснах да народнага прытчыну, — у гэтым сэнсе яна нейкім краем родная ялякоўскаму Ляўшчу». У лепшых сцэнах спектакля ТЮГ і раскрывае тую, паводле А. Фадзева, кіраватую ўвесміну і ў адноснах да самой прастаты сюжэта і характараў: маўляў, глядзіце, яе усё проста, але ж мы з аўтарам ведаем, што гэта не так ужо і проста... Дыявалентыву тэатра такое гучанне народнай казкі — дасягненне явялічай творчай каштоўнасці. Жыццёвая гісторыя, што складае «шма камедыі» «Несцерка», магда быць ірматыям, дасядаванні і раманіста. Вялікая заслуга В. Вольскага ў тым, што ён асабнаваў не як казку-быль, ні фальклорнае відовішча з элементамі мараніта. Імканы бел надзей у п'есе набаўляюць мітусівасці, гумар не апускаецца да рошласці, а лірыка — да сентыментальнасці. Лепшыя сцэнічныя вобразы і ў пастасноўцы Тэатра юнага глядача, створаныя ў духу жанравых асаблівасцей народнай камедыі, захоўваюць гэтыя якасці. Інакш тое прадстаўляецца, ва якім ласмясцел — і трохі разуменьшчы станеш. Спектакль яшчэ набірае разгон, прайрацэсія на публіцы. Трэба спадзявацца, што адначасова нам пралікі ражысёра і Нескеркіны выканаўцаў зменіць «шкіла» у бок набліжання да ансамблева-дэласнага гучання яракага камедыйнага відовішча.

Кажучы, П. Малчаню назначыў новыя рэпетыцыі... Гэта нам ведаць не абавязкова. Будзем глядзець «Несцерку» яшчэ і яшчэ.

Барыс БУР'ЯН.

Бразилія Міньо Наранха (Эквадор).

Ансамбль Лос Мантанерас (Балівія).

ГОСЦІ МІНСКА

ПРА СЯБЕ, ПРА ЖЫЦЦЁ

Зайграла музыка, і велізарны будынак Мінскага Палаца спорту напоўніўся пяшчотай лацінаамерыканскай мелодыі. І вось нечакана, свабодным ланцюгом — жывым і маляўнічым — узніклі яны, прадстаўнікі мастацтва Эквадора і Балівіі, Аргенціны і Калумбіі, Уругвая, Бразіліі, Панама. Узняўшыся за рукі, праходзілі адзін за адным у надзвычайна пластычным танцавальным руху, негры і мулаты, індзейцы і крозоля, белыя і метысы, сусветна вядомыя зоркі эстрады і народныя выканаўцы, каб засведчыць савецкім людзям сваю глыбокую павагу. І было радасна, што прадстаўнікі розных народаў і кантынентаў жадаюць жыць у міры і сябраваць, што іх мастацтваў цудоўна дапамагае ўзаемаразуменню між людзьмі.

А потым, пасля гэтага ўрачыстага і святочнага ўступу, пачаўся і сам канцэрт лацінаамерыканскіх выканаўцаў. І зноў стала зразумела, што ва ўсіх народаў свету песню і танец нараджаюць праца і адпачынак, каханне і нянавіць, горч і радзімы. Менавіта пра гэта і расказвалі нам у сваіх выступленнях таленавітыя госці з далёкага кантынента.

Вось гучыць уругвайскі дуэт «Лос Алімарэньяс». Спвакі пад акампанемент гітар пранікне-

на выконваюць песню пра Сімона Балівара, які прысвяціў усё жыццё барацьбе за вызваленне народаў Лацінскай Амерыкі ад іспанскіх захопнікаў. Узрушаныя маляўнічасцю традыцыйных народных свят, артысты шчыра і тэмпераментна выконваюць «Карнавальную песню».

А колькі душы ўкладзена аргенцінскім спваком Самбам Кіпільдорам у трактоўку песень «Вецер радзімы майёй» (на словы Пабло Неруды) і «Кроў шаццёра», якая расказвае пра цяжкую працу тых, хто дае людзям святло і цяпло, магчымасць вадзіць паязды і параходы. Тым жа усхваляванасць і захапленне роднай зямлёй, гонар за тое, што могуць зрабіць працоўныя людзі, яскрава адчуваюцца ў выкананні калумбійскай спвачкі Леанор Міна песень «Чамбаку» («Краіна неграў») і «Каханне гаучо». Гаворачы пра гэтую артыстку, трэба адзначыць майстарства, з якім яна сплучае спяванне з нацыянальнымі танцавальнымі рухамі.

Зразумела, што вялікае месца ў праграме нашых гасцей занялі песні — лірычныя і гумарыстычныя — пра каханне. Тут нельга не сказаць пра выкананне добра вядомай у нашай краіне песні «Бесама муча» калумбійскім трыо «Монтэ Карла». Ніколі яшчэ не даводзілася нам чуць такой мяккасці гучання, прыгажосці і злітнасці тэмбраў галасоў, як у

гэтых юнакоў. Выдатная нюансіроўка, мастацкая прастата і дасканаласць спваў — характэрныя рысы гэтых артыстаў і песні «Хто гэта жанчына?»

Наогул, раскрыццю пачуцця жаночага кахання ўсе артысты аддаюць свой тэмперамент і спываальную шчырасць. Пра цяжкі шлях дашчасця з любым спывала вядомая аргенцінская кінаактрыса Сурай у песні «Дарожка». Яна ж вельмі экспрэсіўна выканала песню «Пяшчота» А. Пахмутавай. З «Аднім каханнем» нас пазнаёміла і цудоўная бразільская спвачка Соня Марыя Марміролі. Эквадорскі вакальна-інструментальны квартэт братаў Міньо Наранха расказаў пра палыманыя пачуцці дзяўчат сваёй краіны («Птушка-званочак», «Эквадорская любоўная», «Гранада»). Гэтыя выканаўцы вызначаюцца віртуознай іграй на гітарах і дзіўным дыханнем: гукі песні цягнуцца, здаецца, неабмежаваную колькасць часу, як, напрыклад, у песні «Куку-куку».

Не меншую цікавасць і эстэтычнае задавальненне выклікае трактоўка песень пра каханне артыстамі квартэта «Рауліта Барбоса» (Аргенціна), вядомай панамскай спвачкі Марсэлай Троч, бразільскімі выканаўцамі Тэрэсай Сантас і Франсіскам Сержыю Алівейрам з ансамбля «Сом Сінка». Іх артыстычнае выкананне

выдатна падтрымлівае дыжазавы калектыў бразільскіх музыкантаў, якія захапляюць слухачоў не толькі віртуозным валоданнем інструментамі, але і, я сказаў бы, дэлікатнасцю акампанемента сваім таварышам з розных краін. У ансамблі «Сом Сінка» іграюць лепшы бразільскі трамбаніст Себасцьян, які з бласкам выступаў у канцэрте і як саліст, выканаўшы вельмі складаны па выкарыстанні магчымасцей інструмента «Эцюд для трамбона з аркестрам». Своеасабліва гучыць у спвака Гаспара Сампайа вядомая песня з савецкага кінафільма «Вертыкаль».

Наш агляд майстарства спвакоў Лацінскай Амерыкі, з якімі давалася сустрацца ў канцэрте, будзе няпоўны, калі не сказаць пра тэмпераментнае выкананне ўласных песень «І стварыў бог жанчыну», «Рэзунасць» і іншых калумбійскім артыстам Марыю Гарэню. Як эстрадны кампазітар, аўтар паэтычных тэкстаў песень і спвак, ён пераможца многіх амерыканскіх конкурсаў. Выкананне Марыю Гарэню па-плататнаму кідкае, ён умее падкрэсліць думку, не губляючы вакальнага характара мелодыі.

Вялікае месца ў праграме нашых гасцей займаюць фальклорныя нумары народна-песеннай і харэаграфічнай творчасці індзейцаў і неграў. Калі ў выкананні балівійскага ансамбля «Лос Мантанерас» гучаць «Чаркэрра» і «Сялянская песня», а бразільскі ансамбль «Каркара» выконвае рытуальныя танцы, мы знаёмімся тут не толькі з рытмам і замбы, куэкі, конгі, лунду і іншых фальклорных танцавальных мелодый, але і з традыцыйнымі шэсцямі маракатас і рэйзас, з барабанамі атабака, інструментамі тыпу марымбы, чупра і г. д. Асабліва моцнае ўражанне ў канцэрте пакінула выкананне ансамблямі «Сом Сінка» і

«Каркара» вялікай харэаграфічна-вакальнай карнавальнай сцэны, што ўвасобіла прыгажосць народнага свята з яго непасрэднасцю ў раскрыцці пачуццяў, веселасцю, маляўнічасцю нацыянальных танцаў, мелодый, інструментаў, вопраткі.

Канцэрты гасцей яшчэ раз пацвердзілі, што сапраўднае мастацтва дае артыстам магчымасць расказаць пра сябе, пра сваё жыццё, зрабіць яго зразумелым і паучальным для ўсіх народаў, нягледзячы на рознасць моў і звычаяў.
І. НІСЧВІЧ.

Фота Ул. КРУКА.

Тэрэза Сантос (Бразілія).

Марсэла Троч (Панама).

Леанор Гонсалес Міна (Калумбія).

Нільсон Хілес, Рапелі, Маріяна і Сурай (Аргенціна).

Дуэт Лос Алімарэньяс (Уругвай).

ПАЭТЫЧНАМУ СВЯТУ— БЫЦЬ!

ПАЭЗІЯ — душа народа, адна з галоўных форм грамадскай і нацыянальнай свядомасці. Наш клопат аб яе насыпным развіцці і ўзбагачэнні павінен быць заўсёдным, штодзённым. І гэта агульны клопат — і паэтаў, і чытачоў, і ўсёй грамадскасці. Вельмі добра, што газета «Літаратура і мастацтва» надрукавала артыкул, прасякнуты клопатам і трывогай за нашу паэзію, артыкул адначасова і востра крытычны, вельмі патрабавальны, і ў той жа час — канструктыўны, сцвярджаючы ўсім пафасе: трэба любіць і шанаваць родную паэзію, дамагацца, каб яна як мага лепш адраўдала патрабаванні часу, несла высокую службу партыйнасці і гуманізму. З неаслабай увагай чытаў я гэты артыкул — я мяно на ўвазе артыкул В. Бечыка і М. Гіля

«Якім табе быць, паэтычнае свята?» («Літаратура і мастацтва» 2 ліпеня г. г.).

В. Бечык і М. Гіль зрабілі ў гэтым артыкуле разгляд зборніка «Дзень паэзіі — 71». Разгляд не толькі грунтоўны і шмат у чым пераканаўчы, але і ў значнай ступені спецыяраваны на ўвесь літаратурны працэс. Артыкул імпаўне прынцыповасцю, павагай да сапраўднай паэзіі і непрымірным стаўленнем да усялякіх падрабак пад яе.

Хачу адразу сказаць, што з некаторымі месцамі артыкула я не магу поўнасьцю пагадзіцца. Аўтары, думаецца мне, часам былі памяркованыя, даючы станоўчыя ацэнкі не вельмі удалым вершам, а часам — пры ацэнцы некаторых твораў малых паэтаў — можа і занадта ўжо строгія. У прыватнасці, мне здалося, што аўтары артыкула маглі іначай — больш зычліва — паставіцца да вершаў В. Яраца і П. Марціновіча, якія таксама трапілі пад крытычны абстрэл.

Аднак змест і кірунак артыкула ў цэлым правільныя. Аўтары зусім слушна адзначаюць, што па «Дні паэзіі» мы атрымліваем магчымасць пэўным чынам меркаваць аб усёй сучаснай беларускай паэзіі. Менавіта галоўным недахопам «Дня паэзіі—71» з'яўляецца тое, што ён не выканаў свайго галоўнага прызначэння: паказаць усё тое лепшае, што ёсць у сённяшняй нашай паэзіі. Сапраўды, цяжка ўявіць сённяшні дзень нашай паэзіі без тых паэтаў (іх прозвішчы названы ў артыкуле В. Бечыка і М. Гіля), чья творчасць не прадстаўлена ў зборніку. Магчыма, той ці іншы аўтар і не даў свае творы, але ж ці ўсё зрабіла рэдакцыя альманаха, каб мець

у чарговым выпуску як мага больш лепшых твораў? Аднак рэдактары зборніка, на жаль, пусцілі справу на самацёк. Вядома, немагчыма «прымусіць» усіх лепшых нашых паэтаў, каб яны абавязкова друкаваліся ў «Дні паэзіі». Але трэба ўзнімаць аўтарытэт выдання, трэба, каб сапраўды стала, што — я паўтары за аўтарам артыкула — «публікацыя ў «Дні паэзіі» — і гонар, і высокая адказнасць для кожнага аўтара».

Самым важным у артыкуле я лічу тое, што аўтары яго ў больш шырокім плане ставяць праблему, якая сфармулявана імі вельмі лаканічна, і ў той жа час выразна: «Ад «Дня паэзіі» — да свята паэзіі!»

Сапраўды, свята паэзіі патрэбна. Беларускае свята мае высокі аўтарытэт і павагу, яна заслужыла і таго, каб быць адзначанай вялікім святам. В. Бечык і М. Гіль слушна спасылаліся на прыклад суседніх рэспублік, дзе свята паэзіі праводзіцца сапраўднаму ўсенародна.

У артыкуле ўказана і найбольш падыходзячая дата для свята паэзіі — 7 ліпеня, калі праводзіцца беларускае народнае свята Купалле. Гэта якраз і дзень, калі нарадзіўся наш славыты Купала. Трэба ўлічыць яшчэ і тое, што ў пачатку ліпеня ў нас звычайна адзначаюцца дні вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў. Менавіта свята беларускай паэзіі можа і з'явіцца маляўнічым завяршэннем гэтых урачыстасцей.

Мне здаецца, што правядзенне свята беларускай паэзіі трэба пачаць ужо ў наступным годзе, калі будзе адзначацца 90-годдзе са дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа. Магчыма, што ў пачатку трэба абме-

жавацца ў правядзенні свята, апрача Мінска; толькі Вязынкай і Мікалаеўшчынай, а пасля, па меры накіслення вопыту, праводзіць яго і ў другіх месцах, найбольш звязаных з жыццём і дзейнасцю беларускіх пісьменнікаў (Нізак, Капыль, Люцынка, Кушляны і інш.).

Вядома, для правядзення гэтага свята патрэбна будзе вялікая падрыхтоўка. Аўтары артыкула паказалі тую літаратурную «мерапрыемства», якія могуць быць праведзены ў дзень свята паэзіі. Трэба будзе толькі уважліва прадумаць, як усё гэта арганічна спалучыць з традыцыйнай купальскай абраднасцю... Будучы пэўныя цяжкасці для актыўнага ўключэння ў свята школьнікаў і студэнтаў, бо ў гэты час не працуюць школы, тэхнікумы і інш. Але трэба спадзявацца, што агульнымі намаганнямі пісьменнікаў, культасветработнікаў, шматлікіх аматараў беларускага мастацкага слова ўсе цяжкасці будуць перадолены. Святу нашай паэзіі — быць!

М. ЕРМАЛОВІЧ.

г. Маладзечна.

ЗВЯЛІКАЙ цікавасцю прачытаў я артыкул В. Бечыка і М. Гіля «Якім табе быць, паэтычнае свята!» Думаю, што ўзнятае ім гэта пытанне вельмі саючасова. Цікавыя меркаванні, карысныя прапановы. На маю думку, варты прадаўжыць распачатую размову. Аўтары артыкула В. Бечык і М. Гіль на асноўнае сваё пытанне — «Якім табе быць, паэтычнае свята?» — ад-

АДНОЙЧЫ ў Магілёве на трыбуну абласной нарады бібліятэчных работнікаў падняўся Ласоўскі. Размова ішла аб падборы кніг з дапамогай бібліялектара, і ён раптам пусціўся напам'яць чытаць урывак з «Новай зямлі» Якуба Коласа, тое месца, дзе дзядзька Антось выбірае касу. Памятаецца?

І паглядзець было цікава, Як дзядзька шыра і ласкава Касу на рынку выбірае! Інік ён спроб не ўжывае!

Зірнуў на залу: ціша і ўвага—ніхто не разумее, пры чым тут дзядзька Антось? Павёў сабе далей:

Спяршы агледзіць ле пашыла,
З усіх бакоў глядзіць прыблізна
І наеўшова, на нараду
Як па касок, так і па пашы
І на трыма, на пашы тую;
Глядзіць мінуў і збегу.
Ды для касы гэтага мала:
Спрабуе кінем ле джала
І спробу зробіць над абухам,
Тадзі наперна ідзе ўжо вухам,
Ці добра звоніць коска гэта,
У дзядзькі тут спай прымета...
Сакрат анаў дзядзька ў гэтай сітуацы:
Каса навінна адгучыша...

Прачытаў і пайшоў садзіцца. Праўда, яшчэ дадаў:

— Вось як нам трэба любіць і падбіраць кнігі. Будзем вучыцца ў дзядзькі Антоса.

Мінула келькі год, а выступленне Ласоўскага не забылася. Яго нагадалі мне праз шмат гадоў і гэты ўспамін дапамог сустрэцца з Міхалам Аляксеевічам — ужо за вочы я адчуў у ім цікавага чалавека.

УВЕСКУ Трасціно прыехаў надвечар. Ішоў дождж. Цяпер ён быў зусім недарэчны: мокры шлях, мокрый луг, мокрый ганк і стрэжкі, гразь, каўзата — а хочацца абісці прыгожы мясціны з векавечнымі курганамі, старажытны парк, рэчкі, якіх тут ажыно тры — Бесядзь, Маланка і Трасцінка. Нарэшце, дождж суняўся. Мы выйшлі з Міхалам на вёску, узбочынай, дзе не так гразка, падліса да колышняга млына, плаціны, каб адтуль зірнуць на суседняе селішча з дзіўнай калісцй назваю — Мужычок, цяпер — Азёрнае. Селішчаў тут шмат, і ўсе яны збіліся ў адно гняздо, нібыта ў адной сям'і шыкаючы сілы, цяпла, добра. Збіліся здаўна, калі і назвы былі ў іх такія, што самі за сябе гаварылі: Каравенец, Мужычок, Ціхань, Галееўка. І паны і мужыкі смяяліся: «Голенькі, каравенькі, ціхенькі мужычок». Тут зашмат было паноў: ліпавыя абсады напамінаюць пра іх маенткі.

Часы змянілі аблічча мясціны. Цяпер тут паўсюдна стаяць вялікія светлыя хаты, за ліпавымі абсадамі ўжо не панскія маенткі, а сельскі клуб, школа-дзесцігодка. Па новай планіроўцы забудоваецца цэнтральная сядзіба саўгаса «Трасціно». Дзіцячы сад, жылыя двухпавярховыя дамы. І толькі курганы за клубам нагадваюць старыя часы.

Курганы...

Іх вельмі многа ў пойме Бесядзі. Па мокрай трава мы падміраліся на ўзгорак, і мокрая, блішчастая пад нясмелым вечаровым сонцам курганы вырасталі няк раптоўна адзін за адным. Міхал Аляксеевіч вывёў на прыгожую і нечым суровую мясціну па-

мж курганя, дзе год назад Магілёўскі драматычны тэатр паказаў спектакль па п'есе І. Ісачанкі «Мурын бор».

— Сімвалічна! Сцэна між старажытных курганю, і на сцэне паўстанец Васіль Вашчыла. Ён жа родам быў з гэтых мясцін. Тут і цяпер шмат прозвішчаў — Вашчыліны, Асабліва ў Мужычку...

Віктар
КАРАМАЗАЎ

Пажлі някошаныя

Тут трэба спыніцца, пастаяць. Адчуць подых вечнасці. Адчуць праўду слоў Ласоўскага.

Як і сотні гадоў назад, крычыць з кустоў перапёлка. Сонца садзіцца за Бесядзю ў мокрую траву. Так мякка і салодка пахнуць някошаныя лугі.

— Аднойчы капаў склеп і знайшоў каменную сякеру часоў неаліту. Паказаў суседу, старому Харытону Раманенку. А ён тут жа расказаў мне легенду аб тым, як жылі тут даўным-даўно людзі. Расказаў, як да рэвалюцыі яшчэ нашы курганы даследвалі археолагі. Нешта каштоўнае адшукалі і пра тыя знаходкі пісалі ў тоўстай кнізе.

Пачуўшы такое ад суседа, Міхал Аляксеевіч пачаў шукаць тую «тоўстую кнігу». Вывучаючы бібліятэчную бібліяграфію, ён звярнуў увагу на артыкул аб Магілёўшчыне ў часопісе «Наш край», які і дапамог адшукаць «Записки Одесского общества истории и древностей», том XXXI, выданне 1913 года. Там ёкаўся артыкул сапраўднага члена імператарскага таварыства гісторыі і старажытнасцей М. Шкадышака «Славянские могилки в Могилёвской губернии». Вучоны адносіў курганы да XI—XIV стагоддзяў, вызначаў іх як месцы пахаванняў крывічоў і даваў падрабязныя апісанні знаходак, адкапаных разам са шкідэтамі продаў...

ЯНЕ ЗАБЫЎСЯ, пра што расказаў — аб сваёй сустрэчы з бібліятэчным работнікам. Міхал Аляксеевіч не толькі загадае бібліятэкаю ў Трасціно — ён краязнаўца. І цвёрда пераканаў, што бібліятэкар не можа не быць краязнаўцам. Веданне роднага краю, яго гісторыі — гэта крыніца любві да кнігі, крыніца, з якой павінен піць кожны чы-

тач, калі ён сапраўдны чытач бібліятэкі, друг кнігі. Я не забыўся, што сустрэўся з бібліятэкарам. Не. А калі б і забыўся, дык ён вярнуў бы мяне да гэтай думкі тым, што зноў павёў бы мяне ў гісторыю свайго краю. Бо ў гэту гісторыю ён кожны раз ідзе не адзін, а з пісьменнікамі-землякамі. Ён ведае іх цудоўна — па творах: Аляксея Зарыцкага, Аляксея Пысіна, Паўла Кавалёва, Івана Чыгрынава, Пятра Прыходзкі, Івана Новікава... Тут, ля курганю, ён раптам прыгадвае «Вясельня небылічкі» Івана Бурсава і сваю размову з работніцаю Клімавіцкай дзіцячай бібліятэкі. Пытаецца Ласоўскі, ці аформілі яго сядзі-калегі заказ на «Вясельня небылічкі»? Не, кажучы. Чаму? «А ці мала іх, паэтаў...» Дык ён жа, Іван Бурсаў, — клімаўчанін, зямляк! У адказ: «Адкуль мы ведаем?»

Ласоўскі задумаўся.

— Што атрымліваецца, калі бібліятэкар не цікавіцца краязнаўствам, сваімі землякамі...

І прыгадаў радкі з верша Бурсава:

Был густым листопад
в октябре сорок третьего года.
Листья пахли тропиком,
и гарью пелло от воды.
И лежала в грязи
необученная пехота,
и лоснились от грязи
домашнего крою порты...

Гэта — амаль пра яго, пра Міхала Ласоўскага. І пра яго пакаленне, якое ў сорок першым не дарасло да салдацкай прысягі, але дарасло да яе ў сорок трэцім.

— Дамашняга крою парты... Так было. Яшчэ ў мяне была белая папатыная торбачка... Пад Прапойскам... Або чытаеш Аляксея Пысіна — усё такое блізкае, сваё, перажытае...

Цудоўны прапагандыст беларускай кнігі... Мне так гаварылі аб ім, аб Ласоўскім. Яшчэ лепей я зразумею яго ў гэтым святым памкненні пасля двух яго маленькіх успамінаў.

Першы ўспамін вёў у дзяцінства:

— Малым я быў вельмі хваравіты. Аднойчы ляжаў з запаленнем лёгкіх. Памятаю сумнага фельчара ля ложка. «Не выжыве», — сказаў ён тады дарослым і пайшоў. Раптам зайшоў Іван, старэйшы брат. Ён толькі што прыехаў з Хоцімска, прывёз мне казку «Два маразы» ў апрацоўцы Якуба Коласа. Падсеў і пачаў чытаць. Вечар быў позні, а мне здавалася, што на вокнах ружавеюць шыбкі, быццам світае... Казка. Гэта была для мяне такая вялікая радасць! Здалося, пачала адступаць хвароба. Пасля яе я на праўду стаў хутка папраўляцца.

І другі раз кніга, роднае слова падтрымалі яго на злome. Гэта было неўзабаве пасля вайны, Дэмабілізаваўся Міхал Аляксеевіч, вярнуўся дамоў — калгас бедны, заробку няма. Маці сядзіць у разваленай хаце, у самога ніякай спецыяльнасці — вайна не дала вучыцца. Надумаўся ехаць на багатыя землі ў Закаўказзе, дзе апошнія гады, пасля вайны ўжо, адбываў службу. Пакуль аформляў дакументы, узяў у бібліятэцы пачытаць «Глыбокую плынь» Івана Шамякіна. Захапіўся, і вось ужо дайшоў да старонкі, дзе герой твора Карл Маеўскі «...папываў у далоні, глыбока калнуў рыдлёўкай старое вогнішча, адкінуў зямлю ўбок і сказаў:

— Ну, дзеці, будзем будавацца».

І сціснулася ў былога салдата сэрца. З усёй сілаю адчуў раптам, што значыць для яго пакінуць родны

казваюць толькі ў самым канцы артыкула, адказваюць каратка.

Я пішу гэтыя радкі ў «ЛІМ» пасля таго, як у нас у старажытным Пінску адбылося свята, прысвечанае чарговай, дваццаць сёмай гадавіне вызвалення Пінска ад гітлераўцаў. Праходзіла яно з 7 па 11 ліпеня. Называлася — «Зоры над Пінай». У свяце ўдзельнічалі ўсе музы, усе віды мастацтва. Гучала музыка, не сціхалі песні. Уладарыла паэзія. А першы дзень фестывалю быў поўначна прысвечаны паэзіі. У гасці да пінчан прыехалі Анатоль Астрэйка, Міхась Скрыпка, Пятро Прыходзька, маладыя паэты Мікола Федзюковіч і Люба Філімонава. Было многа літаратурных сустрэч, цікавых выступленняў.

Актыўны ўдзел у паэтычным свяце прынялі члены літаратурнага аб'яднання «Арбіта» пры газеце «Полеская правда» Хведар Туманаў, Міхась Самуйлік, Алег Янушаў, Валеры Грышкавец... А вечарам у гарадскім парку культуры і адпачынку адбылася вялікая заключная сустрэчка, на якую прыйшлі тысячы жыхароў Пінска. Нягледзячы на тое, што другі дзень свята «Зоры над Пінай» быў аддадзены мастакам і кінарэжысёрам, працягваліся і літаратурныя ўрачыстасці. Тысячы пінчан набылі зборнікі вершаў, атрымалі аўтографы ад мінскіх паэтаў. Як бы было добра, каб на агульнагарадскім вечары паэзіі ўперамежку з жывымі словамі А. Астрэйкі гучалі ў выкананні спевакоў і хору, і песні на яго словы («Ой, бацька мой Нёман» і інш.), каб вершы беларускіх паэтаў чыталі і майстры мастацкага слова. Сучасны эстрады канцэрт ці проста вечар самадзейнасці ўжо нельга ўявіць са-

бе без чытання вершаў, урыўкаў з паэм, без паэзіі. Чаму ж не зрабіць і наадварот: каб на вечары паэзіі ўперамежку з вершамі спевакі выканалі песні на словы беларускіх паэтаў? Было б таксама добра, калі б работнікі кніжнага гандлю не заставаліся ў баку ад свята. Варта паклапаціцца, каб кожны, хто трапіў на вечар паэзіі, вярнуўся дамоў з такога вечара з новай кніжкай, асабліва з «Днём паэзіі».

Дарэчы, пра само выданне «Дзень паэзіі». У сваім артыкуле В. Бечык і М. Гіля вельмі слушна засяродзілі ўвагу на месцы і ролі ў нашым літаратурным жыцці гэтага выдання. Іх клопат пра вартасць, якасць «Дня паэзіі» падзяляюць і шматлікія чытачы, сябры паэтычнага слова. Нельга не згадзіцца з тымі месцамі артыкула, дзе адзначаецца ўсё тое, добрае, чым вызначаўся першы выпуск «Дня паэзіі» [1965 г.]. Так, знаходкі, удачы першага выпуску трэба было рэзвіць і падтрымаць.

Зразумела і тая трывога, якая выказана ў артыкуле з прычыны з'яўлення бяздумных, лёгкаважкіх вершаў, паэтычных моцнага грамадзянскага зараду. У кнізе «Дзень паэзіі» асабліва недаравальна друкаваць шэрыя, пустыя, легкадумныя вершы. Нельга ператвараць святочнае выданне ў будзённы зборнік самых выпадковых вершаў.

Цяга да прыгажосці, да паэтычнага слова даўно ўжо стала характэрнай рысай нашага жыцця. Мне прыгадваецца вельмі цікавы артыкул у «Ліме» пра аднаго рабочага з Маладзечна, які мае 4 ці 5 класаў школы, набытыя яшчэ за польскім часам, але вольны свой час аддае захаплен-

ню паэзіяй, і не толькі паэзіяй — ён сапраўды майстар па дрэве. А колькі іх, такіх шчырых аматараў, чые эрцы аддадзены паэзіі! Яны працуюць на заводзе або калгасным полі, а вечарамі аддаюць свой вольны час улюбленаму занятку, спяваюцца ў літаратурны аб'яднанні пры рэдакцыях мясцовых газет, у гурткі мастацкай самадзейнасці. Згадваецца і яшчэ адзін артыкул — у адным з нумароў «Маладосці» былі надрукаваны нататкі крытыка і літаратуразнаўцы Уладзіміра Калесніка «Гняздо паэтаў» — пра жыццё літаратурнай Брэстчыны. Як было б добра, калі б у нашых выданнях «Дзень паэзіі» чытачы і аматары паэзіі знаходзілі такія цікавыя матэрыялы. Гэта зрабіла б выданне яшчэ больш цікавым і змястоўным.

Беларускае слова даўно выйшла за межы нашай рэспублікі. Таму трэба падумаць і аб тым, каб у «Дні паэзіі» больш шырока раскрываліся інтэрнацыянальныя сувязі беларускай паэзіі: расказвалася б аб тым, хто і дзе займаецца перакладам беларускай паэзіі на мовы іншых народаў.

Аўтары артыкула называюць больш за два дзесяткі імёнаў вядомых беларускіх паэтаў, не прадстаўленых у «Дні паэзіі-71». Чаму гэта здарылася! Мусіць жа не таму, што іх месца ў зборніку занялі пачаткоўцы. Дарэчы, можна назваць прозвішчы і некаторых здольных маладых паэтаў [напрыклад, Ніны Мацяш], чыіх твораў няма ў зборніку. Паводле артыкула В. Бечыка і М. Гіля, літаратурная моладзь на старонках «Дня паэзіі-71» прадстаўлена пераважна дрэннымі творамі. Магчыма, аўтары артыкула

крыху і згусцілі фарбы, але ўсё ж мне здаецца слушным папрок у адрас рэдакцыі зборніка за паблажлівасць і абьякавасць. Трэба рупна працаваць з маладымі, знаходзіць і адбіраць лепшае.

У «Дні паэзіі» разам з хронікай паэтычнага года было б добра і карысна бачыць і паэтычны календар на наступны год. Магчыма, варта пачаць з вершамі змяшчаць фотаздымкі аўтараў.

Недаравальна, калі «Дзень паэзіі» афармляецца і выдаецца шэра, нецікава. У сувязі з гэтым звертаеш яшчэ ўвагу і на тое, што тыраж выдання змяняецца. Калі «Дзень паэзіі-1966» выйшаў тыражом у 11 тысяч экзэмпляраў, то апошняе выданне мае амаль удвая меншы тыраж [6 тысяч]. Афармленне зборніка пагоршылася, а цана, наадварот, узрасла.

Трэба вызначыць і пэўны тэрмін выхаду зборніка.

Так, хочацца, каб у нашай рэспубліцы было, праводзілася цудоўнае і прыгожае свята — Дзень паэзіі. Хай свята гэта адзначаецца ўрачыста, шырока, паўсюдна, хай выводзіцца з будзённасці і ўздымае, далучае да паэзіі многіх людзей.

Хочацца пачуць наоцт гэтага слова Саюза пісьменнікаў БССР і ўсіх нашых творчых саюзаў. Трэба, каб 90-годдзе з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа мы сустрэлі ўжо Днём паэзіі, які стане добрай традыцыяй.

А. АЛЬФЯРОВІЧ,
выкладчык мовы і літаратуры
Пінскага мяса-малочнага
тэхнікума.

кут пасля доўгай мары аб сустрэчы з ім. Адчуў, як немагчыма пакінуць вёску другі раз, змяніць яе не нейкі далёкі, хай і багаты край.

Няўжо само па сабе, выпадкова можа гэтак здарыцца, каб у цяжкую хвіліну, там, дзе чалавек мог бы зрабіць памылку, дзе ён мог бы страціць многае, магчыма — усё, каб якраз тады да яго прыйшла кніга: і навучыла, як рабіць, і павяла з вузкай сцежкі на шырокае шлях, уратавала? Ласоўскі перакананы: павінен быць пошук уздзяжы. Не кожны чалавек у цяжкую хвіліну цягнецца да кнігі, але і не кожная кніга прыйдзе на дапамогу чалавеку. Нават цікавая, разумная кніга не заўсёды ўлезе ў душу, пераверне яе. Тут патрэбна кніга свая па духу, па мове, па ўсяму ладу свая...

РАНЦАЙ зноў імжыў дождж-грыбасей. У саўгасным садзе выбіралі на продаж трыскаўкі — у Трасціно па іх ехалі з усяго Хоцімскага раёна і нават з суседніх раёнаў: ягадзі гаспадарка славілася далёка.

З Ласоўскім мы гаварылі аб усім, аб самым будзённым, быццам я забыўся, што прыехаў не ў гасці, а да героя свайго нарыса, і ён быццам не ведаў, што я мушу пісаць аб ім, вясковым бібліятэкар. Можна, ён і не ведаў. Мы гаварылі аб вайне, саўгаснай гаспадарцы, рэчках, рыбе, лясах, суседзях, сваяках, гісторыі Трасціно, школе, грыбах і, вядома, аб кнігах. Потым у Міхала Аляксеевіча пачынаўся рабочы дзень, і мы прыйшлі ў бібліятэку. Пачалі заходзіць чытачы. Яны таксама прыносілі з сабою водар лугоў, лесу, ягад, грыбоў, гаворку аб усім гэтым: і аб школе, вёсцы, машынах, прафесіях. І бібліятэкар і яго чытачы бачыліся мне ў надзвычай вялікім коле думак, клопатаў, у жывым шматфарбным святле, зямным і ўзвышакым, і ўсё гэта — сярод кніг, з кні-

ДУГІ...

гамі ў руках, з вялікай любоўю да кнігі. Здавалася, што гэта любоў настаяна на травах, лясах, дажджах, звычайнай людской працы.

Маладыя хлопцы падыйшлі да кніжных паліц — выбраць кнігі. Ласоўскі хоць і гаварыў са мною — глядзеў на іх.

— Не веру, што бібліятэчную работу можна наладзіць за нейкі год, як кажучы іншыя, — разважаў ён. — Які б геніяльны ні быў бібліятэкар — нельга, бо за год не прывіваецца чалавечу любоў да кнігі. У Клімавіцкім раёне, у Лазовічах, адзін час рабіла цікавая бібліятэчка. Калі ў бібліятэцы не было чытачоў, яна складала кнігі ў мех і сама несла іх па вёсках. Што вы думаеце? У кожнай хаце, на кожным стале з'явіліся кнігі. Перамога? Не. Гэта была ўяўная перамога. Раптам жанчына пакінула вёску, на яе месца прыйшла новая жанчына. Думала, што ёй лёгка будзе: бібліятэчка славілася — усё ў вёсцы, быццам, чыталі. Але што такое? Не ідуць чытачы ў бібліятэку? Куды падзеляў? А іх і не было! Кнігі прыйшлі ў кожную хату, ды не ў кожнай хаце іх чыталі, не была прывіта любоў да кнігі. Любоў чытача да кнігі — тут усё нашы радасці. Адрозне не прывітаў чалавеку... Чытача трэба выхоўваць.

І ён выхоўвае. Ён перакананы, што ўсю прыгажосць зямлі можна і неабходна раскрываць перад чалавекам на творах роднай літаратуры, на роднай мове. І гэтак на чалавека трэба ўплываць з маленства. Кніга для маленькага чытача — мо самы важны клопат Ласоўскага. Яму да смешнага мала мець у бібліятэцы два-тры экзэмпляры, скажам, «Дударына» Васіля Віткі. Нельга абрадваць малых, кажэ

ён і загадвае дзесятка «Дударыкаў», каб можна было сабраць вакол сабе дзяцей, кожнаму даць па кніжэ і толькі тады вясці аб кніжэ размову. «Я даўно прыкмеціў, — заўважае далей Міхал Аляксеевіч, — што калі не навучыць любові да роднай мовы і літаратуры малага чытача, то потым, калі ён падрасте, ужо цяжка вярнуць гэтую любові».

Дваццаць гадоў працуе Міхал Аляксеевіч са сваімі чытачамі. Гэта значыць, што амаль уся моладзь Трасціно пачынала праходзіць кніжны ўніверсітэт у яго, Ласоўскага. Большасць чытачоў — яго даўнія выхаванцы, ім вырашчаныя каласы. І як не зразумець і яго незадаволенасць!

— Прымушаюць вясці картатэку профілю чытачоў. А навошта яна мне? Сорак пяць гадоў жыў у Трасціно, дваццаць — загадваю тут бібліятэкаю. Кожны чытач — мой выхаванец. Навяліт кожнага ведаю. Дык навошта ж фармальнасць, гэты профіль...

Справа не ў адным «профілі». Ласоўскі ва ўсім гэтакі: ён супраць работы, якая нічога не дае ні розуму, ні сэрцу, супраць прывычнага і непрывычнага шаблона, фармалізму, агульных рэкамендацый. Ва ўсякай справе хоча ісці ад уласнага вопыту, ад мясцовых умоў, ад чытача. Што скажа чытач? Што хоча чытач?

Ёсць у Ласоўскага суседка Софа Рыгораўна Раманенка. Працаўніца — ад душы, а да кнігі... «Няма часу», — кажа, бывала. І бібліятэкар не стараўся ўгаворваць: такая справа — сілком да кнігі не прывяжаш. Можна было б, канечне, уручыць «суседня-ую кнігу»: нясі, Софа Рыгораўна, чытай — быў бы ў справядачы яшчэ адзін кніжнік. Але не хацеў рабіць так, як тая лавозіца «народніца». Проста прыгледзеўся да суседкі і... улучыў, усё ж, момант. Аднойчы ўбачыў, з якой радасцю жанчына глядзела тэлевізійны фільм па «Трывожным шчасці» І. Шамякіна. Спытаў пасля: «Спадабаўся фільм?» — «О-го, цікавы». — «Але ж гэтае кіно зроблена па кнізе. У нас кніга ёсць. Пачытаеце? Там яшчэ цікавей...» І суседка прыйшла ў бібліятэку сама. Прачытала раман — спадабаўся. Папрасіла яшчэ што-небудзь гэтага ж аўтара, а потым перачытала ўсе творы Шамякіна.

— Яшчэ адзін бок нашай працы адкрыўся мне тады, у гісторыі з Софай Рыгораўнай. Як? Што тэлевізор, кіно — нашы памочнікі, а не наадварот, як думалі іншыя. Звычайкі співаць свае бібліятэчныя няўдачы на экран: маўляў, гэта ён адбівае чалавека ад кнігі. Не. Не так гэта! Было яшчэ і з шлохаўскім «Шіхім Доном»...

Так, не чыталі ў вёсцы гэты выдатны рамач. А паглядзець кінафільм — з рук у рукі пайшла кніга. Дзесяць экзэмпляраў набыў яе Ласоўскі — усё ўшчэнт зачыталі. Не хіліліся вельмі і да паэзіі. Міхал Аляксеевіч пачаў выкарыстоўваць тэлевізійны паэтычны перадачы — і ўсё іначай пайшло. Ён цяпер пільна сочыць за тэлевізійнымі праграмамі, загадзя рыхтуецца і чытача рыхтуе да літаратурных тэлеперадач.

— Загадзя — гэта вельмі важна ў бібліятэчнай рабоце...

Ён ведае, над якім творам працуе любімы пісьменнік кожнага чытача, у якім часопісе гэты твор будзе друкавацца, калі выдадзены — дзе яго шукаць. Ведае, над чым працуюць пісьменнікі-землякі. Даўно чакае трэцюю кнігу палескай хронікі Івана Мележа і перажывае: «Нешта доўга піша...» З чытачом у Ласоўскага ўплывае ўзаемны. Сёння ён уплывае на іх, заўтра — яны на яго.

— Не магу глядзець, — прызнаецца ён, — як часам бібліятэкі спісваюць дублетную літаратуру. Калі больш за два экзэмпляры кнігі, то ўжо і дублетная, непатрэбная. А як гэтым спісаннем абкрадваюць чытача!

Думка ідзе ад практыкі работы, ад тонкіх назіранняў. Міхал Аляксеевіч даўно пераканаўся, што на двух экзэмплярах кнігі масавую работу з-мятамом не наладзіш. Каб арганізаваць па кніжэ цікавую канферэнцыю, гарачы абмен думкамі, трэба абавязкова мець дзесяць-дваццаць, а то і болей экзэмпляраў кнігі. Бо цікавая размова адбываецца тады, калі на дзесяць выступаючых кнігу прачытае пяцьдзесят ча-

лаvek, калі ўсе чыталі кнігу адначасова — ва ўсіх уражанні павінны быць аднолькава свежыя. Ласоўскі шчыра дзівіцца: як можна ў школе вясці размову аб мастацкім творы пісьменніка, не паклаўшы гэты твор на кожную парту, перад кожным вучнем? Ён хоча самых актыўных адносін чалавека да кнігі, калі ўжо вясці аб ёй размову. А іначай — такую размову і не пачынай зусім.

Не раз бывала, што і яму даводзілася наладжваць канферэнцыю чытачоў, маючы на бібліятэчнай паліцы ўсяго тры-пяць экзэмпляраў кнігі. Тады Ласоўскі ехаў ці ішоў па суседніх бібліятэках. Так было, напрыклад, калі рыхтаваў канферэнцыю па кнізе Івана Новікава «Дарогі скрыжаваліся ў Мінску». Дзесяці экзэмпляраў сваіх, здалося, малавата. Прынёс ад суседзяў яшчэ дзесяць. І размова адбылася надзвычай цікавая. Праўда, з-за непагады не прыйшлі на канферэнцыю тыя, хто рыхтаваўся выступіць, але затое неспрэчна, цікава выступалі тыя, хто выступаць не збіраўся, хто ніколі не выступаў. Размова ішла ад душы, ад любові да твора.

ПЕРАД МАІМ ад'ездам з Трасціно, калі мы зайшлі апошні раз у бібліятэку, Міхал Аляксеевіч паказаў мне дзесятка аднолькавых альбомаў у прыгожых чырвоных вокладках — як дзесяць тамоў аднаго вялізнага рамана. Залатое ціценне на кожным: «Крыніца культуры». Пакуль што пад вокладкай чыстыя белыя аркушы, але неўзабаве тут будзе запісаная гісторыя Трасцінскай сельскай бібліятэкі — сапраўднай крыніцы культуры, якой хутка споўніцца пяцьдзесят гадоў. Ужо сабраны цікавыя матэрыялы пра першага трасцінскага бібліятэкара Івана Валер'янавіча Дзямкіна, пра першых будаўнікоў новай савецкай культуры ў Трасціно, пра першых чытачоў бібліятэкі, пра першыя кнігі на вёсцы, пра пісьменнікаў-землякоў... Гісторыя збіраецца ўсім бібліятэчным актывам, але ўступ да яе, невялічкую прадмоўку, напісаў Ласоўскі і назваў — «Зпрашэнне да радасці». Пачынаецца яна так: «Калі знаходзіцца з цікавым чалавекам, які здольны, захапляецца, жыць узвышана, які ведае, чаго не ведаюць іншыя, — то побач з такім чалавекам сам робіцца чалавекам цікавым...» Гэта — адрас землякам-старажылаў, якія закладвалі аснову культуры сучаснага Трасціно і аб якіх можна будзе пачытаць у летапісе. А мне здаецца, нібыта пра самога Ласоўскага, чалавека сапраўды цікавага, «які здольны захапляцца, жыць узвышана». А далей — да сённяшняга свайго чытача: пазнаёміўшыся з слаўнымі старонкамі роднай зямлі трасцінскай, вам «і самім захацца стаць цікавейшымі, зрабіць пошук цікавых людзей, падзей, літаратурных знаходак і аб усім гэтым напісаць у нашым летапісе. Пошук патрабуе ад даследчыка смеласці, веры ў свае сілы, настойлівасці і волі. Зэтое і ўзнагароду ён прыносіць самую вялікую — поспех. Хто зведаў поспех — той самы шчаслівы чалавек...»

Такім Ласоўскі хоча бачыць свайго чытача, свайго земляка — шчаслівым даследчыкам жыцця, гісторыі.

Едучы з Трасціно шырокім старажытным шляхам, я доўга бачыў за сабой, ускрай вёскі, дом Міхала Аляксеевіча. Мне і раней казалі, што дом у яго цудоўны, вялікі і новы — на ўсю вёску. Вось я і пабываў у гэтым доме. Сапраўды цудоўны дом пабудаваны Ласоўскі: вялікі, высокі — сабе і дзецям паслужыць. Але ж яшчэ мне казалі, што гэты прыгожы дом ён будоваў шмат гадоў, іншыя гаспадары паспелі за гэты час не адзін дом узвесці, прадаць і купіць: даўно пачаў будавацца, а ўсё яшчэ не закончыў...

НЕТАРОПКА класці вянец, упэўнены, акрамя ўсяго іншага, падказвала і душа Ласоўскага. Дом ён будоваў так, як і чалавека выхоўваў кнігамі: без спешкі, але з любоўю, каб народжанаму даць доўгі і светлы век.

«Сож ачараваў мяне. Над блакітнай тэмна-дрыготкай роўнядзю кучараўца туман, ахінае нахлілены над ракой вербы, чапляецца за вершаліны маладых кражыстых дубкоў. Сетка сонечных промяняў нагадае залатыя струменьчыкі ціхага бязгучнага дажджу, які хавае ў сабе, здаецца мне, ачышчальную сілу, характава і цноту...»

Вось як хораша, проста і патэтычна гаворыць пра раку свайго дзяцінства Аляксей Масарэнкі ў аповесці «На бабровых тонях». Але Сож — гэта спакойная, нетаропкая рака Беларусі — і мая рака, і я правёў на ёй юнацкія гады, і мне яна запала ў сэрца сваімі блакітнымі святанікамі на ўсё жыццё. Таму і гартаю я кнігу з хваляваннем, шуклю і знаходжу ў ёй знаёмае, роднае, блізкае. І людзі тыя ж, і прырода... Але ўжо адно, што я з першых старонак лёгка стаўлю сябе на месца герояў аповесці, бачу вачыма аўтара, пераконвае: перада мною само жыццё, выказанае мастацкімі словам.

Сюжэт аповесці прости: жыццё адной прысужкай вёсачкі вядзецца адлоў баброў для перавозу і рассялення іх на сibirскіх раках. У гэтай справе прымаюць удзел і галоўныя героі твора — былы ляснік Герасім і яго сын-тадлетак. Такім чынам, цэнтральная думка аповесці Алясея Масарэнкі глыбока гуманістычная. Не дзеля знішчэння рэдкага зверна, не дзеля заробку або забавы вядзецца паліванне на баброў — людзі выконваюць важнае дзяржаўнае заданне. І таму, калі аўтар малое карціну адлоў бабров, яна вынікае ў нас не смутак, жаль, а спагаду, панучэ ўдзячнасці людзям за іх трудную працу.

«Бацька, згорбіўшыся, сядзеў над паўком — пільнаваў, каб бабёр не ўцёк. Вельмі ўжо прагнуў звязок свабоды. Паўна не спадзяваўся, не здагадаваўся, што такая свабода прыйдзе да яго (шчаслівы бабёр!) і што замест балотнай канавы ён патрапіць у багатую сibirскую раку».

З кожнай старонкі, з кожнага раздзела кнігі вее любоўю да ўсяго жывога, роднай прыроды — да яе рэк, азёраў, ля-

Аляксей Масарэнкі. «На бабровых тонях». Аповесці. Выдавецтва «Беларусь». Мінск, 1971.

соў і іх шмаглікіх насельнікаў, да «братоў нашых меншых». Адзін раздзел аповесці так і называецца: «Я шкадую змяю». Хлапчына зэўваў гадзіюку ў кусце, а бацька, верны старым і недарэчным забабонам, забіў яе... Хлапчук у душы пратэстуе супраць гэтага бяздумнага сурогага ўчынку. «Я доўга разглядаў чорнае змянае цела, усыпанае прадаўгаватымі цёмна-бліскучымі крапінкамі. Нечакана адчуў я, што мне стала шкада гэтай змяі — надта ж прыгожая яна. Дзіва! Змяіна прыгажосці! Мне хочацца, каб гэтую змяю пабачыў кожны, каб адчуў яе «гіпноз»»

З ЛЮБОВЮ ДА РОДНАГА КРАЮ

яна ж, дальбог, спадабалася б... Калі ўдумацца, то для нашай мясцовасці такі экзэмпляр — рэдкасць».

І сапраўды, змей не шкадуецца, забіваюць, дзе толькі могуць, і іх з кожным годам становіцца ў нас усё менш і менш. Законаў жа, абмяжоўваючых знішчэнне змей, няма, хоць яны таксама сябры чалавека. Нават іх яд ідзе на карысць людзям. І голас аўтара аповесці як бы далучаецца да закліку вядомага вучонага, першага далёкаўсходняга герпеталага прафесара А. Емяльянава, які выкарыстоўваў любы сродок, каб зьдзяйсніць да прысутных: «Змеі — сябры чалавека! Беражце змей!»

А якім абавінавааннем супраць усіх браканьераў гучыць раздзел «Трое сутак на базе!» У ім раскажана, як аднойчы няшчасны дзядок з дробным насатым тварам і жоўтымі калючымі вочкамі прынёс на базу бабра — прадаць бабровам. Учынак, на першы погляд, здаваўся б, быццам і не благі, прынес — ну і прынес, калі не ўнікнуць у сутнасць учынку. Але аказаецца, што стары — даўні браканьер, яшчэ пры панскай Польшчы нішчыў гэтых бяскрыўдзінных звяркоў, і яму цяжка зразумець, чаму з такой павагай ставяцца да баб-

ра гэтыя людзі на базе, чаму «цацкаюцца» з яго змардаваным хворым бабром, чаму выпускаюць на волю. І ён, па натуре злы чалавек, не вытрымлівае, крычыць: «Знаў бы, што так абдыдзецца з ім, забіў бы лепей!»

Вось менавіта гэтыя словы яшчэ раз выкрываюць і асуджаюць гнілое нутро самаго браканьера, які ўсе робіць дзеля грошай, для якога няма нічога святаго ў прыродзе.

Аднак неабходна сказаць і аб мастацкіх вартасцях твора. Увогуле гэта не толькі расказ пра ўзаемаадносіны чалавека з

прыродай, але і пра адносіны паміж людзьмі ў розных абставінах і ў розны час. Аўтар вельмі часта і небеспаспяхова робіць экскурс у незабыўнае мінулае — дзяцінства ваеннай пары... Яго героі — і падлетак, і маці, і бацька хлапчука — успамінаюць пра жахі вайны, пра злычынства фашыстаў. І тут, мяне здаецца, Аляксей Масарэнка дасягае пэўнай мастацкасці.

Нельга без хвалявання чытаць маналог маці — вельмі шчыры, пранікнёны і трагічны. Чытаеш, і ў цябе самага пачынаюць балець, адгукацца раны памяці, тыя раны, якія ніколі не загоіш:

«Толькі я так паглядзела, а як пачалася ж зноў калатэча. І ўжо вочарэзямі — тыр-р-р, тыр-р-р, тыр-р-р... І крычаць кругом: «Хальт, хальт!» Я толькі лелла, а дзве вочарэзкі якраз там, дзе дарога, раздаліся. Мне й падумалася: «Гэта ўжо Луцэю забілі і дзяцелі...» Валька з Нінай былі на другі бок статка, а я тут, бліжэй, дзе стралялі. Кулі шлох-шпох-шпокі! Каровы ж ляжачы. Пазамычэлі толькі, пазамычэлі, але ніводная не паднялася. Я пад корч схавалася, Колю пад сабе паклала. І думаю: «Ну, мяне заб'юць, а яму ж яшчэ гадочка няма — будзе мучыцца без маткі!» Лес-

па я тады бокам і яго да сябе прытуліла, што б ужо нас абіх, калі што, білі».

Гэты страшэнны маналог вельмі пераклікаецца з запісанымі на магнітафонную стужку Алясеем Адамовічам, Янкам Брылем і Уладзімірам Калеснікам дакументальнымі расказа-мі жанчын, апублікаванымі нядаўна ў «Маладосці» (№ 6). Тыя ж звырыныя злычынствы, тыя ж жудасныя гісторыі, дакладна перададзеныя сведкамі трагедыі, якія перажылі многія з нас у гады гітлераўскай акупацыі.

Чытаючы аповесць Алясея Масарэнкі, закліпаешся праўдывасцю сцэн, людскіх характараў, трапінасцю мастацкіх дэталей, жывой народнай гаворкай. Любоўна вылісаны, у прыватнасці, вобраз бацькі юнага героя твора — Герасіма Андрэвіча, чалавека мужнага, разважлівага і шчырага. Працавітасць гэтага чалавека, веданне ім жыцця выклікае не толькі павагу ў сына, але і служыць яму добрым прыкладам. «Жыццё ён ведае дай бог, які Ніхто мне так яшчэ не раскажваў аб жыцці...»

Знаходзіць аўтар патрэбныя штрыхі для абмалеўкі вобраза Малініна — спецыяліста з Масквы. Малінін добра разумее справу, умее паводзіць сябе належным чынам сярод людзей і, як вынік, карыстаецца аўтарытэтам, падтрымкай у вясковцы.

І вось перагорнута апошняя старонка. Пра аповесць Алясея Масарэнкі, як бачым, можна сказаць нямаля добрых слоў. Але ёсць і прэтэнзіі да аўтара. Па-першае, аповесць будзе так, што падзеі разгортваюцца ў нейкім як бы наймысна замаруджаным тэмпе. Ствараецца ўражанне, што аўтару хочацца як мага больш выплеснуць назіранняў, расказаць ледзь не пра ўсё цікавае, бачанае і чутае, хоць яно часам і недарэчна выпірае з агульнага плана, не стасуецца да галоўнай ідэі. Такой нам здаецца выпадковай і надуманай размова Малініна з нявесткай бабкі Аўгінні, штучна гучыць гісторыя з «наіўным барсучком» на распоўку. А колькі розначасовых падзей наварочана ў адным невялікім раз-

дзе. «Паліванне на ваўчыцу!» Тут табе і само паліванне, і расказ пра дзеда Андрэя, «які пасля смерці свае жонкі, Марі Аўхімаўны, праціў у адзіноце не болей года», і пра забойства Дзёміда і, нарэшце, пра былога гітлераўскага прыхвасна Мішку і паліцэйскі гарнізон... Аўтару хіба толькі ледзьве ўдаецца занатаваць такія вольныя факты. Дзе тут, ужо імкнучы да глыбокага псіхалагічнага іх абгрунтавання! Такі рознакаляровы спектр дугарадных падзей стымлівае развіццё галоўнага дзеяння аповесці, адцягвае ўвагу чытача.

Мабыць, не варта было ўводзіць у кнігу раздзел «Бядоты бабровага племя». Пра свайму стылю, характару гэта звычайны навукова-папулярны нарыс, старанна зробленая даведка пра «бабровое племя». Яна разрывае мастацкую тканіну аповесці і, як кажучы, зусім з іншай оперы.

Мова аповесці — жывая, сакавітая. Але часам, асабліва ў размовах герояў, завельмі ўжо шмат дыялектных слоў: «бярэзавы пацурак», «не жыўу — мадзюю», «мінавіцамі хэдзіу», «акружыць луцаюць», «знайшоу пролабіуць» і г. д. Гэта, вядома, добра, што аўтар ведае народную гаворку, выкарыстоўвае яе багаты лексічны магчымасці, але ж злёўжываць і тут не варта, тым больш, што жыццёстойкасць шмат якіх дыялектных слоў можна ўзніць пад сумненне.

«На бабровых тонях» — першая кніжка Алясея Масарэнкі. І вельмі прыемна, што пазычанае бачанне свету не ператварае пісьменніка ў пасіўнага стэрэатыпа роднага краю, што яго героі актыўна дзейнічаюць, дбаюць аб роднай прыродзе, імкнучыся захаваць яе багаты для нашчадкаў.

Што ж, панчу малады пісьменнік няблага. У пэўнай меры акрэслілася яго галоўная тэма, улюбены матэрыял, і яго творчая манера. Вядома, і ў псіхалагічнай распрацоўцы вобразаў, і ў прыёмах развіцця сюжэта, і ў адносінах да мовы ў маладога празаіка яшчэ няма і пралікаў. Але ёсць падставы спадзявацца, што ён будзе іх адольваць паспяхова.

Яўген КАРШУКОУ.

КУПАЛА НА УКРАЇНЕ

На Украіне выйшла яшчэ адна кніжка Яўгена Купалы. На гэты раз — у серыі «Школьная бібліятэка».

Упершыню Купала стаў вядомы Украіне яшчэ ў 1908 годзе, калі выйшла брашура І. Свяціцкага «Відроджэнне білоруськаго пісьменства», дзе ў арыгінале былі змешчаны вершы «Там» і «Што ты спіні?» А ў наступным, 1909 годзе, пачынаюць першыя пераклады з беларускага наэта («Сні, бране», «Я бачу» і інш.). З той пары купалаўскія творы знайшлі сталую прасілку на Украінскай зямлі. Перад вайной з'явіліся асобныя выданні твораў Купалы («Над ракой Арэсай» і «Вибрані творы»). Добрая традыцыя ўвесь час намагаецца, і пры тым, што варта асабліва адзначыць — выходзяць ужо і кніжкі Купалы ў перакладзе аднаго паэта, Андрэя Малышка, безумоўна, зрабіў вельмі ўдзячную справу, падараваўшы чытачам аднаго з купалаўскай «Нірні».

Згадае вышэй выданне не вымагала (за сваёй спецыфічнасцю) неабходнасці

Яўген Купала «Вибрані творы». Київ, 1970.

перакладаць нашага песьняра наэта. Каб пазнаёміць вучня з творчасцю Купалы, важна было выбраць з невялікай колькасці перакладаў лепшыя, выкананыя па-майстэрску. Яны б даносілі і сэнс, і дух арыгінала. Рэдакцыя якая і працавала ў гэтым кірунку. У зборнік уключаны творы Купалы ў перакладах выдатных паэтаў Савецкай Украіны — М. Рывякага, А. Малышка, М. Пагнібады, М. Цярэшчанкі, Т. Масюні і інш. Пераклады гэтыя ўжо вывераны часам, вельмі натуральна перадаюць водар беларускага краю, своеасаблівае, побыту і характару працоўнага беларуса, хоць «украінская» афарбоўка настолькі адчуваецца.

Прыемна адзначыць, што адбор твораў зроблены рэдкалегій мэтанакіравана, удумліва, з тым разлікам, каб даць чытачу па марчымасці больш поўнае ўяўленне аб іматэрыяльнай, багатай, неацэненнай купалаўскай спадчыне. У зборніку змешчаны ў храналагічным парадку вершы розных жанравых планаў, стыльнай адметнасці, напісаныя Купалам амаль на працягу ўсяго творчага

пільху. А гаворка тут зроблена з той прычыны, што піводзіць купалаўскі верш часоў Айчынай вайны не трапіў у кніжку. Мабыць, варта было спыніць увагу ці на вершы «Беларускім партызанам», ці — «Зноў будзем інашце мець і волю». І пэні дзіўна не сустраць у кніжцы «Бандароўны», — твора, які сам «спросіцца» на Украіну і свайго тэмай, зместам, і рамантычнай гістарычнага мінулага з казацкіх часоў. І самім жадам верша, бліжэй да шаўчэнкаўскага. Добра, што ў зборнік увайшла камедыя «Паўлішка», якая даўно ўжо «прыжылася» на Украінскай зямлі.

Выданне адкрываецца даволі вясёлым артыкулам Грыгорыя Шўтарака. Артыкул напісаны з добрым улікам, калі можна так сказаць, узраставай псіхалогіі. Цікавы, змястоўны, мэтанакіраваны. І трыводна, што ў ім не-не ды і сустракаюцца неадладнасці.

Аўтар пачынае, што верні Купалы «А хто там ідзе?» быў надрукаваны «у першай беларускай газеце «Наша ніва». Памылка зразумелая, калі мець на ўвазе, што ў тэксце артыкула даецца спасылка на М. Горкага, які пераклаў верш на рускую мову і змясціў яго разам са сваімі

меркаваннямі аб Купале і нацыянальна-вызваленчым руху на Беларусі ў артыкуле «О писателях-самоучках». Ён і напісаў: «Каб усяго мінь сабе змысліць сэнс гэтай песьні, — якая, магчыма, на час стане народным гімнам беларусаў. — чытачу варта было б паглядзець «Нашу ніву» — яна шмат цікавага скажа яму». Вось аўтару і падалася пэўна, што купалаўскі верш друкаваўся ў «Нашай ніве». На самай справе верш увайшоў у зборнік «Жалейка».

Дарэчы, «Нашу ніву» пэні не называе першай беларускай газетай. «Наша доля» пачала выходзіць крыху раней. А ці паруным мы гістарычную ісціну, калі першай назавем «Мужыцкую праўду» К. Каліноўскага?

У артыкуле сцвярджаецца чамусьці, што сваім рэвалюцыйным пафасам творчасць Купалы і Коласа адрунваюцца ад усіх тагачасных беларускіх паэтаў. І забываецца Цётка, плаззія якой не ў меншай меры рэвалюцыйная, чым купалаўская і коласаўская.

Зыходзячы, відавочна, з таго, што да 1905 года не было беларускага перыядычнага друку, аўтар піша, што ў XIX стагоддзі паэмы «Энеіда наыварат» і «Тарас на Парнасе» «спыныраліся вусна ці ў рукапісах». Між тым, і адна, і другая паэмы публікаваліся хай сабе ў рускай перыядыцы, але на беларускай

мове. Зазначым, што паэма «Тарас на Парнасе» надрукаваная ў 1899 годзе (газета «Мінскі лісток») і ў 1890 (газета «Смоленскі вестнік»), вельмі хутка выйшла ў жывую зацікаўленасць рускага чытача і ўжо тады перакладалася на рускую мову.

«Ажыўленне ў беларускай літаратуры пачалося ў другой палове XIX стагоддзя, — сцвярджае Г. Шўтарака, — і калі ў літаратуру прыйшоў першы прафесійны пісьменнік В. Дунін-Марцінкевіч». Тут, прынамсі, парунана гістарычная даставернасць. Мы будзем бліжэй да ісціны, калі ўлічым, што В. Дунін-Марцінкевіч актыўна ўключыўся ў літаратуру ў 40-х гадах XIX стагоддзя.

Таких пераацэнаў магло б і не быць. Ужо хопіць тама, што ў Грыгорыя Шўтарака ёсць у Мінску таварышні, якія пачылі б са грэх адмовіцца праціпаць рукапіс. Выдавецтва варта было б правэцізаваць матэрыялы «збонку» — у гэтым канкрэтным выпадку — ў Беларусі!

Усё гэта — як пажаданне. Выхад купалаўскай кнігі для школьнікаў на Украіне можа быць вясёлым. Хацелася б хутка ўбачыць побач з купалаўскай і кніжку другога нашага нацыянальнага воната — Яўбы Коласа.

М. ЯРОШ.

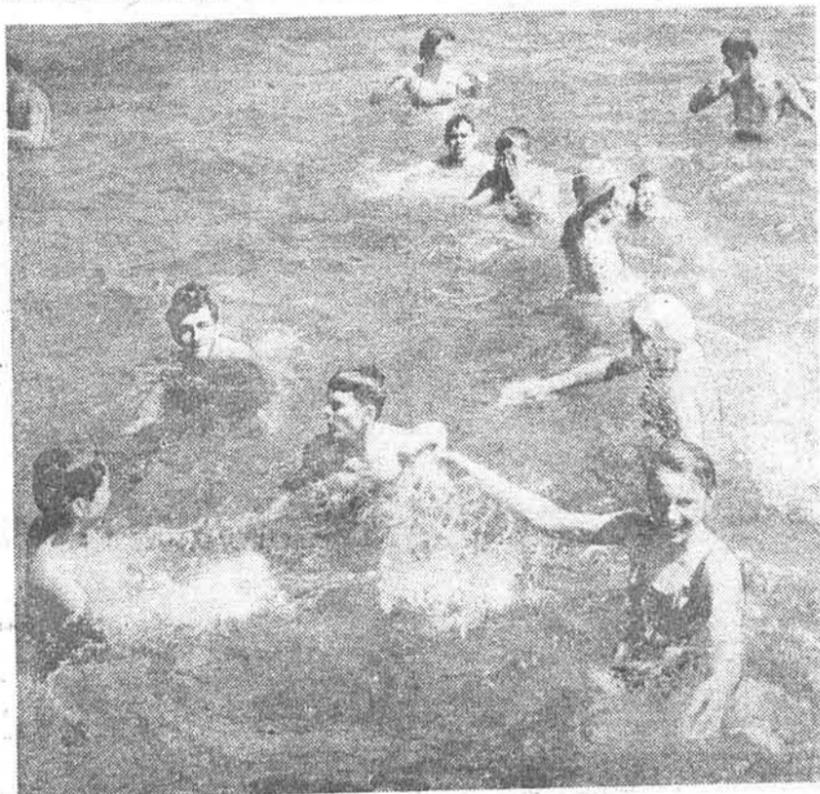

СОНЦА, ПАВЕТРА, ВАДА

ТАМ,
ДЗЕ СІНЬЕ
НАРАЧ...

Фота М. МІШКОВІЧА.

ДУМКІ ПРА МІКРАРАЁН

[Заканчэне. Пачатак на 3-й стар.]

У гэтым лесе: бітае шкло, кансерва-
выя бляшанкі, смецце... А што ро-
біцца зімой, напярэдадні новага го-
да — жах! Каму не лёнь, цягнуць
з лесе маладзенькія яліні, ды
лічэ козлі пераламаюць, падла-
маюць, покуль выберуць сабе да
спадобы... Ачмурэлы ад гарэлі ня-
годнік разбівае аб сасну пустую бу-
тэльку, бо несці яе назад яму не-
ахвота, а пакінуць цэлай нікада:
рантам хто-небудзь падбірае ягонныя
«кроўныя» дванаццаць капеек!..
Кампанія маладых балбесаў з тран-
зістарамі замест уласных галоў па-
нідае па месцы свайго пініка яч-
нас шалупіны, рыбныя косткі, за-
саленыя газеты, і зноў таід — ё-
е бутэляк!.. Дарослы дзядзя, пад-
піўшы, разбурае мурашнік, ша-
фёр «мусаркі», завярнуўшы ў лес,
цядком сіддае свой груз у зялё-
ную лагчынку!..

Так, няма гаспадара ў лесе! Ня-
ма? Не, гаспадар ёсць, і гаспадар
гэты — увесь мікрараён, усе яго
жыхары. Трэба толькі ўспомніць
пра тое, што ты гаспадар — ты,
рабочы, інжынер, урач, настаўнік,
студэнт. Ты можаш прышчупіць
тыя асобныя нягоднікі, якія зні-
шчаюць твой лес, абракаюць свай-
мі хамскімі наводзінамі зялёнага
друга твайго дома. Хіба нельга
зрабіць так, каб у выхадныя дні
дзяжурны ў лесе дружнашнікі? І
чаму б домапраўніцтвам не мабілі-
заваць свой актыў на абарону ле-
су? Няхай той, хто яго псуе і за-
бруджвае, адкавае перад тавары-
шам судом, няхай расплачваецца за
гэта штрафам і ганьбай. І няхай
усявядоміць кожнага жыхара мікра-
раёна, што калі ён у перадавагоднія
дні шкадуе рубля, каб набыць ён

законным чынам і цягне яе з наша-
га агульнага лесе, ён абкрадвае са-
мога сабе не па рубель, а па нешта
значна большае, што не выжраец-
ца грашыма, абкрадвае сваіх дзя-
цей.

Цяпер лета, і дзятва з усіх дзі-
цячых садоў бабіцца па сонечных
палаяках, дзіцячым садамі мікра-
раёнаў не абавязкова выязджаць па
дачу, дзякуючы блізкаму лесе, і не
даражыць ім, гэта значыць не да-
ражыць здароўем і радасцю свайго
дзіцяці.

Няхай жа заўсёды станць побач
з нашымі дамамі лесе, няхай кувае
ў ім зязюля, наліваючы добрым
людзям многія пчаслівыя гадзі!
Але вернемся крыху назад, да та-
го, што ў мікрараёнах няма куль-
турнага цэнтру, многіх неабходных
магазінаў. Тамі культурны цэнтр
будуецца, пачалося будаўніцтва і
гандлёвага цэнтру. Аднак вельмі ж
марудна ідзе гэтае будаўніцтва, ві-
даць таму, што гэтыя аб'екты ўзвод-
зяцца не з блоняў і панэляў, а з
цэглы.

Але я вось пра што думаю: хутка-
доўга будзе працягвацца гэтае бу-
даўніцтва, ды усё ж атрымаюць
мікрараёны і свой ГУМ і свой кінатэ-
атр і іншае, чаго нестася. Толькі
якімі яны будуць, гэтыя ГУМ і кі-
натэатр?

Грамадскія будыні займаюць
важнае месца пры забудове. Аўта-
ры забудовы імгненна падкрэсліць
іх, паставіць па восі праспекта аль-
бо вуліцы, у курданеры, у акру-
жэнні зялёных насаджэнняў. Гра-
мадскаму збудаванню архітэктар
стараецца надаць непаўторнае ін-
дывідуальнае аблічча. Гэта — у
ідэі. А на самой справе? На самой
справе і такія будыні ўзводзяцца,

як правіла, па тыповых праектах.
Але ж у планах **тыповага праекці-
равання** мы маем справу з аб'екта-
мі і такога парадку, якія ўзводзяць-
ца **адзін раз у дзесяць-дваццаць**
год. Хіба не ясна кожнаму, што
такі праект, перш чым яго ўжы-
вуць у другі раз, паспее ўстарэць?
Вось і атрымоўваецца, што, ска-
жам, амаль усе гарадскія кінатэат-
ры зусім аднолькавыя, і ёсць ана-
сенне, што кінатэатр, які будуюць
па вуліцы Каліноўскага, шчыльней
будзе адрынівацца ад кінатэатра
«Маяк», што ў канцы бульвара
Шаўчэнін. А хіба гэта абавязкова?
Хіба нельга дазволіць архітэктарам
скампаваць будынак новага кінатэ-
атра па-свойму, хоць бы крыху
інакш скампанаваць і гандлёвы
цэнтр? Стандартызацыя будаўніч-
тва неабходная справа, выкліканая
маштабамі яго ў нашай краіне,
але ёсць нейкая мяжа тыпізацыі ў
архітэктурцы, мяжа, па-за якой гэ-
тая тыпізацыя траціць свой сэнс і
пачынае супярэчыць эстэтычным
прынцыпам гарадской забудовы.

Думаецца, што пра гэта павінны
падумаць аўтары архітэктурных
праектаў новых грамадскіх буды-
нкаў у мікрараёнах і будаўнікі так-
сама. А падумаць яшчэ не позна. І,
відна, ёсць магчымасць надаць гэ-
тым аб'ектам арыгінальны выгляд,
не выходзячы за межы зацверджан-
най сметы і карыстаючыся адну-
пачыненымі матэрыяламі, найбольш
стандартнымі дэталямі. Дзіцячы
«канструктар» таксама складаецца
з стандартнага набору дэталей, але
нават з іх і нават дзіця сабрае
мноства варыянтаў той ці іншай
мадэлі. А тут не дзіцячы «канст-
руктар» і не дзеці, а майстры «за-
стыглай музыкі» — майстры архі-

тэктурцы. Няўжо яны павінны за-
ставацца рабамі «глабальнай» ты-
пізацыі?

...Рана-раненька над Усходам-2,
над Зялёным Лугам, над толькі
што ўзведзенымі дамамі Усходу-1
узыходзіць сонца. Прыслухайся, і
ты пачуеш, як у лесе спявае бера-
сцянка, як звініць жаўрук над по-
лем паміж лесам і мікрараёнамі.
Лёгкі ранішні ветрык прыносіць
пах сасы, сянны пах пры-
мятай травы — салодкі і дух-
мяны... Паступова людзі стано-
віцца ў мікрараёнах, несупыннымі
ручашкамі цягнуць да аўтобусных
прыпынкаў людзі — і сталыя, з сі-
вымі скронямі, з адзнакамі салдац-
кай і партызанскай долбесці на
грудзях, і зусім маладыя, новае
наваленне рабочага класа, юнае
племя творцаў навук і тэхнічнага
прагрэсу, і цікаюць, як ітушаня-
ты, равеснікі гэтых новых раёнаў
горада, дзятва са шматлікіх дзіця-
чых садоў. Пачынаецца новы пра-
цоўны дзень.

Тут, на былым гаротным полі,
палітым слязімі і крывёю, жывуць
шыбы, мігчаны «мікрараёнцы», лю-
дзі, якія ўласнай нястомнай працай
здабылі сабе свой дабрабыт, лю-
дзі, якія разам з усім народам бу-
дуць новы свет, новае грамадства.
І якія маюць права на тое, каб дом,
у якім яны жывуць, быў трывалы,
прыгожы і зручны, каб не было ў
ім ніякіх аграхаў і недаробак. Ме-
навіта таму тут былі выказаны
крытычныя заўвагі пра тое, што
зроблена не так, пра тое, што тур-
буе. Мяне і майго суседа. Усіх нас.
Бо турбота наша — ад любові да
нашага роднага Мінска, любові,
якая вырасла з глыбінь той зямлі,
на якой яму станць вечна!..

У ДВУХ першых тамах Беларускай Савецкай Энцыклапедыі нямала змястоўных матэрыялаў па вывучэнні мастацтва. Напрыклад, артыкул «Археалогія», дзе змешчаны звесткі аб перабытым мастацтва на тэрыторыі Беларусі, артыкулы аб беларускім мастацтве перыяду феадалізму і капіталізму.

Аднак прыходзіць канстатаваць і недахопы ў асветленні вывучэння мастацтва і архітэктуры Беларусі.

Так, у прыватнасці, не ва ўсім дасканалым такім важным артыкулы, як «Адраджэнне», «Барона», «Беларуская рэзь», «Бытавы жанр», «Аўтапартрэт», «Акварэлі».

У ніжнім з іх — дзве часткі. У першай, зыходзячы з усеагульнай гісторыі мастацтва, растлумачаецца тэрмін. У другой — матэрыял беларускага мастацтва, трэба адзначыць, што першая частка часцей за ўсё — нешта нахалт скарочанага варіянта артыкула з Вялікай Савецкай Энцыклапедыі і ў асноўным адпавядае сваёму прызначэнню. А вось другая частка месцамі напісана нядабайна.

Вось, напрыклад, артыкул «Адраджэнне». Пасля апісання мастацтва Адраджэння Італіі, Германіі і іншых еўрапейскіх краін надзвычай бегла гаворыцца пра неіснуючы з'явы архітэктуры беларускага Адраджэння. Назва не ўспамінаюцца асноўныя збудаванні архітэктуры Адраджэння ў Беларусі (напрыклад, дварцовыя збудаванні замкаў у Нясвіжы і Міры XVI стагоддзя, Фарны касцёл у Нясвіжы, які сумяшчае рысы Адраджэння і барока, іное нараджалася). Не сказана аб асаблівасцях архітэктуры вежаў Мірскага замка, Маламажэйскай царквы, адлюстраваных узаемадзеянне старарускіх стылю, готыкі і Адраджэння. Не названа ніводнага творца жывапісу беларускага Адраджэння, ніводнага помніка скульптуры Адраджэння ў Беларусі, хоць іныя вядомыя ў гісторыі беларускага мастацтва (напрыклад, разнак на імяні Іона Жыровіцкай багаматэры). Да артыкула адносіцца 25 ілюстрацый. Сярод іх 19 — па мастацтве Італьянскага Адраджэння. Толькі адна ілюстрацыя мае дачыненне да Адраджэння ў Беларусі.

А вось артыкул «Беларуская рэзь». У ім напісана: «стыль беларускай мастацкай рэзбы па дрэве. Быў шырока распаўсюджаны ў 17 ст.» Далей у артыкуле гаворыцца толькі аб тых беларускіх майстрах рэзчыкаў, якія ў другой палове XVII ст. працавалі ў палацах і храмах Масквы і Падмаскоўя, але нічога не гаворыцца аб шматлікіх майстрах, што працавалі ў XVI — XIX стст у розных гарадах і вёсках Беларусі. Не памяняюцца высокамастацкія творы рэзбы па дрэве, якія захоўваюцца цяпер у музеях і культурных будынках Беларусі.

Хацеў аўтар артыкула ці не хацеў, але ён зусім не развіў беларускай рэзы да другой паловы XVII ст. Але ж дзесяці майстроў-беларусаў працавалі і ў пачатку XVIII ст. над афармленнем палацаў і манастыроў Масквы і яе ваколіц. Не кажучы ўжо аб тым, што і сам стыль беларускай рэзы, які дасягнуў у XVII ст. росквіту, фарміраваўся значна раней, аб чым таксама варта было ўспомініць.

У артыкуле «Барона» асноўная ўвага ўдзелена тлумачэнню характару архітэктуры барока ў Беларусі. Але зусім не закрануты характар барочнай скульптуры, жывапісу, графікі і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Названа некалькі скульптур, якія захоўваюцца ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР, але ніякай адзінкі ім не дадзена. Тут жа зусім неварачна называюцца гравіоры М. І. В. Вахчанка і Ангеліні, якія да барочнай графікі Беларусі — ніякіх адносін не маюць. Трэба было б сказаць аб тых творах графікі (ілюстрацыі Т. Манюскага да кнігі «Гіліка» ў XVII ст.), якія сапраўды адносяцца да барока. І — ні слова аб такіх творах манументальнага і станковага жывапісу барока ў Беларусі, які слаўтыя размаляваныя касцёлы ў Мгілёве (цяпер будынак архіва). Чама?

Дзякуючы работам беларускіх і рускіх вучоных даказана, што яшчэ ў час перабытнага грамадства на тэрыторыі Беларусі існавала культурная роўнасць па сваім мастацкім узроўню існаваўшая ў перабытым грамадстве на тэрыторыі іншых еўрапейскіх краін. Даказана, што ў XIV — XVI стст. беларуская культура займала ганаровае месца сярод культур суседніх народаў. Ні для якога сёння не сакрат, што ў XVII — XIX стст. у Беларусі, нягледзячы на жорсткі сацыяльны і нацыянальны прыгнет, было створана сваё, арыгінальнае, нацыянальнае мастацтва. У гэтым мастацтве так ці інакш адбіўся вопыт Адраджэння, барока, класіцызму, рэалізму, як вынік узаемадзеяння з мастацтвам еўрапейскіх краін і перш за ўсё, з рускім мастацтвам. На жаль, у БелСЭ гэтыя дасягненні навукі паказаны лўна недастаткова. Павярхоўнасць, непаўната асабліва

невялікага польскага мастацтва. Кракаў, 1962, стар. 161 (на польскай мове); Сабалеўскі, Рускія фрэскі ў староў Польшчы, 1916, Масква. Творчасць Андрэя і іншых беларускіх майстроў, працаваўшых у Польшчы ў XIV — XVI стст., цікава і ярка з пункту гледжання ўзаемадзеяння беларускай і польскай культуры і сведчыць аб высокім узроўні беларускага мастацтва XIV — XVI стст.

БУБНОУСКІ В. Скульптар. Вучыўся ў Маскве і Акадэміі прыгожых мастацтваў у Кракаве. Працаваў у пачатку XX ст. у Віцебску. Ствараў скульптуры для культурных будынкаў, многія творы прыкладнага мастацтва. Весткі аб ім у зборніку «З з'яўліц Дзвіны», Віцебск, 1912 (на польскай мове); у кнізе М. С. Кацара, «Вывучэнне мастацтва Беларусі дакастрычніцкага перыяду», Мінск, 1969, стар. 191 — 193.

БАГУШЭУСКІ. Скульптар. Працаваў

цыяльнай палітыкі і з'яўляюцца ірасамоўным сведчаннем ілюстрацыі КПСС і Савецкага Урада аб развіцці нацыянальнай беларускай культуры. Калі пра гэтыя арганізацыі пойдзе гутарка ў будучыя тамах, то ва ўжо вышэйшых маглі б быць спасылкі.

Гордасць беларускай культуры складаюць беларускае мастацкае шкло, беларуская мастацкая саломка, беларуская эмаль, беларуская вышыўка, беларускае ткацтва. Аднак пакуль аб іх у нашай энцыклапедыі не гаворыцца.

На працягу паўстагоддзя, якое папярэднічала Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі (г. зн. з 70-х гадоў XIX стагоддзя па 1917 год), у Беларусі працавала мастакоў (прозвішчы якіх пачынаюцца з літар А і Б) каля 10 чалавек.

У Савецкай Беларусі ў цяперашні час ёсць каля 400 членаў Саюза мастакоў БССР і каля 350 членаў Саюза архітэктараў БССР. Усяго каля 700 чалавек.

Як гэта адлюстравана ў БелСЭ? У двух тамах змешчана каля 10 артыкулаў аб мастаках (з прозвішчамі, якія пачынаюцца з літар А і Б), які працавалі ў Беларусі ў другой палове XIX — пачатку XX стст., што адпавядае сапраўднасці.

Але ў БелСЭ — столькі ж артыкулаў, г. зн. каля 10, аб савецкіх мастаках (прозвішчы якіх пачынаюцца з літар А і Б).

У выніку малюнак развіцця вывучэння мастацтва ў Савецкай Беларусі, росту яго кадраў у БелСЭ далёкі ад дасканаласці.

Назва толькі некаторыя прозвішчы мастакоў, па незразумелых прычынах не ўключаны ў БелСЭ.

АСТАПОВІЧ А. А. нарадзіўся ў 1896 г. Вучыўся ў політэхнічным інстытуце ў Петраградзе. Адзін з таленавітых графікаў Савецкай Беларусі. Ствараў шмат твораў на тэмы жыцця беларускага народа, пейзажаў. Ілюстраванне кнігі і часопісу. Удзельнік многіх выставак вывучэння мастацтва Савецкай Беларусі. Аб яго творчасці гл. напрыклад, у кнізе М. Арловай «Мастацтва Савецкай Беларусі», Масква, 1960.

АСЕЦКІ Л. Графік, удзельнік многіх рэспубліканскіх, усеагульных і зарубажных выставак. Аўтар многіх станковых эстампаў, ілюстрацый да зборніка «Мы раскажам пра Мінск» і іншых.

БУКАТЫ В. Адзін з вядучых карыкатурыстаў часопіса «Раздавім фашысцкую гадзіну». Геронскі загінуў у 1943 г. Аб ім гл. у кнізе М. Арловай «Мастацтва Савецкай Беларусі», Масква, 1960.

БЕЛЬСКИ М. Л. — графік. Стваральнік цікавых ілюстрацый для кнігі Які Купалы і іншых.

А. АНІКЕЙЧЫК — скульптар-манументаліст. Аўтар раду шырока вядомых твораў манументальнай і станковай скульптуры.

Не ўключаны ў БелСЭ майстры народнага і дэкаратыўнага прыкладнага мастацтва, творчасць якіх вядомая не толькі ў рэспубліцы: А. Анисовіч — рэзчык па дрэве, І. Булгакаў — рэзчык па дрэве і жывапісец, А. Асавіцкі — графік, В. Валкаў — рэзчык па дрэве, А. Бархаткоў — жывапісец, С. Вольскі — інкрустатар.

Савецкая Беларусь — рэспубліка высокаразвітай прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Расвітнела беларуская культура, у тым ліку мастацтва. Задача Беларускай Савецкай Энцыклапедыі — іваліфікавана, на вліцкім фактычным матэрыяле паназаць гэтыя дасягненні. На жаль, як гэта відаць па першых двух тамах, далёка не ва ўсіх выпадках дастаткова поўна асветлена гэты росквіт.

М. КАЦАР,
прафесар.

БелСЭ: Вывучэнне мастацтва і архітэктура

вядоўчы ў артыкуле «Аўтапартрэт». Тут названы некаторыя аўтапартрэты заходнееўрапейскіх і рускіх мастакоў. Пра беларускі ж аўтапартрэт — усё адна фраза: «Вядомы А. бел. мастакоў Ю. Пэна, Я. Кругера, М. Тарасікава» і усё!

Вядома, не варта патрабаваць успамінаў аб «аўтапартрэце» Ф. Скарыны пачатку XVI ст., паколькі некаторыя лічаць, што гэта партрэт. Але чаму не назваць аўтапартрэты беларускіх мастакоў XVIII — XIX стст., цудоўныя аўтапартрэты, створаныя не толькі названымі ў артыкуле БелСЭ трыма беларускімі савецкімі мастакамі, і сярод ілюстрацый — ніводнага аўтапартрэта беларускіх мастакоў.

У аснове артыкула «Акварэлі» нешта нахалт скарочана пераказу тэрміна «Акварэлі» з Вялікай Савецкай Энцыклапедыі, а ў заключэнні — адна фраза пра беларускае акварэлі: «У Беларусі — А. Паслядовіч, В. Цырна, Г. Вахчанка, А. Волкаў, Л. Лейтман, Г. Ціхановіч і інш.»

Вядома, што ў Беларусі многія мастакі XVIII — пачатку XX стагоддзяў плённа працавалі ў тэхніцы акварэлі. Не вычэрпваецца названымі імянамі і спіс вядучых беларускіх савецкіх акварэлістаў. Але Беларускае Савецкае Энцыклапедыі, закліканая знаміць чытачоў з беларускім мастацтвам, аб гэтым гаворыць занадта ўжо лаканічна — «і іншыя...»

Аналагічна напісаны артыкул «Анімалістычны жанр». Пасля пералічэння еўрапейскіх і рускіх мастакоў-анімалістаў ідзе фраза: «На Беларусі малюні В. Ціхановіча, А. Волкава, Г. Лойкі і інш.»

Дарэмна стараліся б мы знайсці ў тамах «А» і «Б» нашай энцыклапедыі звесткі аб радзе дзялёчых вывучэння мастацтва Беларусі, якія са дзейнічалі развіццём беларускай культуры, вядомых па рускіх беларускіх і польскіх крыніцах. Прыклад прыклад.

АНДРЭЙ — жывапісец-манументаліст. Беларусі. Працаваў у Польшчы ў XV ст. над размаляванымі палацаў і касцёлаў Любліна і Кракава. Аб ім і многіх іншых беларускіх майстрах, працаваўшых у Польшчы ў XIV — XVI стст., пісалі многія аўтары: А. І. Няірасаў, Старарускае вывучэнне мастацтва, М., 1937, стар. 181 — 187; М. С. Кацар, Вывучэнне мастацтва Беларусі дакастрычніцкага перыяду, Мінск, 1969, стар. 38; Гісторыя сярэд-

у пачатку XX стагоддзя ў Беларусі. Ствараў праекты помнікаў. Вядомы яго праект помніка ў гонар паўстання беларускага сялянства пад кіраўніцтвам К. Каліноўскага ў 1863 годзе. Весткі пра Багушэўскага — у каталогу выстаўкі ў Мінску ў 1911 г. і ў кнізе М. С. Кацара «Беларускае вывучэнне мастацтва дакастрычніцкага перыяду», Мінск, 1969, стар. 191 — 192.

БАГУШЭВІЧ ЮСІФ. Архітэктар, родам з Ашмяншчыны. У другой палове XVIII ст. працаваў у Гродне.

АНДРЭЙКОВІЧ. Архітэктар-будавнік. Аўтар раду жылых дамоў у Ваўкавыску.

БЕКЕР — архітэктар. Працаваў пры палацы Салегі ў Рунанах.

БОУ — архітэктар Агінскіх у Слоніме. Пабудаваў будынак опернага тэатра і малы палац і іншыя будынкі ў Слоніме.

У другім томе БелСЭ змешчаны артыкулы «Беларускае добраахвотнае таварыства аховы помнікаў», «Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут». Гэта добра. Але выклікае здзіўленне адсутнасць артыкула «Беларускае вывучэнне мастацтва», у якім можна было б знайсці неабходныя звесткі аб развіцці беларускага мастацтва, у тым ліку за гады Савецкай улады. Калі б прадугледжваўся артыкул «Вывучэнне мастацтва Беларусі», павіна была б быць у вышэйшым томе адсылка на будучы том.

Што ж датычыць такіх артыкулаў, як «Аўтапартрэт», «Бытавы жанр», «Акварэлі», закліканых паназаць асноўныя з'явы вывучэння мастацтва ў Беларусі, то лью, як адзначана вышэй, не раскрываюць становішча ў гэтых галінах беларускага вывучэння мастацтва ні ў мінулым, ні ў сучасным.

Не адлюстравана ў энцыклапедыі і дзейнасць многіх устаноў і арганізацый прафесійнага і народнага мастацтва Беларусі. Назавём некаторыя з іх: Брэсцкая фабрыка сувеніраў, Брэсцкая фабрыка мастацкіх вырабаў, Брэсцкі філіял Саюза савецкіх мастакоў, Баранавіцкая фабрыка мастацкіх вырабаў, Барысаўская фабрыка мастацкіх вырабаў, Барысаўская керамічная майстэрня Мастацкага фонду БССР, Бабурынская фабрыка мастацкіх вырабаў.

Усе гэтыя арганізацыі сведчаць аб росквіце мастацтва ў Савецкай Беларусі, узніклі яны ў выніку паспяховага ажыццяўлення ленынскай на-

МНЕ здаецца, мастакоў час у нас у рэспубліцы вядоўчы зборнік аб беларускіх мастаках, якія ў гады Вялікай Айчыннай вайны былі на фронце, у партызанскіх атрадах, у падполлі. Жывыя маглі б напісаць успаміны. Пра многіх тых, што загінулі, сведчаць накідаў, эскізы, малюні, дзённікі, пісьмы, якія засталіся ў блізкіх людзей і ў розных архівах.

І ўзор такога выдання ёсць — цудоўная кніжка, якой накідавана доўга валодаць розумам і сэрцам чытачоў, — зборнік «Подзвіг веку», тут расказана аб дзейнасці мастакоў, скульптараў, архітэктараў, мастацтвазнаўцаў і музейных работнікаў у часе вайны ў Ленінградзе ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Тут няма даследаванняў. Гэта, па сутнасці, зборнік дакументаў — старонкі з дзённікаў, урывкі з пісьмаў, успаміны, замалёўкі, сведчанні подзвігу нашых дзясячых мастацтва.

У раздзеле «Хаванікі» сустракаем, напрыклад, звесткі пра ўнікальныя дзённікі — «Слоўні рускіх мастакоў і мастакоў народаў СССР» і яго стваральніца — загадчыца навуковай бібліятэкі Аснара Эдуардавіча Вольцэнберга. Ён сабра-

КАЛІ ГАВАРЫЛІ ГАРМАТЫ...

на картатака, якая налічвае 200 000 імянаў мастакоў розных эпох. Праца над даведнікам працягвалася ў блакнадным Ленінградзе. Частка картатакі загінула ў час бамбёжкі. Але вучоным аднавілі яе. Пасля вайны ўнікальны даведнік выйшаў у свет. Хіба гэта не гераізм вучонага-мастацтвазнаўцы?

Я не збіраюся рэцэнзаваць кнігу «Подзвіг веку». Гэта даўно ўжо зроблена. Зярну толькі ўвагу на тое, што для нас, беларускіх чытачоў, асабліва цікавыя старонкі кнігі, у той ці іншай меры звязаныя з развіццём беларускага вывучэння мастацтва.

Цёплыя словы сказаў тут пра выдатнага графіка Валерыяна Дзмітрыевіча Дваранюскага. Шырока вядомы яго плакат ваеннага часу, дзе на фоне блакітнага неба — Адміралцейскай шпілі, ствол зенітнага з'яўляе галіна вяснаго дрэва. Гэты планет экспанавалі на Усеагульнай мастацкай выстаўцы 1943 года ў Траццякоўскай галерэі «Гераічны фронт і тыл», і, мусяць, мала хто ве-

дае, што Дваранюскі пачынаў мастацкую дзейнасць у Мінску ў сямі выкладчыка малевання. У 20-х гадах разам з бацькам ён афармляў кніжкі для беларускага выдавецтва.

Атмасферу блакнаднага Ленінграда уражліва перадае шырока вядомы графік Саламон Барысавіч Юдовін у сваёй гравюры «Блакнадны мастак». У халоднай майстэрні ён працуе ў паліто, зімовае шапцы, валенкі. Па манеры вытананна — тыповая юдовінская гравюра: штырх буйны, тонка згарманізаваны спалучэнні чорнага і белага. Мастак на гравюры знясілены. Гэта драматычная фігура. Агульны настрой твора — аптымістычны.

У 20-х гадах С. Юдовін жыў і працаваў у Віцебску. Выкладаў у мастацкім тэхнікуме. Быў настаўнікам шэрагу беларускіх мастакоў, у тым ліку і народнага мастака БССР З. Азгура. Пазней С. Юдовін пераехаў у Ленінград. Трэба сказаць, юдовінскія традыцыі і сёння жывуць у беларускай графіцы. Асабліва выразныя яны ў творчасці маладога пакалення.

Цёпла сказана ў зборніку пра трох маладых мастакоў — М. Вансара, З. Зальцмана і Э. Лянд-

раса, якія выхоўваліся і пачыналі свой творчы шлях у Мінску. Так, пра М. Вансара ў саіх успамінах «Гаворыць ТАСС» піша мастак Віктар Сяржэвіч Слышэнка: «У ТАСС, на жаль, наш архіў не захаваліся. Але ў Публічнай бібліятэцы знаходзіцца налі ста плакатаў, якія вартыя таго, каб іх паказалі на выстаўцы, а можа быць, заслужваюць і манаграфіі. Сярод іх цудоўныя плакаты Майсея Вансара, вельмі таленавітага мастака. Ён памёр ад голаду ў лютым 1942 года, і аб ім, як і аб многіх-многіх іншых, забываюць нельга». І далей: «Некалькі дзён у «Войнах» толькі я і Майсей Вансара. Дзяўчат нашых голад разгагнаў. А мы з Майсеям, падпіраючы адзін аднаго, калупаем чарговыя плакаты...»

Слышэнка ўключыў гэтыя радкі ў успаміны са свайго блакнаднага дзённіка.

За год да Вялікай Айчыннай вайны М. Вансара скончыў архітэктурнае аддзяленне Акадэміі мастацтваў у Ленінградзе. Мы ведаем яго, як графіка. Ён таленавіта аформіў кніжку ўсходніх казан «1001 нон», якая выйшла ў Мінску. Арыгіналы малюнкаў цяпер знаходзяцца ў ролічэ. У блакнадным Ленінградзе Вансар дзяліў-

ся з апошнім каваліам хлеба са сваімі прафесарамі і мастакамі, з якімі працаваў разам. Ён загінуў ад голаду за працай. Ад яго засталіся дзённікі, пісьмы, праекты і мастацкія працы, якія чакаюць сваёй публікацыі.

Мастацтвазнаўца Аркадзь Фёдаравіч Крашыннікаў цёпла піша пра графіка Э. Ляндраса, які пачаў творчы шлях у Мінску, а ў час блакнады Ленінграда быў байцом артылерыйскага дывізіёна. З ім было яшчэ восем чалавек з ленынградскай Акадэміі мастацтваў.

Э. Ляндрас прайшоў пачатковую школу вывучэння мастацтва ў Мінску ў клубе металістаў, дзе існаваў слаўты «ІЗАРАМ», дзе выхоўвалі моладзь А. Касталінікі і А. Бразер.

«Ізарамэўцам» быў і З. Зальцман. Пра гэтага выхаванца слаўтага А. Бразера ў зборніку піша журналістка Т. Жаўжэліна, асабліва захапляючыся яго жывапісным талентам: «Зусім нямнога ўцалела са спадчыны аднаго з самых абіячальных маладых мастакоў — Залмана Зальцмана, які скончыў інстытут імя Рэпіна за год да вайны. Аднак памяць, якая жыве ў тых, што

бачылі яго працы, настаўнікі і таварышаў, захоўвае і сціплі вобраз сур'езнага, сарамлівага маладога чалавеча, энтузіста і працаўніка, і уражанне ад яго вучнёўскіх, але ўжо спелых па якасці малюнкаў, накідаў, эцюдаў...»

Т. Жаўжэліна сведчыць, што за год да вайны Зальцман абараніў сваю дыпломную націуну «Трыпольская трагедыя» і так піша пра яе: «На палатне паказаны адзін з драматычных эпізодаў грамадзянскай вайны: жорсткая расправа банды зляных з дванымі атрадам украінскіх памсасольцаў. Пахмурны дзень, абрыўны ства бераг Дняпра, куды нулацца звяр'е снідае звязаных юнакоў і дзяўчат.

Мастак здолеў начыста пазбегнуць ільнявай меладраматычнасці. Карціна пакідае уражанне сілы, яна не шыкадуе, а кіліца да барацьбы. Яна аптымістычная. На яе суровы каларыт як бы падае святло будучай перамогі рэвалюцыі».

З. Зальцман загінуў на фронце, увосень сора першага...

Гады Вялікай Айчыннай вайны — ярчайшая старонка патрыятычнага служэння нашага мастацтва роднаму народу. Музы Беларусі не маўчалі, калі гаварылі гарматы. І вельмі трэба, каб нігі аб іх з'явілася. Гэта справа гонару нашых журналістаў і мастацтвазнаўцаў.

Алесь ЕСАКОЎ,

Уладзіслаў
НЯДЗВЕДСКІ

МЕТАЛІЧНЫ ЗАГАР

«Металічны загар» — так называецца мая новая паэма, раздзел з якой прананую чытачам «ЛіМа». Пра што яна? Мне здаецца, назва гаворыць сама за сябе. Паэма — сціплая, дзівамай навагі да людзей, што стаяць ля станка, чыймі рукамі куюцца індустрыяльная ідэя і праца. Але гаворыцца, што хацелася сказаць пра высокую маральную якасць гэтых людзей, пра тое высокае пачуццё адказнасці і абавязку, якім павязаныя гэтыя людзі. Аўтар.

Праз жоўта-аконныя рамы,
Нібы праз гіганцкія соты,
Прыплыў да рабочага ранак
Пятнаццаць тысяч соты.
Той ранак, што на гарызонце
Ад ночы ўцякаў за паўсвета,
Той ранак — з начышчаным

сонцам,
Што шчыра ўсміхалася гэтак.
Спяшаўся ён проста ў госці
На пяты паверх у кватэру.
Гаспадар жа хвалюецца

штосці,
Гаспадар жа заняты без меры.

Разлічана ўсё да драбніцы:
І рухі, і думкі, і справы —
Рабочы на працу спазніцца
Не мае ніякага права.

Таму промняў меднага сонца
Сягоння ён зноў не прыкмеціў.
Сказаў штосьці звычайнае жонцы,
Зірнуў, ці прачнуліся дзеці.
І вось ужо на калідоры
Патушаны лямпачкі глобус,
І вось — дрыгаценнем

маторным
Расу абтрасае аўтобус
З лістоў сінястоўлых таполяў,
Са шкла ў квадраце аконных,
З пялёнак, якіх усё болей
На мікрараённых балконах.
Статыстыкі разам з дамамі
Іх колькасці, пэўна, не злічаць,
Не злічаць, па колькі раз мамы
У сне сваіх першынцаў клічуць.

Дрыготкая ноч яшчэ туліць
Паверхі дамоў, што наўкола,
І мякка асфальт сініх вуліц
Матае аўтобус на колы.
Аўтобус, што нібы сялёдкай,
Набіты людзьмі першай змены,
Угнуўшы рэсоры, як лодка,
Плыве па маршруце

нязменным.
Плыве, абганяе трамвай,
Тудой, дзе сон шчокі

палошча,
Дзе круглым ляжыць караваем
У горадзе Круглая плошча.
О, колькі разоў з таго часу,
Калі шэры круг яе вырас,
З сябрамі-рабочымі разам
Ішоў сюды токар Верас.
Бываў тут у дні, калі людзі
У святы сюды неслі кветкі...
Прабачце... З ім разам

пабудзем
Пасля мы на плошчы зноў гэтай.
А зараз — да гмахаў пакročым,
Што ўзняты рабочай рукою,
Дзе дзесьці дзвэрэй днём

і ноччу
Адной завадской прахадное
Рабочых у шэрыя сцены
Прайсці запрашаюць спакойна,

Дзе сутак няма, а ёсць змены,
Дзе час людзі лічаць

па-свойму:
Па планах, па зменах, лятучках
І па выкананні нарадаў,
Па майстравых рэпліках гучных,
Што часам пасыплюцца градам.

Напэўна, заўжды так бывала,
Так будзе пры дзецях,
пры ўнуках,

Дзе людзі зрасліся з металам,
Зрасліся з станкамі іх рукі.
Метал. Ён рабочыя сэрцы
Змушае па-новаму біцца.
Бясільным не дасць ён

памерці,
У цемры не дасць адступіцца.
Метал. Ён — не толькі

ў мазолях,
Не толькі ў напружаным целе.

Метал — гэта сіла і воля,
Таму так з ім побач хацелі
Заўсёды быць мужныя людзі
З крупінкамі сталі на тварах,
Рабочыя людзі, што грудзі
Гартуюць у цэхавай гары.
Таму у той час, калі Ленін
Наносіў удар капіталу,
Ён першымі ў наступленне
Паклікаў людзей ад металу.
Сягоння сыны іх сумелі
З металу не толькі гнуць косы:
Данеслі метал з падземелляў
Яны ў нязведаны космас.

Таму так нязлічана многа
Рабочае працы ў метале,
Таму так рабочыя ногі
Заўжды ў цэх металу спяшалі,
Таму так рабочую веру
Шануе з любоўю нядрэмнай,
Шануе метал Антось Верас
І піша з металу паэму.

Міхась СТРАЛЬЦОЎ

ПРЫСВЯЧЭННЕ

Дай вершык мне, Коля
Маляўка!
Цяпер чытанем ці пасля?
Рыфмуюцца з пераплаўкай
Карэнні, вада і ралля.

Ды толькі занадта металу
Не трэба. Ты ведаеш сам.
Без нашага ўдзелу, памалу
Сам здзейсніцца трам-тарарам.
Рыфмуюцца сеці, асеці.
Плануюцца лом і метал.
Але ж не плануюцца дзецьмі
Напал і запал і напалм.

Плануюцца фігі і мігі —
Дурная такая гульня.
Магнітафонныя крыгі
Трымае мядзведзяў гайня.
Мядзведзікі, ах мядзведзі!
Так раскалыхваюць шар!
Не разумеючы, дзеці
Глядзяць у паднебны абшар.

Ды круціцца, круціцца,
круціцца

Для нас непагасна зямля.
І збудзецца, збудзецца,
збудзецца

Сягоння, яшчэ — і пасля.

ПОМСТА

Скажыце мне,
колькі вам год:
я вам пажадаю шчэ столькі,
шчэ столькі,
шчэ столькі,
ну і паўстолькі, —
колькі,
пакуль не памёр,
жадалі і мне.

Усхапіўся агонь. Дым курыць.
Сцішна, весела так,
хоць скачы,

а хоць грэйся.
Мала гэтага, бач!
Вось дзівак:
ад агню прыкуруў
адзіноце на ўцеху
цыгарку.

НАСЛЕДАВАННЕ РАМАНТЫЧНАЕ

Ты, бура, бура, бура!
Ляці, крышы, бязладдзем вей!
І па-над пошасцю панурай
Крычы — і толькі семя сей.

Няхай узыйдуць зімы, вёсны,
Спадзе з маўкліваасці замок.
І будзе так: паставяць кросны
І новы вытчацца уток.

ПАСЛЯ ДАЖДЖУ

І падалі кроплі,
І машкара таўклася.
На затуманенай вуліцы
Ціха дзеці гулялі.
Я сядзеў
І ўсё гэта бачыў
праз сквер.

Іван КАПЕСНІК

КУРГАН СЛАВЫ

О, стужка лесвічных прыступак!
Ты мне да болю нагадала —
Блакад смяротных сотні сутак,
Калі дзяцінства памірала.

Калі б не ўдар выратавальны
франтоў,
што свецяцца штыхамі,
Не змоўк бы доўга над шляхамі.
Мяцеліц лямант пахавальны.

І нашы
іншыя Хатыні
Палалі б у марознай стыні.
Ды не сагнуць нас, —
як ні гні.
Звініць Хатынь. І з ёй —
Сангміл.

В Я С Н О Й

Дзядок сівы
з-пад Капыля
Дзірван капае спакваля.
Хоць ён жыве
даўно ў сталіцы,
Але —
не можа без зямліцы.
На досвітку ўстае ён
рана
І градкі ўскопвае старанна.
Вакол яго —
гарэзы-ўнукі.
Ім даць бы
жалязкі у рукі.
Яны ж да працы —
ну, хоць плач.

Адно —
лупцюць звонкі мяч.
Дзядок не кажа:
«Лайдакі!»
А думае, што час такі.
Дзядубе дзірван
ля камяніцы,
Жадае даць
жыццё зямліцы.

Пустача знікне —
Будуць кветкі.
Стары ж не раз
сасніць палеткі,
Дзе праляцела маладосць,
Дзе гаспадар ён,
а — не госць...

Д З Я В О Ч А Е

А я
Маю
Наламаю.
Сваю хату прыбярэ.

Што я ў сэрцы,
Любы, маю,
Табе толькі падару.
Падару табе —
вясёлы
І агністы свой пагляд,
Каб у іншых
вёсках-сёлах

Не заглядваў на дзяўчат,
Падару навек усмешку,
Пацалунак
падару.
І тваю дарожку-сцезжку
Аksamітам прыбярэ.
Калі ж гэтага
не хопіць,
І касы —
не шкода мне.
Толькі хай
наилепшы хлопец

Маёй долі не міне.
І я маю
Наламаю,
Сваю хату прыбярэ.
Што было ў душы,
Што маю
Табе, любы,
падару.

Лісты, нібы хвіліны, ападаюць.
Губляюцца ў суцэльнай
жаўцізне.
Здаецца, час падштурхвае
мяне.

Няўзрушаная яснасць
і складанасць,
Нібы ў зярняці, у маёй душы
Спляліся разам, быццам
спарышы.

Пытанні па палічках раскладаю,
Хачу сваё жыццё сама рабіць.
Лісты, нібы хвіліны, ападаюць...

МОСТ НАДЗЕІ

Ёсць масты нерухома-
каменныя,
Ёсць няпэўныя, як экзотыка.
Жыве ў сэрцах людскіх,
нязменна
Мост, што гнецца нават
ад дотыку.

Як скрозь бездань па ім
прабрацца?
Глянёў уніз — душа халадзе.
Ды заўсёды будуць старацца
Людзі трапіць на мост Надзеі.
Хай ад холаду сцісне
дыханне,
Хай чакаць гады ці нядзелі,
Хай усё супраць вас
паўстане —
Вы ідзіце на мост Надзеі!

Толькі зноў уздымаецца вецер,
І натоўп самых стойкіх радзее.
Я адна — хай на цэлым свеце —
Усё роўна на мосце Надзеі!

Вольга ІПАТАВА

Лісты, нібы хвіліны, ападаюць.
Губляюцца ў суцэльнай
жаўцізне.
Здаецца, час падштурхвае
мяне.

Няўзрушаная яснасць
і складанасць,
Нібы ў зярняці, у маёй душы
Спляліся разам, быццам
спарышы.

Пытанні па палічках раскладаю,
Хачу сваё жыццё сама рабіць.
Лісты, нібы хвіліны, ападаюць...

МОСТ НАДЗЕІ

Ёсць масты нерухома-
каменныя,
Ёсць няпэўныя, як экзотыка.
Жыве ў сэрцах людскіх,
нязменна
Мост, што гнецца нават
ад дотыку.

Як скрозь бездань па ім
прабрацца?
Глянёў уніз — душа халадзе.
Ды заўсёды будуць старацца
Людзі трапіць на мост Надзеі.
Хай ад холаду сцісне
дыханне,
Хай чакаць гады ці нядзелі,
Хай усё супраць вас
паўстане —
Вы ідзіце на мост Надзеі!

Толькі зноў уздымаецца вецер,
І натоўп самых стойкіх радзее.
Я адна — хай на цэлым свеце —
Усё роўна на мосце Надзеі!

Як яно мяне часамі
душыць —
Упартае, тупое раўнадушша,
Да ўсяго на свеце
раўнадушша,
Ад якога іржаваеюць душы.

Атрымаю ад жыцця ўрокі.
Пройдзе час — забуду ўсе
зарокі,
(Калі што, якраз цяпер
стрываю),
І ізноў у бой, пакуль жывая!

ЦІ Ж НЕ ДУРАНЬ шафэры! Усіх на працу возіць, а сам пешу тупае. Хо- чацца пад нагамі зямлю адчуваць. Я- ніяк, а трыццаць пяць з гакам ад- седзеў у кабінэ. Побач з домам — прышліў аўтобуса. Можна хутка да парка дабрацца. Але ж праз якую гадзіну сядзець з «баранку» і — дай бог здароўя! — аж на цэлыя суткі.

Асабліва любіць Ігнат Малевіч раіць. Ідзеш, пестарышка ўздоўж узбярэжжа: туман сцеленца нізка над ракой, з-за беражняку, на тым беразе, сонца распраўляе плечы, кідаецца, быццам з га- лядухі, на снег. Той, небарака, аж пачарнаеў. Са- навкі на двары! Хораша на сэрцы ў Ігната. Ды- хасяцца лёгка, хочацца таі Ісці і Ісці...

Набліжэнне аўтапарка адчуваўся ва ўсім — і на паху адпрацаванага бензіну ў паветры, і на мностве машын, што несліся адна адной пасу- страч адны выходзілі на маршруты, другія вяр- таліся з рэйсу.

— Малевіч, салот! — пачуў ён з кабінэ «ЛАЗа», які прытармазіў побач. З аўтобуса вый- шаў цыбаты, адзіны ў парку рыжэвалосы, але з прывабным, пажаночы мяккім тварам Антось і моцна паціснуў Ігнату руку.

— Вітаю, Ігнат Карпавіч! Добра, што сустрэў вас. У дыспетчарскай я пацінуў для вас нейлона- вую сарочку. У Вільнюсе купіў. Жонка ваша прасіла мяне, калі адпраўліўся ў рэйс.

— От добра, Антось, што не забыўся. Зося мая вушы прадуцела: куні ды куні. У Вільнюсе, ёй здаецца, усё лепей, чым у нас. У мяне ж аж тры нейлонавыя. Што іх, саліць? — Малевіч на- сяброўску торкнуў пальцам хлопца над бок. — Дзякуй, стары, што не забыў...

Антось пачырванеў, але нічога не адказаў, усючы хуценька ў кабінэ.

«ЛАЗ» пайшоў. Ігнат яшчэ трохі пастаяў, пра- водзіў хлопца доўгім, цёплым позіркам: «Ах, каб дыбе наці і станталі, Антось. Добры ты хлопец, добрую табе жонку!»

Ён глянуў на гадзіннік, які вісеў над уваходам у парк. Да выхаду ў рэйс заставаўся яшчэ со- рак пяць хвілін. Небагата, бо трэба яшчэ пайсці да рамонтнікаў. Учора зрабіў залуку механіку, каб дзверцы адрамантаваць. Аўтаматыка штось стала падводзіць: то зачыняецца, то не зачы- няецца...

У рамонтнікаў, як заўсёды, было шумна: гры- мелі пад'ёмныя краны, гулі матары, стукалі ма- ляткі, мілігалі агеньчыкі электразварні. Слесара Хведзьку Афоніна ён заўважыў адразу. Той кор- нуўся ля рухавіка.

— Хведзя, залуку вытаняў? — Многа нас тут швандзецца, а Хведзя адзін. Гэтакі рабі, таму рабі... Усім Хведзька! А што за гэта мне? Дулю з макам!

Ігнат моўчкі пайшоў да свайго «Інуса». Па- цягнуў дзверцы — не адчыняюцца, як было, так і засталася. Хведзька, шалапат, нават і пальцам не наварушыў.

— Эх, ты! — вылазны шафэр. Характары Ігнат спаймаў, ураўнаважанага. Прафесія зра- біла яго такім. Мала хто мог вывесці яго з ця- рпення. А тут не стрымаўся. Учора першы паставіў машыну на канаву, залуку па ўсёй форме зра- біў. І вось — на табе! Што тут рабіць? Пайсці да дырэктара? А мо паспрабаваць з ім пачла- вачы пагаварыць?

— Слухай, Хведзя. Чалавек ты ці не? Разу- мееш, у рэйс мне. Зрабі ты гэтыя дзверцы, хай іх трасца возьме. Прашу...

— Не магу. І не прасі. — гучна, каб усе сле- сары чулі, адказаў Хведзька. — Вам, шафэрам, і за графік грошчкі даюць, і за эканомію паліва, і налева сёбе-то перападае, і хімічыць з білетамі добра навучыліся. Заўсёды жывая капейка. А мы — на голым заробку.

— Эх, ты! А яшчэ брыгадзір рамонтнікаў. Ся- дзіш тут, як чорт у дрыгве...

Хведзька не пакрыўдзіўся.

— А я за твая і ў г... сядзець буду!

Ігнат раптам падаўся наперад, урэзаў Хведзь- ку аплывуху і пайшоў з майстарні.

— Хлопчы, бачылі? Бачылі, што робіць? Ён думае, што яму ўсё дазволена! Нічога, у мяне ёсць сведкі! — крычаў слесар усюды Ігнату. — Машыну я тваю зраблю, але ты вылейся у мяне з парты!

Ігнат хутка крочыў да дыспетчарскай. «Падлю- га! На ўвесь дзень вывеў я раўнавагі!» Насу- страч яму ішоў сын, Сяргей. Вось ужо два гады, як ён дэмабілізаваўся, стаў напарнікам Ігната на аўтобусе. Праўда, не адразу пачалі яны пра- казаць на адной машыне. Спярша Сяргея пасадзілі на гаспадарчай машыне — вазіў з Белсель- тэхнікі дэталі, запчасткі. Потым прымеціў яго дырэктар і ўзяў да сябе на легкавічку. З паўго- да ездзіў, але (тут ён па-баўку пайшоў) — не мог зжыцца з такой работай: вялен дырэктара ва ўпраўленне і сядзіш, сядзіш, чынуць паспешны пра- чытаць, уздрамнуць нават. Напрасіўся Сяргей на аўтобусе да бацькі.

— Тата, машына гатова? — спытаў Сяргей, але Ігнат нічога не адказаў. Ён прыхінуўся да акна дыспетчарскай, задумаўся. «Пагарачыўся я. Не стрымаўся... А яшчэ старыя таварыскага суда. Нервы, Ігнат, распусціў... Не да твару...» Выня- нуў з кішэні пачак цыгарэт, чыркнуў запалкай. «А Хведзька — фруст... Штосці з ім трэба рабіць...»

Непадалёк ад Ігната шафэры, якія чакалі пу- цёвак, забівалі «казла».

— Было гэта ўначы, — расказваў адзін з іх, — на магістралі анёмнай душы. А тут, на тоё яха, чымхае матар і усё. Стаім. Раптам здаліся убачыў агеньчык. Узрадаваўся я. Гляджу — едзе Реня Марухін. Прытармазіў і кінуў на хаду: «Даруй, але не магу... У мяне — графік. Пачакай гру- завой...»

— Я б такому руні не падаў!

— Не, дык слухайце, што было далей. Праз

некалькі дзён прыйшло ў парк пісьмо ад паса- жыраў, што ехалі ў яго аўтобусе. Нас ганьбіць учынам шафэра, напісалі... Ну, што скажаце? Можна быць правільным, як Марухін, на ўсіх сходах выступаць, хадзіць у перадавіках, але калі таварыш трапіў у бяду, а ты яму не дапамож, грош табе цана ў базарны дзень...

Да Ігната падшоў Сяргей — ён паспеў збе- гаць у майстарню:

— Тата, машына гатова. У мяне ўжо і пудэўка падлісана. Зойрайся. Трафарэты на месцы.

Ігнат не стаў распытваць сына, што і як. Га- лоўнае — машына гатова. Ён падшоў да акен- ца, за якім сядзела жонка — дзякуры дыспет- чар. Згледзела яго, загаманіла:

— Ігнат, глядзі, якую абноўу я табе справіла! Антось з Вільнюса прывёс.

Яна прасунула праз акенца разгорнутую са- рочку:

— Можа, памерасен? Каўнер акурат твой, здаецца...

Ігнат паглядзеў на кашулю. На ёй сталі ітэмпі мінскай фабрыкі. Ён міжволі ўсміхнуўся, аддаў концы сарочку:

— Я паехаў, Зося.

— Глядзі, Ігнат! Галалёд.

Ігнат моўчкі кінуў галавой і пайшоў да аўта- машыны. Зося глядзела яму ўслед у спіну. Ён гэта ведаў, і на сэрцы трохі адлягло.

На аўтобусным вакзале была звычайная мі- тусня. Людзі развітваліся, шафэры дапамагалі ўкладваць у багажнік адзлячэнні чамаданы, сум- кі, пакушкі.

М. БУРЫ,

Я. МАЗО

А П А В Я Д А Н Н Е

А П О Ш Н І Р Э І С І Г Н А Т А

Сяргей падруліў да трэцяй плячоўкі, выйшаў з аўтобуса і запрасіў пасажыраў:

— Заходзьце, калі ласка. Не спячайцеся. Да адпраўкі ў нас яшчэ засталася пятнаццаць хвілін. Паспеем.

Ігнат стаў ля дзвярэй — праводзіць пасадку, а Сяргей пайшоў за білетна-ўліковым лістом. Амаль усе месцы ў экспрэсе былі занятыя. Засталася толькі два. Ігнат паглядзеў на гадзін- нік, падумаў: «Было б надраўна, каб і яны не за- сталіся пустыя». Да адпраўкі засталася сем хві- лін. Ігнат сеў на шафэрскае месца, паціснуў на кнопку. Дзверцы павольна адчыніліся. «Зрабіў, кудзлаты. Не, рукі ў яго залатыя, але вельмі спрытныя і доўгія, — зноў, у які раз, падумаў ён пра Хведзьку. — Мабыць, піша ўжо залуку ў партком, што трайка вымагаў — прамаўчыць, а вось пра аплывуху распіна — будзь здароў... Ну, і ліха з ім, хай піша! Гэта нават добра, калі сход будзе. Трэба сур'езна пагаварыць з рамонт- нікам!»

Ён зноў паціснуў на кнопку. «Добрая машы- на. Нічога не скажаш — умеюць венгры рабіць. А я вось педагогледзеў. Усеунуўся нейкі дзівак з чамаданам, паціснуў на дзверы, што той мяд- ведзь, і вось — кланіўся Хведзьку...»

Падшоў Сяргей.

— Пасхалі, тата.

Машына павольна кранулася з месца. І ў той жа момант да іх падбеглі юнак з модай барод- кай і блявал дзюльчына.

— Эй, шафэры! Хвіліначку, — застануць у дзе- ры юнак.

Ігнат адчыніў дзверцы.

— Ледзь не спазніліся, — кінула дзюльчына.

— Вашы месцы сёмае і шостае, — перабіў яе Сяргей. — Сядайце.

Ігнат пачаў вырліваць, але Сяргей паклаў яму руку на плячо:

— Чакай, тата. Здаецца, зноў да нас.

— Так мы сёння не адправімся, — забурчэў Ігнат, але прытармазіў.

— Таварыш шафэр, — загамарыў да Ігната мужчына сярэдніх гадоў з дзюльчыкай, якую ён трымаў за руку. — Выручыце. Жонка раптоўна захварэла, а мне тэрмінова трэба вылітаць у ка- мандазіроўку. А вось Натаньку няма куды дзець. У Кобрыне жыве мая маці. Я ёй тэлеграму ад- правіў. Яна вас на аўтастанцы сустрэне... Вазь- міце Натаньку, га?

— Ладна давязем. Сярожа, трымай яшчэ адну пасажырку, — узяў Ігнат дзюльчыку на рукі і падаў сыну. — На прыдзіне месца яе, на нацца.

— Натанька, слухайся бабулі. Праз тыдзень я прыеду!

Аўтобус пайшоў, а чалавек усё яшчэ стаў на дарозе, прыклаўшы далонь да вачэй...

Дарога зусім сунакоіла Ігната. Пра раінінне здарэнне ён і думаць перастаў. Час ад часу Ігнат паглядаў у люстэрка, што вісела над гала- вою. Вось тая жанчына штосьці ласкава шапоча дзюльчыны да вуха, а Натанька заліваецца вясь- лым званочкам. Ігнат углядаецца ў твар жанчы- ны. Ля вачэй разбегліся маршчыні, на скро- нях — сівізна. «Хто яна такая? Якая ў жанчы- ны прафесія? — думае Ігнат. — Хутчэй усяго яна геолог. Жыве адна, дзюлькі няма, таму яна так прывязалася да дзюльчыні. Гадоў ёй цяпер будзе 47—50. У ваіну была партызанкай».

Любіць Ігнат у дарозе вывучаць сваіх пасажы-

раў. Злева ад жанчыны сядзіць тая маладая па- рачка, што ледзь не спазнілася. Юнак па-мода- му апрануты, цёмныя акуляры хавалі яго вочы. Яны яны — добрыя ці злыя? На плячо хлопца дзюльчына паклала сваю прыгожую галаву. Хто яны? Муж і жонка, жаніх і нявеста? Моладзь, цяпер пайшла смелая. Вось мы, калі былі мала- дымі, не пасмелі б на людзях абдымацца, цапа- вацца на вуліцы. Здаецца, што і каханне ў нас было больш прырае, глыбокае. Неяк Сярожа ска- заў: «Тата, цяпер эпоха іншая. Іншыя песні, ін- шое і каханне». Не, не агодзея. Сапраўднае ка- ханне заўсёды аднолькавае — моцнае. Атамы век. Усё робіцца з реактыўнай хуткасцю. Шло- бы, разводы. Былі і ў Сяргея выпрунтася. Доб- ра, што ў армію пайшоў. Яна, армія, робіць чуд- гультая ператварае ў чалавек.

Здаў стаіць мужчына з інтэлігентным тварам і ўсю дарогу чытае кнігу. Відца, пастаўніц ці ўрач. Чаму ж ён стаіць? Толькі цяпер Ігнат звяр- нуў на яго ўвагу. Здаецца, гэты пасажыр лініі. Таг, таг, усё месцы заняты. Ігнат паклікаў да сябе Сяргея — у чым справа?

Сяргей схіліўся над бацькам, ціхенька шапнуў:

— Ён вельмі спяшаўся, ледзь мяне ўгаварыў. Ведамаць білетная была ўжо закрыта. Пяцёрку я ў яго ўзяў...

Кроў ударыла Ігнату ў галаву, твар пачырва- неў. Што такое? Раініць ён Хведзьку аплывуху даў за такія рэчы, а тут сын...

— Ладна, ідзі на месца. У Брэсце пагаворым.

І зноў пчалішым роём замільталі думкі. «Сяро- жа, Сярожа... Вунь вымахаў які хлопец, а усё яшчэ мала розуму».

На дарожным знаку ўбачыў надпіс: «Да Бара- навіч 10 км».

— Таварышы пасажыры, мы набліжаемся да Баранавіч, — сказаў Ігнат у мікрафон. — Стая- ка — пятнаццаць хвілін. На станцыі ёсць буфэ, рэстаран, газетны кіёск, дзе вы можаце пабыць свежую газету ці часопіс. Хто выходзіць у Бара- навічах, не забудзьце ўзяць свае рэчы...

У Баранавічах за руль сеў Сяргей, а Ігнат усеў- ся ў сваё службовае месца, каб трохі адпачыць. Ён выпрастаў ногі, з палёгкай паклаў рукі на

калені. У салоне зноў запанавала дарожная ці- шыня. Сяргей уключыў радыёпрыёмнік, і пачы- лі чароўныя гукі франтавой песні пра зямлянку, пра каханне і саўдацкую дружбу.

Ігнат не можа без хвалявання слухаць яе. І зноў у які ўжо раз, зашчымеца сэрца. Успом- ніўся яму сорак чацвёрты. Дывізіў, у якой Ігнат служыў шафэрам аўтароты, уварвалася ў Брест. Малевіч прычпіў да машыны паходную кухню і паставіў яе на цэнтральнай плошчы. У разбу- раны спустошаны горад вярталіся з замянкі, з лесу жыхары. Ля кухні, быццам чыяі, круці- ліся галодныя, схудзелыя дзеці. Ігнат вост ўжо каторы раз падвозіў катлі з грэчывай кашай, запраўленай свінной тушонкай, і наварыстым украінскім баршчом. І ў каторы раз ўсё было мала. Хлапчун і дзюльчыні перадавалі адны ад- наму радасную навіну — чырвоаармейцы час- туюць сапраўдным абедам за так, задарма. Ігнат ледзь выхапіў некалькі хвілін, каб самому пааб- едаць, прысеў на падножку машыны. Нечакана да яго хтосьці ціха дакрануўся:

— Дзядзечка, дай яшчэ трохі кашы. Я вам песню спяю.

У Ігната каша стала комам у горле. Ён прыту- ліў да сябе хлапчука, аддаў яму свой кацялок і з сумам глядзеў на малага. Ім, небаракам, у ваіну дастаецца больш за ўсё.

— Ну, дык што ж браце, мы будзем пець- ь табой, га?

Хлапчук адказаў не адразу. Ён аблізаў язы- ком лыжку, перадаў Ігнату пусты кацялок, вы- цер далонькай рот і тонка галаском запеў:

— Про тебя мне шептали думы
В белоснежных полях под Москвой.
Я хочу, чтоб услышала ты,
Как тобою мой голос жию...

У Ігната пагарнуліся слёзы. Ён не прымеціў, як на плошчы ля машыны сабраўся натоўп. Хлоп- чы скончыў пець, а натоўп, узрушаны, некалькі хвілін, як зачараваны, усё яшчэ стаяў моўчкі.

Ігнат узяў хлапчука на рукі, пасадзіў да сябе ў кабінэ.

— Як цябе завуць?

— Лёнька.

— Адкуль жа ты, Лёнька, дарогі мой хлапчук, ведаеш гэтую песню?

— Учора чырвоаармеец мяне навучыў.

— Так, так. А скажы мне, Лёнька, дзе твой бацька?

— На вайне.

— А маці?

— Мамку фаншты навесці... Я сам бачыў — на браме заводу.

— Эх, ты, саколін мой мілы, як жа цяпер нам быць з табою?...

Ігнат цвёрда рашыў, што ён не пакіне хлапчу- ка. Пайшоў да камбата, угаварыў яго, каб астаў- лі пры аўтароце. У той жа дзень ён нагрэў вады, памыў, роты цырульнік падстрыг Лёньку. А назаўтра прыйшоў загад — ісці далей. Ігнат апрануў Лёньку і павёў у дзюльчы дом, які толь- кі-толькі ствараўся тут. Беспрытульны дзюльчы было тады шмат. Развітваючыся, ён даў слова, што абавязкова вернецца сюды.

Некалькі разоў пісаў Ігнат у дацячы дом, але адказаў чамусьці не атрымліваў.

У снежні сорак пятага Ігнат дэмабілізаваўся і прыехаў у Мінск да Зосі. Не пазнаў саўдат- свой родны горад. Многа пабачыў гора ён за свой

нялёгкі салдаці лёс: і смерць сяброў, і руіны. Але тое, што сустрэў у Мінску, было жахліва. Зосю Ігнат ледзь распукаў на ўскраіне горада: прытулілася яна ў падвале разбітага дома. Нейкі расказаў ёй пра Лёньку.

— Можна рапа пра гэта думаць, Ігнат, — устрывожылася Зося. — У саміх жа ні каля, ні двара. Спяраша трохі адзена трэба, дах над галавою пабудаваць. Ды і мы ж яшчэ маладыя. Чужога свайм не зробіш...

Ігнат трымаў сваю лінію, даназваў, што хлопчык там прападзе, што яму патрэбна матчына ласка, бацькава слова.

— Дзіцяці дом — гэта добра, — гаварыў ён. — Там і адзеты будзеш, і сыты, але гэта не родная сям'я. Ніхто не ведае, як сірата абедае. Ішы раз і паглядзіць на галоўцы трэба...

— Хай будзе па-твойму, Ігнат. Праўду кажаш — у каго матка, у таго галоўка гладка. Заві Лёньку, — нагадзілася Зося.

І паехаў Ігнат шукаць Лёньку. У дзіцячым доме яго не было. У канцылярый далі даведку, што хлопчыка ўзяла на выхаванне адзінокая жанчына. Далі яму адрас. Пайшоў. Там ён даведаўся, што жанчына выйшла замуж, муж не ўзлюбіў Лёньку, і хлопчык збег. Дзе ён цяпер — яна не ведае.

Ші з чым вярнуўся Ігнат у Мінск. Прайшло каля года. Уладываўся ён шафёрам у адзінай на той час аўтабазе. Жылося людзям цяжка. Аўтагаспадарка дазволіла мець шафёрам невялічкі ўчастак зямлі за горадам — пад бульбу. Адноўчы Ігнат з Зосёй ехалі ў прыгарадным поезде, каб прапаць бульбу. На нейкай станцыі ў вагон зайшоў сляпы з хлопчуком. Сляпы трымаў у руках шапку, а хлопчык спяваў:

Мой отец в бою жестоком жизнь свою отдал,
Мамку в ретро из винтовки немец расстрелял,
А сестра моя в пелене,
Сам я ранен в чистом поле,
И с тех пор я зрение потерял...

Ігнату здалася, што ён чуў калісьці гэты голас. І калі сляпы з хлопчуком пайшлі ў другі вагон, Ігнат падаўся ўслед. Вярнуўся ён у Мінск разам з Лёнькам. Так пачалі яны жыць разам. Лёнька

— Савецкая, — адказала дзяўчынка. Твары ўсіх пасвятлелі.

— А ларчык адчыняецца проста, — усміхнуўся юнак.

— Слухайце, доўга мы яшчэ тут будзем валодаць з дзіцем? — забурчэў «Інтэлігент». — Што за «экспрэс»? Дзіцячы сад ці яслі? Здаецца ё ў дыспетчарскую. Бабуля прыйдзе, забярэ.

— Ну і падабраў ты, Сярожа, пасажыра, — разлаваўся Ігнат. — Білет ты яму выпісаў ці не?

— Выпісаў. Тата, можа праўда, пайдуць дзяўчынку тут? Старая, можа, спазнілася... А нам «круга» не пазбегнуць сёння.

— Круга, круга! — адказаў Ігнат. — А калі са старою што здарылася? А калі яна не атрымае тэлеграмы?

Ля магазіна на Савецкай вуліцы прытармазілі, але ніхто тут дзяўчынку не ведаў. Паехалі далей. І толькі ў канцы вуліцы нейкая жанчына павадала, што яе суседка заўтра збіраецца на ваззал сустрэць унучку. Яна і паказала дом.

Сяргей пастукаў у акно. На ганак выйшла высокая, сухая старая, убачыла Наташку і пляснула ў далоні.

— Унучанька мая, а як ты схуднула! — залемантавала. — Я ж цябе чакаю заўтра. Ай-ай-ай, дурная мая галава! Няўжо я не зразумела? Яна ўзяла Наташку на рукі:

— Ай, ды ўнучка! Людзі добрыя, дзякуй вам! Дзякую. Зайдзіце ў хату, пачастуйцеся, як жа так...

— Дзякуем, бабуля, але мы і так познімся.

— Ну, тады, тады... Чакайце, я зараз...

Яна хуценька пайшла ў хату і тут жа выйшла з шарагом:

— Вось вам на дарожку... Сама п'яла...

Аўтобус пайшоў. Ігнат перадаў пірог жанчыне, якая ўсю дарожку забавяляла Наташку:

— Гэта — вам!

...Вось і вяртаецца «Ікарус» назад у Мінск. Пасажыры ўсе новыя, а дарога ўсё тая ж, знаёмая да дробязі. Яшчэ ў Брэсце Ігнат з сынам паслалі дзве віншавальныя тэлеграмы: Зосі і Марыльцы — жонцы Леаніда; заўтра ж — 8 Сакавіка. Зосі Ігнат купіў падарунак — маніторы прыбор, хоць і ведае ён, што Зося будзе сміяцца. Але ж штосьці трэба купіць.

Імчыць аўтобус. Пайшоў дождж са снегам. Ігнат уключыў «дворнікі». «Учора была сапраўдная вясна, а сёння — не разбіраеш... І не зіма, і не вясна...»

Здалёк убачыў на абочыне невялікі аўтобус. «Нешта здарылася, — падумаў і абавіў хуткасьць. — Гроші дана таму шафёру, хто не дапаможа іншаму ў дарозе», — успомнілася размова ў дыспетчарскай.

Лі чужой аўтамашыны Ігнат спыніўся. Шафёр корпаўся ў матары, побач стаялі пасажыры — вахмыльш, жанчыны, дзеці.

— Немецкі з ГДР, — заўважыў Сяргей.

Ігнат выйшаў з машыны, падышоў да шафёра.

— Гутэн морген!

— Хельфен зі мір, бітэ, — папрасіў шафёр Ігнаці памагчы. — Я дрэнна гавару па-руску.

— Нічога, разумею і па-нямецку, — адказаў Ігнат. — У ваіны навучыўся. Што тут у вас?

— Маторэн, маторэн капут, — уставіў пейні мучына.

— Ніхт капут, — адказаў Сяргей, які падышоў таксама да аўтобуса. Утрох пачалі корпацца ў матары. Немец улез у кабінку і па загадзе Ігнаці націснуў на старцёр. Матор маўчаў.

— Засмечана падача гаручага ў карбюраторы, — заўважыў Сяргей. — Трэба разабраць карбюратор.

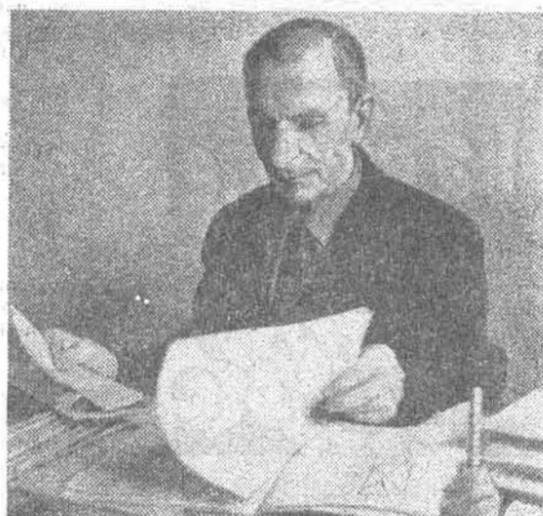
Яны знялі яго, прадулі жылкеры. Матор загуў.

— Цяпер, здаецца, ўсё ўпарадку, — сказаў Ігнат. — Алес гут. Фарэн зі нах Брест, — і пайшоў да свайго «Ікаруса». Не паспеў стаць на падножку, як пачуў жаночы крык:

— Вілі! Вілі!..

Ігнат азірнуўся. Паеустрач імчаў «МАЗ». А па машыны каціўся мяч, і нямецкі хлопчык гадоў пяці-шасці пабег за ім. Думаць тут не было каля. Ігнат кінуўся да хлопчыка, адпхнуў яго ўбок, але сам не паспеў...

ПРАЗ УСЁ ЖЫЦЦЁ

Кожны аўторан наш выпускуючы Леў Ісакавіч Сагаловіч прыходзіць у рэдакцыю па макет. Па-добраму ўсміхаючыся, пытае: «Ну, што новага прыдумалі? Прыдзірліва гартэе старонні макета. Вось тут не пашкодзіла б фота, лепш аднакалоннае... А чаму грані наступных дзюх старонак набраны чорным эрбарам? Можна вывеліць у друкарні іншыя шрыфты?»

Ужо нікога не засталася ў сакратарыяце, толькі Леў Ісакавіч усё «варожыць» над макетам. Размячае шрыфты, лінейкі, падбірае патрэбныя рубрыкі-кляшынкі, застаўкі. Заўтра — верстка газеты, і трэба як след падрыхтавацца. Каб і газета глядзелася прыгожа, і каб кожная драбніца на паласе была дарэчы, адпавядала сучасным патрабаванням паліграфіі.

І так увесь пасляваенны час. Спачатку выпускуючы дзіцячую «Зорку», «Фізікультурнік Беларуска», і вось ужо дваццаць год працуе выпускуючым у нашай рэдакцыі. Відаць, мала напатнаеш сёння ў рэспубліцы ветэранаў, падобных да Льва Ісакавіча. Вось ужо 55 год працуе ён паліграфістам. Спачатку быў вучнем у гаспадары друкарні Зісмонта, пасля набыў прафесію наборшчыка, быў брыгадзірам у наборным цэху, метранпажам, выпускуючым. Працоўны шлях даўжыняю больш чым паўвека ў гэтым на дзіва сціплага, заўсёды спакойнага і ураўнаважанага чалавек. Ніколі не убачыш на яго твары злосці, незадаволенасці — людзей ён заўжды сустракае сваёй нязменна вельмівай, крыху сарамлівай усмешкай.

Пяцьдзесят пяці гадоў набіраў, правіў грані газет, часопісаў, кніг. Колькі іх, вялікіх і розных, прайшло праз яго рукі! Ад візітнай карткі ішчэ да рэвалюцыі і да сённяшніх выданняў. Ветэран-паліграфіст стаў у калыскі беларускай савецкай культуры. Набіраў вершы Купалы і Коласа, Платона Галавача,

Кандрата Краніевы, Змітрака Бядулі, Алесі Гур'ло. Набіраў і правіў грані першых нумароў газеты «Літаратура і мастацтва». А калі чорная фашысцкая зброя напала на нашу Радзіму, Леў Ісакавіч са зброяй у руках абараняў не ад лютых ворагаў, ваяваў на Цэнтральным фронце — удзельнічаў у слаўнай бітве на Курскай Дуге. Быў стралком чырвонаармейцам у мотэ-стралковым батальёне аднаго з танкавых карпусоў.

Пасля ваяваў на Першым Беларускам фронце. Мае падрыхтоўку ад Вярхоўнага Галоўнакамандуючага за ўдзел у вызваленні Бабырска, Мінска, Баранавіч, Слоніма, Бреста, за прарыў абароны на ўсход ад горада Штаргарда і ўзяцце дзесяці нямецкіх гарадоў, за прарыў абароны немцаў і наступленне на Берлін, за авалоданне Берліна. Апошнія паўгода ваіны Л. Сагаловіч набіраў і вярстаў чырвонаармейскую газету «Сталінскі танкіст».

Ратны подзвіг стралка чырвонаармейца Сагаловіча адзначаны ордэнам Чырвонай Зоркі і чатырма бальнымі медалямі.

На ваіне ян на вайне, — неахвотна успамінае Леў Ісакавіч. — Мне яшчэ шэнціла, я нават не быў паранены, хоць заўсёды даводзілася быць на перадавой. Тады ўсе ваявалі, і многа маіх баявых таварышаў загінула, як загінулі мае два браты — пад Масквой і пад Будапештам. Загінулі ў акупіраваным Мінску мая жонка і трое дзяцей...

Нашаму выпускуючаму споўнілася семдзесят год. Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па друку ўзнагародзіў Л. Сагаловіча Ганаровай граматай. Віншуючы Льва Ісакавіча з юбілеем і ўзнагародзіў, зычымы яму здароўя, ба-дэрасці, шчасця. Яго сціпла, больш чым паў-векава праца — яскравы прыклад, які трэба любіць сваю прафесію паліграфіста — асветніка, якія нясе людзям святло культуры і ведаў.

ЛІМАУЦЫ.

МАЛЕВІЧА

скопчыў сем класаў, потым ФЭН, працаваў тыпакончыкам на будоўлі. Аднак цынула да Ігнатвай прафесіі. Стаў шафёрам. Цяпер жаніты, мае сваю сям'ю, жыве ў Рэчыцы, часта ніша нішчы. А Сярожа і дагэтуль не ведае, што Лёнька яго не родны брат.

Ігнат расплюнчыў вочы, глянуў на Сяргея, які ўпэўнена вёў аўтобус; падумаў: «Лёнька не ўзніў бы пяцёрку туго. Закваска ў хлопца не тая».

Між тым аўтобус укаціўся ў Кобрын. Сяргей наспынаўся ў дыспетчарскую, каб адзначыць пуцёчку, а Ігнат пачаў апрацаваць Наташку.

— Ну, вось мы і дома. Як завуць тваю бабулю?

— Бабуля.

— Так, гэта ўжо многа значыць.

Ён выглядаў у акно, шукаў вачыма бабулю, але нідзе нікога не было, ніхто не цікавіўся дзяўчынкай. Вярнуўся з падпісанай пуцёчкай Сяргей.

— Сярожа, трэба аб'явіць пра Наташку на радыё, — сказаў Ігнат.

Сяргей зноў пабег у дыспетчарскую. Захваляваліся і пасажыры ў аўтобусе.

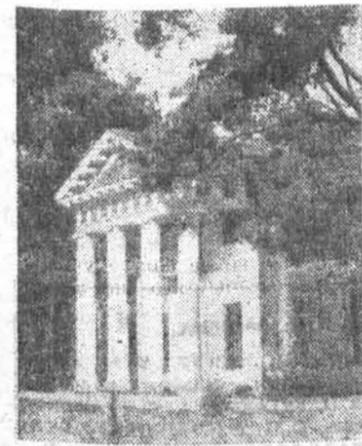
— Хто сустракае дзяўчынку з Мінска, падыдзіце да дыспетчарскай, — аб'явілі на радыё.

Прайшла хвіліна, другая. Ніхто не падышоў ні да дыспетчарскай, ні да аўтобуса. Сяргей еднануў на гадзіннік — пара ехаць.

— Наташа, можа ты ведаеш, дзе жыве твая бабуля? Як называецца тая вуліца?

З помніка ЛІМА

ПОМНИК ТРЭБА ЗАХАВАЦЬ

Сядзібна-парнавы ансамбль Беларускай — важнейшая частка архітэктурнай спадчыны рэспублікі. Цудоўныя будынкі сядзібы адвядзены пад дамы адпачынку, адмі-

ністрацыйныя і культурна-масавыя ўстановы.

Палац сядзібна-парнавага ансамбля ў вёсцы Радзівілімонты, пабудаваны ў 1780 годзе Італьянскім архітэктарам Карла Спампані, з'яўляецца адным з лепшых прадстаўнікоў сядзібна-парнавага архітэктурнага стылю Беларусі другой паловы XVIII — пачатку XIX стагоддзя. Ансамбль уключае, акрамя палаца, малюнічы парк з сажалкамі і шэраг гаспадарчых будынкаў. Архітэктурна палац цудоўна ўдалым увасабленнем у дрэве наноў і класічнай архітэктурны. Більшая частка палаца — сцены, апрацаваны ру-стам, чатырохкалонныя порцікі з фронтонам, карнізы, капітэлі і іншыя дэталі, запачычаныя з іменнай архітэктурны, — выкананы ў дрэве. Парадныя памяшканні — вестыбюль, гасціная зала і зімовы вестыбюль, гасціная калонамі, дэка-скай — аздоблены калонамі, пера-ратунай лепкай, нафельнымі пе-

раціямі.

Зараз ансамбль уключаны ў сучасны добраўпарадкаваны пасёлак племзавода «Чырвоная зорка». Аддзелены ад жыллёвай забудовы сажалкай, палац і парк з'яўляюцца ўлюбеным месцам адпачынку працоўных (цэнтральная частка палаца да гэтага часу занята пад клуб і бібліятэку). Поруч з палацам расце адміністрацыйна-культурны цэнтр пасёлка і зоны адпачынку: тут пабудаваны праўленне заводу, дзіцячы сад, будуюцца клуб, Палац прыгожых і ўзбагачае цэнтральную плошчу пасёлка.

Палац захаван у агульна-няблагэ, падгнілі толькі знешнія драўляныя сцены, асабліва два ніжнія яны. Будынак, несумненна, можна рэстаўраваць. Эканамічныя затраты пры гэтым будуць нязначныя, выкарыстанне будынка ў культурна-масавым кірунку апраўдае іх.

Помнік архітэктурны, які ўвайшоў у выданне «Усеагульнага гісторыя архітэктурны», неабходна захаван.

У. ПЯФЕД,
доктар мастацтвазнаўства,
заг. сентара «Зводу помнікаў гісторыі і культуры Беларусі» Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР.

А. КУЛАГІН,
навуковы супрацоўнік сентара.

МИНИСТЕРСТВА КУЛЬТУРЫ БССР

БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАўНАЯ КАНСЕРВАТОРЫЯ

ІМЯ А. В. ЛУНАЧАРСКАГА

АБ'ЯўЛЯЕ ПРЫЁМ НА 1971 ГОД

У АСИСТЭНТУРУ-СТАЖЫРОУКУ

з адрывам і без адрыва ад вытворчасці па спецыяльнасцях:

СІРЫПКА, АЛЬТ, ФЛЕЙТА, БАЛАЛАЙКА

У асістэнтуру-стажыроўку прымаюцца асобы мужчынскага і жаночага полу, не старэйшыя за 30 год, якія маюць закончаную вышэйшую адукацыю, паспяхова здалі неконкурсныя экзамены па спецыяльнасці, гісторыі КПСС і замежнай мове ў аб'ёме праграмы для вышэйшых навучальных устаноў.

Экзамены па спецыяльнасці уключае раздзелы:

- выкананне сольнай праграмы;
- рэферат па метадыцы выкладання спецыяльнасці;
- калектывам па пытаннях метадыкі, педагогікі і выканання.

Завя ў асістэнтуру-стажыроўку падаецца на імя рэктара вышэйшай навучальнай установы з указначаным выбранаю паступаючым спецыяльнасці і формы навучання (дзённае, заочнае), з прыкладаннем: а) асабовага ліста па ўліку надраў з фотакарткай, памерам 3:4; б) характарыстыкі з апошняга месца работы або навучальнай установы, якая рэкамендуе ў асістэнтуру-стажыроўку; в) выпіскі з пратакола савета вун (для асоб, рэкамендаваных да паступлення ў асістэнтуру-стажыроўку пасля сканчэння вышэйшай навучальнай установы прад'яўляецца асабіста паступаючым у асістэнтуру-стажыроўку.

Завы прымаюцца да 15 верасня па адрасе: г. Мінск-30, вул. Інтэрнацыянальная, 30. Уступныя экзамены для паступаючых на навучанне з адрывам і без адрыва ад вытворчасці з 16 верасня.

Адаць АБАБАК
На сходзе

ПРЫВАК З СУЧАСНАГА
АПАВЯДАННЯ АБ СУЧАСНАЙ
ВЕСІЦЫ

Сход быў у разгары. Клуб — колішняя ваўначоска, з даўма акенцамі — бітком набіты, як дзверы зачыніць. І пальца не прасунеш, не го што... Духата — хоць талор пазьсе. Аж млосна: У куце, за сталом, сядзелі пяцера: старшыня калгаса Антон Пахлялен, члены праўлення Алена Шушуга, Стэля Кігікала, Ганна Порхаўка і Альжбета Варопайна. Каля дзвярэй тоўпіліся Тодэр Атопак, Змітрок Абдзіртус, Васіль Сабакар, Пётра Торбахат, Лявон Курашчуп, Сцяпан Выліаак, Саўка Заморак, Астас Гарбель, Кузьма Вашапруд, Юстын Аблаух, Лёкса Падкілаш, Стаць Пэцкаль, конюхі Аўдзей Мырса і Аган Нюхцік. Гаворка ішла пра рабочую дысцыпліну.

Зося Плюшанка — падслепзватая, крывая кабечіна — нападла на Пэцкаля.

— Ведаем мы, які з цябе рабзчай! Тунькаешся, як патуляк, па-за ўгольлю... Ныркаеш, каб дзе якой гары нацугаца!.. А тады апрагаешся, як той каззэ. І бельмы не прапуліш...

— Га-га-га! Гы-гы-гы! — кацілася па колішняй ваўначосцы.

— Што, Пэцкаль, заняло? Заклала?

— Дайце, я скажу!.. Ну што гэта за гэта самае, нацца... Ціцелерся прашу слова, і не даюць! — парываўся з месца вірлавокі Кузьма Вашапруд.

— Ну, ідзі, толькі не плячувай абш-што, а то любяць тут пустазвоніць усякае...

Вашапруд выйшаў да стала, кэшлянуў у кулак і пачаў:

— Ішоў я, нацца, з Глінішча ў Смаляковы раўкі. Іду і думлю: зірну, ці не абаблі там мужчыны купіць тое. Кратоўе тое няшчаснае... Ішоў, нацца, праз Лучкі, і на Дрэбінку. Пазярнуў каля Несцеравага Балотца на Расцароб. Пасля, нацца, цераз Сысрощчыну на Страхову гару. А там ужо і Смаляковы раўкі — рукою падаць. Бачу: на Рацькаўшчыне, за Яськазым мастом, нацца, нехта ў кустах шаволіцца... Думаю, можа, карова чыя адбілася. Ажно гэны байстрок Цюцін, апоўзлік гэны смаркаты з кэсою... І рызэўка расцелена. Як убачыў мяне, так і спалохаўся. Шлындаеш, кэжу, пашавэлак, няма таго, каб ухапіць лямку рабціну ў калгасе... І толькі гэта я хацеў падняць рызэўку, як выскакавае з-за кустоў сама Цюцін, гэная плінда рыжэя. І што вы думаеце? Як расхаліць рот, як вышчэрыцца на мяне ды як вышчэрыцца, а пасля як раскірэчыцца, ды як разджыгерыцца, ды як размандрэрыцца!.. Вой, галт, рэтуіце, людцы добрыя!..

Марк ШЛЯФЕР

БАЙКІ-КАРАЦЕЛЬКІ

НА ЛЯСНЫХ СКРЫЖАВАННЯХ

Адкуль ты вазьміся — воўк. «Эх, малады Ліцвінны забой!» — мільснупаў ё салаве зайца.

ЗНАХОДЛІВЫ

«Не разумею, якія тут моцны быць жарты». — валаўска чорт. «Някельны!» — не спыніўся гумарыст.

«Літаратура і мнуства» — орган Міністэрства культуры і правлення Союза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выхадзіць па пятніцах

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦІ КП Беларусі.

Я АДУС: нехта глядзіць на мяне. І навіраў гальву ўбок. Ёс праўды, з мяне не зводзіць сваіх вільніх вачэй хударымі хлапец. Твар яго быў стомлены, зямлістага колеру... вочы мутныя, недаспацыя. «Можа, хоча папрасіць паняроу або гронай на сьняданне». — падумаў я. Прывінуў пават, калы магу даць. Прывра ўсё ж, калі цябе невадэла чаму разглядаюць. А ён маўчыць і ўпарта глядзіць на мяне.

Урэнце хлапец падінуўся са свайго месца, падінуў да майго стала і сёў пасураць.

— Я павінен вяс зарэаць. — слагаў ён панура, увільнуў у мяне свае хваранівы вочы.

— Толькі ўсёго? — здзіўўся я нечаканай зайве маладога чалавека. — Калі я змагу мець гэтую прыемнасць?

— Мог бы і зараз, але ў мяне няма пака, — сумна адказаў хлапец.

— Сапраўды, нека інзручна атрымліваецца. — паспагадаў я хлапцу. — У сталовай самаабслугоўванні, на жаль, няма нікоў. Вось — відэльцамі даводзіцца разрываць мяса на навалы.

— Відэльцамі інзручна. — адказаў хлапец. — Хіба толькі вока можна выпараць.

Левае маё вока пачало моцна моргаць, як бы ту-

ды трапіла соль. Але я не звалаў на гэта. Што там маё вока, калі ў чалавека такая пісьная справа.

— А вы схадыце ў магазін «1000 дробязей». Там ёсць пака.

тробна, малады чалавек.

У майго хлапца павеселелі вочы, калі ён убачыў на сталах рэстарана блёкучыя пака...

Я заказаў даве пінні на закусь, ёго грамаў га-

— Гронай няма, — удыхнуў хлапец. — Прайграў у карты ўсё, і вяс такасама.

Мне стала нікода хлапца. Ён жа, бедалага, да раіцы гараваў. Яму б цяпер расцігнуцца на ложку пасля добрага сьнядана і адаспацца, а за ўсім вінавата сталовай самаабслугоўванні.

— Пойдзем у другую, можа, яграз і патрапіцца дзе нока.

Мы абшлі ўсё сталовы самаабслугоўванні, але нікоў нідзе не было.

Я зірнуў на гадзіннік.

— Рэстаран, відэць, ужо адчынілі. Пойдзем, там будзе тоё, што вам па-

раіна, сабе і крыху болей хлапцу дая смеласці.

— Толькі хуценька, — папрасіў я афіцыянтку. — а то вась малады чалавек стаміўся. Пашчадуіце хлапчына.

Афіцыянтка не марудзіла. Мы вышлі, не чосаючыся. Хто ж на памінах чонасца? Хлапец узяў нока і пачаў рэзаць шынку.

— Тупы, халера, — скрыўўся ён і зірнуў на мяне, дадаў: — Цякавата будзе...

— Нічога, — падбадзірыў я яго. — Выйдем з рэстарана, аб вугал можа будзе падтачыць.

Відэць, афіцыянтка пачула гэта бо, калі мы вышлі і закусьвіны, сабралася ісеці, яна паділа страваншы вэрхал.

— Пашчадзіце на месца нока! — прычпалася яна да хлапца. Быццам ён гэсу абрабанаў або сервант з посудам выносу. Усёго ж адшн нока сунуў у кішэнь.

— Што вы прычыце, — пачаў я бараніць маладога малавека. — Праз паўгадзіны ён вам верне нока, нічога навестрыць яго. У вас іны тупыя...

— Абыдземся без пачай данамогі. — не супыталася афіцыянтка.

— Чорт ведае што! Столькі мы шына гэта нока...

— Значылі сьверу пад лавай. І вам, пакалому чалавеку, не сорамна злодзей папрываць.

— Ды паспагадыце вы хлапцу. — кажу я афіцыянтцы. — Што вы рэзаче яго без пака? У яго сваё «хобі».

А яна сваё прычпалася, як влечч — аддай нока, ды і годзе. Што ёй да таго, што гэты бедалага прайграўся ў карты. Эх, людзі, людзі...

Невідома адкуль з'явіўся міліцыянер. Халіў хлапца за даўнер і павёў у міліцыю. Я нават не паспеў яму пакінуць свой хатні адрас.

Хто яго пашчадуе? На міліцыю я не ўсладаю падзеі.

Аляксандр КАПУСЦІН

ГЛЯДАЧ СМЯЕЦА

Апанас Мартынавіч быў не ў настроі: бухгалтар Ціхон Храмынну, папразвал яго душа, абрэзаў у шахматы, наступнаў яму матаў. А тут, ліха яго, жонка прыстае — пойдзем у кіно. Яграз — трэба ж — па тэлевізары футбол. Але паспрабуў адмовіцца. Жонка не сказала — прасіпела:

— Табе ж усё роўна, ёсць у цябе жонка ці няма. А яшчэ сам білеты прынес: новая кінакамедыя, нульпаход...

«Во каб яшчэ ведала, што ў шахматы рэзаўся!» — махліва думаў ён і наўзахані бараніўся: работа ж... Толькі яму ды пад'ярэмнаму валу накінавана лесам цягнуць такую.

Потым, павязваючы перад люстэркам новы галштук, ён пераконваў сябе: можа яно яграз і добра, што ў кіно пойдзе. Што, калі «Спартак» будзе, як яму сёння ў шахматы? Душа сатлеа. А на медыя — пасяджу, пасмяюся, душу адваду.

Але ў кіно Апанасу Мартынавічу яшчэ больш мотавіна стала. Галоўны герой аж выпінаўся, каб смешна было, а ў зале — нудна-нудота. Сумна, як на прафсаюзным сходзе на якім Ціхон Храмынну ў прэзідыуме задрамаў.

«Чого ён прыўляецца? — аж срыпеў Апанас Мартынавіч. — Недзе там «Спартак» галы забівае, а

ты тут кісі, глядзачы гэтую лухту...»

— Ну, чаго не раго-чаш? — з'едліва шапнуў ён жонцы. — Камедыю ж глядзіш!

Жанчына паглядзела на яго, усміхнулася — відаць падумала: дзіцінее сівы дурань.

А ён ужо не ведаў сутрымму: ну, калі б прапалі тыя білеты — згалела б ці што? Во, усё роўна ж прападаюць...

Кацярына Мінлаеўна, мусіць, нейкім падсвядомым пачуццём улавіла яго настроі. Калі камедыя дзілт, каб абсушыцца, пусціўся ў снокі вакол настра і запэцкаўся сам-жай, яна пляснула далюльмі:

— Паглынь, Апанаска, як арыгінальна, паглынь! — і занцілася прытворным рогагам.

«Наўжо ён і сапраўды смешна з гэтых выхадан?»

— Ты — як у тым анекдодзе, — загаварыў ён зблнэжана.

Дзіўна, але менавіта гэтыя словы і паспрылі таму, што потым адбылося ў зале.

— О, яны анекдоты шпараць, от малайцы! — абрадавана усклінуў Ціхон Храмынну, які сьдзеў наперадзе. — А мяне як прымарозіла, — ён паіркуў галавою быццам дзіўчыся з самога сабе.

— Дык ты вабушы но-здратам на вецер, — парай яму сусед.

— От я і кажу, — забухаў, бы ў бочну, Храмынну. — Паслухай,

братка, свежачыкі — хо-хо-хо... Правярваючы білеты ў тралейбусе, мядзведзь-кантралёр, значыць злавіў зайца.

— Ваш білет, павананы? — Няма білета.

— То, калі ласка, плаціце штраф.

Але зайцу хоць бы што:

— Пусці, бо будзе, як і ўчора.

Мядзведзь абурўся, але ў галаве варухнулася спэсцярэжлівал думка: «А што гэта будзе та-кое, як намусыці ўчора?»

— Пусці, кажу, — націснаў зайца.

«Не, лепш далей ад граха», — падумаў мядзведзь і адпусціў зайца.

А калі той апынуўся за дзвярыма, наўздагон спытаў:

— Дык скажы хаця што было ўчора?

— Як што? Я штраф заплаціў...

Праз мінуту па блізніх радах хаалліма пакаціўся смляшок. А неўзабаве Апанас Мартынавіч ужо не чуў, што даносілася з экрану. У зале было весела да канца сесанса.

Назаўтра Апанасу Мартынавічу ў санстанцыі, дзе ён працаваў, саслужыўцы прыветліва ўсміхаліся, шыра паціскалі рукі. Ціхон Храмынну добразачліва ляпаў яго па плячы, гаварыў:

— Ну і штукар ты, браце Апанас, ну і веселун. Хто б гэта так дарэчы нагадаў пра анекдот? З табой, браце, нідзе не засумуеш...

А тым часам пайшла пагалосна, што кінакамедыя сапраўды смешная.

МІМАХОДЗЬ

Пётр СТРЫБУК

Добра таму, у каго ў Кіеве дзядзька.

На ўсёй мінскаці сагона.

Вымова ў вершаванай форме.

Дзесяць.

Уладзімір КУЧАРАЎ

Сумленне ў яго было чыстае. Ва ўзв'ятку не было.

Ён не паўтараў чужых памылак. Ён рабіў свае.

Блізарунім не быў, але далей уласнага носа нічога не бачыў.

«Вам спінку пацерці?» — «Прыходзьце заўтра».

Пра сваіх бацькоў успамінаў тады, калі яму патрэбны былі грошы.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, наместніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзел публіцыстыкі — 33-24-62, аддзел культуры — 33-21-53, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАУ, А. Ц. БАЖКО (наместнік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'АН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНИКАУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.